

Valfrågor

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2001/02:53 Ändringar i vallagen, m.m. samt fem motioner som väckts med anledning av propositionen och ett antal motioner som väckts under den allmänna motionstiden 2001. Utskottet tillstyrker propositionen i huvudsak.

När det gäller utlandsröstning föreslår utskottet, med anledning av tre motioner, bl.a. att generell rätt att brevrösta utomlands skall införas. Utskottet föreslår därför att riksdagen antar utskottets förslag till lag om ändring i lagen (1997:157) om brevröstning i vissa fall.

I övrigt avstyrker utskottet avlämnade motioner.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att duplettröstkort skall kunna skrivas ut i alla röstningslokaler. Utskottet anser emellertid att direktåtkomst till uppgifter om namn, personnummer och valdistrikt inte skall utökas i förhållande till vad som gäller i dag och avstyrker därför ett förslag med detta innehåll.

Utskottet föreslår att samtliga lagändringar skall träda i kraft den 1 april 2002.

Sex reservationer samt ett särskilt yttrande har avlämnats.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	7
Redogörelse för ärendet.....	10
Ärendet och dess beredning.....	10
Utskottets överväganden	12
Röstning inom landet.....	12
Propositionen.....	12
Poströstning	12
Häktade och anhållna, m.m.....	13
Fysiskt funktionshindrade.....	14
Motioner	15
Motioner som väckts med anledning av propositionen.....	15
Motion från den allmänna motionstiden 2001	16
Utskottets ställningstagande	16
Utlandsröstning	18
Propositionen.....	18
Brevröstning	19
Tioårsgränsen för rösträtt.....	19
Motioner som väckts med anledning av propositionen.....	20
Utskottets ställningstagande	22
Valdistriktens storlek, m.m.....	23
Propositionen.....	23
Bör det införas en absolut övre gräns för valdistriktens storlek?	23
Normalstorleken på ett valdistrikt.....	23
Kopplingen till församlingar inom Svenska kyrkan bör upphöra	24
Tidpunkten för beslut om indelning i valdistrikt.....	24
Utskottets ställningstagande	25
Samråd i indelningsfrågor	25
Propositionen.....	25
Utskottets ställningstagande	25
Framställning av röstlängdsstatistik, m.m.	26
Propositionen.....	26
Behovet av samordning	26
Framställning av statistik för valkretsindelning.....	27
Framställning av statistik för mandatberäkning	28
Framställning av statistik för beräkning av antalet fria valseklar.....	28
Utskottets ställningstagande	28
Ansaret för framställningen av röstlängder och röstkort	29

Propositionen.....	29
Utskottets ställningstagande	30
Registrering och redovisning av indelningen i valdistrikt	30
Propositionen.....	30
Utskottets ställningstagande	31
Nya rutiner för framställningen av röstlängdsregister	31
Propositionen.....	31
Utskottets ställningstagande	32
Utskrift av duplettröstkort, m.m.	32
Propositionen.....	32
Utskottets ställningstagande	33
Länsstyrelsen skall besluta om rättelse i röstlängden	34
Gällande bestämmelser.....	34
Propositionen.....	35
Utskottets ställningstagande	36
Den centrala valmyndigheten skall besluta om rättelse i vissa fall	
som gäller utlandssvenskar.....	37
Propositionen.....	37
Utskottets ställningstagande	38
Sista dag för begäran om rättelse i röstlängden	39
Propositionen.....	39
Utskottets ställningstagande	40
Överklagande av beslut med anledning av begäran om rättelse i	
röstlängden	40
Propositionen.....	40
Utskottets ställningstagande	41
Möjlighet att stryka en person från röstlängden vid val till	
Europaparlamentet	41
Propositionen.....	41
Utskottets ställningstagande	42
Valsedlarnas utformning och innehåll, m.m.....	42
Propositionen.....	42
Utskottets ställningstagande	42
Tillskrivna namn	43
Propositionen.....	43
Utskottets ställningstagande	43
Utläggning av namnvalsedlar på särskilda röstmottagningsställen,	
m.m.	43
Gällande bestämmelser.....	43
Propositionen.....	44
Utskottets ställningstagande	44
Utläggning av partimarkerade valsedlar (partivalsedlar)	45
Propositionen.....	45
Utskottets ställningstagande	45
Tillhandahållande av namnvalsedlar vid val till Europaparlamentet.....	46

Propositionen.....	46
Utskottets ställningstagande	46
Sammanräkning av valresultat.....	47
Gällande bestämmelser	47
Propositionen.....	47
Utskottets ställningstagande	48
Behörighetskrav för ledamöter av Europaparlamentet	48
Gällande bestämmelser	48
Propositionen.....	49
Utskottets ställningstagande	49
Skattemyndigheternas roll	50
Propositionen.....	50
Utskottets ställningstagande	50
Rätten att kandidera i flera valkretsar i riksdagsvalet	50
Propositionen.....	50
Motioner från den allmänna motionstiden 2001	51
Utskottets ställningstagande	52
Anmälan av kandidater.....	52
Propositionen.....	52
Utskottets ställningstagande	53
Det kommunala ersättersystemet.....	53
Propositionen.....	53
Utskottets ställningstagande	54
Övriga valtekniska frågor	54
Anmälan av registrerad partibeteckning	54
Kravet på att uppvisa röstkort för att få valkuvert vid röstning på postkontor	54
Hanteringen av röster som har lämnats på särskilda röstmottagningsställen	55
Utskottets ställningstagande	55
Statligt stöd till partier som är eller har varit representerade i riksdagen	56
Gällande bestämmelser	56
Propositionen.....	57
Halvering av partistödet.....	57
Krav på revisorer och årsredovisning	57
Motioner	58
Utskottets ställningstagande	58
Ikraftträdande	58
Propositionen.....	58
Utskottets ställningstagande	59
Övriga frågor med anledning av motioner väckta under den allmänna motionstiden 2001	59
Personval	59
Motioner	59

Bakgrund	62
Utskottets ställningstagande	64
Personval och kampanjbidrag	64
Propositionen.....	64
Motionen	64
Bakgrund	65
Utskottets ställningstagande	66
Kommunala utjämningsmandat, valkretsindelning, m.m.	66
Motionerna	66
Bakgrund	67
Utskottets ställningstagande	70
Internetröstning, m.m.	70
Propositionen.....	70
Motionerna	71
Motioner avlämnade med anledning av propositionen	71
Motioner från den allmänna motionstiden 2001	71
Bakgrund	72
Utskottets ställningstagande	73
Blanka valsedlar	73
Motioner	73
Bakgrund	74
Utskottets ställningstagande	75
Legitimationskrav vid val.....	75
Motionen	75
Bakgrund	76
Utskottets ställningstagande	76
Informationsinsatser för ökat valdeltagande	77
Motionen	77
Bakgrund	77
Utskottets ställningstagande	78
Synskadades rätt till valhemlighet.....	78
Motionen	78
Bakgrund	79
Utskottets ställningstagande	80
Gemensamma valsedlar.....	80
Motionen	80
Bakgrund	81
Utskottets ställningstagande	81
Reservationer	82
1. Vallokalers tillgänglighet (punkt 2).....	82
2. Statligt stöd till partier som är eller varit representerade i riksdagen (punkt 9).....	82
3. Personval (punkt 12)	83
4. Personval (punkt 12)	83
5. Personval och kampanjbidrag (punkt 13).....	84

6. Internetröstning (punkt 17)	85
Särskilt yttrande.....	86
Bilaga 1 Förteckning över behandlade förslag	87
Propositionen.....	87
Följdmotioner	87
Motioner från allmänna motionstiden	88
Bilaga 2 Regeringens lagförslag.....	92
1 Förslag till lag om ändring i lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier	92
2 Förslag till lag om ändring i folkomröstningslagen (1979:369)	94
3 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor	96
4 Förslag till lag om ändring i vallagen (1997:157).....	97
5 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:183) om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar.....	115
6 Förslag till lag om upphävande av lagen (1993:1403) om försöksverksamhet vid de allmänna valen år 1994	117
7 Förslag till lag om upphävande av lagen (1994:285) om försök i vissa kommuner där väljarna skall kunna avge en särskild personröst vid de allmänna valen år 1994.....	118
Bilaga 3 Utskottets lagförslag	119
1. Förslag till lag om ändring i lagen (1997:159) om brevröstning i vissa fall.....	119
2. Förslag till lag om ändring i vallagen (1997:157).....	123

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Förtidröstning

Riksdagen antar regeringens förslag till 9 kap. 4 § vallagen (1997:157). Därmed avslår riksdagen motionerna 2001/02:K20 yrkandena 1 och 2 samt 2001/02:K21 yrkande 1.

2. Vallokalers tillgänglighet

Riksdagen antar regeringens förslag till 10 kap. 8 § vallagen (1997:157) med den ändringen att ordet *tryggande* byts mot *betryggande*. Därmed avslår riksdagen motionerna 2001/02:K23 yrkande 1 och 2001/02:K371 yrkande 3.

Reservation 1 (fp)

3. Brevröstning för väljare som vistas utomlands

Riksdagen godkänner vad utskottet föreslår om brevröstning. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:K21 yrkande 2, 2001/02:K22 yrkande 1 och 2001/02:K23 yrkande 2.

4. Lagen (1997:159) om brevröstning i vissa fall

Riksdagen antar utskottets i bilaga 3 intagna förslag till lag om ändring i lagen (1997:159) om brevröstning i vissa fall.

5. Lagen (2001:183) om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2001:183) om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar utom såvitt avser förslaget till ändring i 2 kap. 8 §, vilket avslås, samt beslutar att lagen om ändring skall träda i kraft den 1 april 2002.

6. Rättelse av röstlängd som gäller utlandssvenskar

Riksdagen antar regeringens förslag till 7 kap. 12 § vallagen (1997:157) samt tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om en översyn av lagstiftningen.

7. Överklagande av beslut med anledning av begäran om rättelse i röstlängden

Riksdagen antar det av utskottet i bilaga 3 intagna förslaget till 19 kap. 2 § vallagen (1997:157).

8. Rätten att kandidera i flera valkretsar i riksdagsvalet

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:K267 yrkande 1 och 2001/02:K323 yrkande 2.

9. Statligt stöd till partier som är eller varit representerade i riksdagen

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier med den ändringen att lagen skall träda i kraft den 1 april 2002. Därmed avslår riksdagen motion 2001/02:K24.

Reservation 2 (mp)

10. Ändringar i vallagen

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i vallagen (1997:157), i den mån förslaget inte omfattas av vad utskottet föreslagit ovan under punkterna 2, 6 och 7, dock med den ändringen att lagen skall träda i kraft den 1 april 2002. Därmed bifaller riksdagen delvis proposition 2001/02:53.

11. Regeringens lagförslag i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag till

- a) lag om ändring i folkomröstningslagen (1979:369),
- b) lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor,
- c) lag om upphävande av lagen (1993:1403) om försöksverksamhet vid de allmänna valen år 1994, och
- d) lag om upphävande av lagen (1994:285) om försök i vissa kommuner där väljarna skall kunna avge en särskild personröst vid de allmänna valen år 1994, dock med den ändringen att lagarna under a) och b) skall träda i kraft den 1 april 2002.

12. Personval

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:K204, 2001/02:K220, 2001/02:K236 yrkande 18, 2001/02:K267 yrkande 2, 2001/02:K279, 2001/02:K371 yrkande 5, 2001/02:K394, 2001/02:K424, 2001/02:K323 yrkandena 1 och 3 samt 2001/02:K309.

Reservation 3 (m, c, fp)

Reservation 4 (kd)

13. Personval och kampanjbidrag

Riksdagen avslår motion 2001/02:K381 yrkande 15.

Reservation 5 (mp)

14. Kommunala utjämningsmandat, m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:K323 yrkande 5 och 2001/02:K291.

15. Utformning av valkretsar

Riksdagen avslår motion 2001/02:K295.

16. Västra Götalands västra valkrets

Riksdagen avslår motion 2001/02:K322.

17. Internetröstning

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:K21 yrkande 3, 2001/02:K22 yrkande 2, 2001/02:K285, 2001/02:K304 och 2001/02:T466 yrkande 5.

Reservation 6 (m, kd)

18. Blanka valsedlar

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:K253 och 2001/02:K334.

19. Legitimationskrav vid val

Riksdagen avslår motion 2001/02:K260.

20. Informationsinsatser för ökat valdeltagande

Riksdagen avslår motion 2001/02:K318.

21. Synskadades rätt till valhemlighet

Riksdagen avslår motion 2001/02:K261.

22. Gemensamma valsedlar

Riksdagen avslår motion 2001/02:K263.

Stockholm den 29 januari 2002

På konstitutionsutskottets vägnar

Per Unckel

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Per Unckel (m), Göran Magnusson (s), Barbro Hietala Nordlund (s), Pär Axel Sahlberg (s), Kenneth Kvist (v), Ingvar Svensson (kd), Inger René (m), Mats Berglind (s), Kenth Högström (s), Mats Einarsson (v), Björn von der Esch (kd), Nils Fredrik Aurelius (m), Per Lager (mp), Åsa Torstensson (c), Helena Bargholtz (fp), Margareta Nachmanson (m) och Anders Bengtsson (s).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade i juni 1997 att tillkalla ett parlamentariskt sammansatt råd för att utvärdera den reform av det svenska valsystemet, som då nyss trätt i kraft (dir. 1997:87). Rådet, som antog namnet Rådet för utvärdering av 1998 års val, i fortsättningen ”rådet”, fick i uppgift att se över ett antal frågor med direkt koppling till personvalsreformen. Exempel på sådana frågor är om systemet har lett till bättre kontakt mellan väljare och valda och om väljarna har fått bättre möjlighet att påverka vem som skall representera dem. I det sammanhanget skulle särskilt frågan om personvalsspärrarnas nivå övervägas. Direktiven tog också upp andra effekter av personvalssystemet som t.ex. eventuella effekter på könsfördelningen i de valda församlingarna och frågor av mer valteknisk natur. Genom tilläggsdirektiv i november 1998 fick rådet också i uppgift att undersöka om och i så fall på vilket sätt reformen av det svenska valsystemet påverkade valdeltagandet i 1998 års val samt att se över reglerna om det statliga partistödet till partier som tidigare varit representerade i riksdagen och lämna förslag till behövliga förändringar (dir. 1998:99).

Rådet överlämnade i november 1999 betänkandet Personval 1998. En utvärdering av personvalsreformen (SOU 1999:136). Betänkandet har remissbehandlats.

I februari 2000 beslutade regeringen att tillkalla en särskild utredare för att göra en teknisk och administrativ översyn av vissa delar av valsystemet (dir. 2000:10). Enligt uppdraget skulle utredaren bl.a. se över bestämmelserna om indelning i valdistrikt, regelsystemet avseende möjligheterna att förtidsrösta och att rösta i vallokal och formen för utlandssvenskars röstning samt föreslå ändringar av vallagens bestämmelser om valbarhetskrav så att de står i överensstämmelse med EU:s s.k. valrättsakt. Utredaren antog namnet Valtekniska utredningen år 2000, i fortsättningen ”utredningen”.

I juni 2000 överlämnade utredaren promemorian En ny central valmyndighet – Riksvälnämnden. I promemorian behandlades frågan var funktionen att vara central valmyndighet i framtiden skall vara placerad och hur en lämplig framtida organisation för funktionen bör se ut. Utredaren föreslog att en ny myndighet skall bildas för funktionen att vara central valmyndighet och att funktionen skall flyttas från Riksskatteverket till den nya myndigheten. Regeringen har i 2001 års ekonomiska vårproposition behandlat frågan om anslag till Valmyndigheten (prop. 2000/01:100). Myndigheten inrättades den 1 juli 2001.

Utredningen slutförde sitt uppdrag genom att i januari 2001 avge betänkandet Teknik och administration i valförfarandet (SOU 2000:125). Betänkandet har remissbehandlats.

Den 2 september 1999 beslutade regeringen att tillkalla en parlamentariskt sammansatt kommitté för att utreda vissa frågor som rör regeringsformen (dir. 1999:71). Kommittén har antagit namnet 1999 års författningsutredning. Genom tilläggsdirektiv den 16 mars 2000 (dir. 2000:21) fick utredningen i särskilt uppdrag att

- utreda frågorna om skilda valdagar och vårval,
- överväga om de tre största valkretsarna bör minskas,
- se över partibegreppet i 3 kap. 7 § regeringsformen,
- överväga vilken giltighet valsedlar som saknar partibeteckning skall ha, och
- föreslå hur skyddet för miljön samt funktionshindrades och andra utsatta gruppers delaktighet och jämlikhet i samhället skall regleras i 1 kap. 2 § regeringsformen.

Regeringen tar i propositionen upp de frågor som behandlas i de två ovan nämnda betänkandena Personval 1998. En utvärdering av personvalsreformen (SOU 1999:136) och Teknik och administration i valförfarandet (SOU 2000:125) och som inte är föremål för utredning av 1999 års författningsutredning. Frågan om röstning via Internet behandlas dock inte i detta sammanhang utan bereds vidare inom Regeringskansliet. Detsamma gäller frågorna om Valmyndighetens roll och om finansiering av personvalskampanjer.

Utskottets överväganden

Röstning inom landet

Utskottets förslag i korthet

Utskottet delar regeringens bedömning att poströstningen bör behållas. Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionerna K20 yrkande 1 och 2 samt K21 yrkande 1.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att bl.a. den som är intagen i häkte skall ha rätt att rösta genom bud.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att om en kommun avser att som vallokal använda en lokal som inte är tillgänglig för fysiskt funktionshindrade skall kommunen först samråda med länsstyrelsen samt att om det är omöjligt att använda en lämpligare lokal skall den som på grund av funktionshinder inte kan avge sin röst i vallokalen i stället kunna göra det i anslutning till denna. Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionerna K23 yrkande 1 och K371 yrkande 3.

Propositionen

Poströstning

Utgångspunkten för valförfarandet är att varje väljare skall kunna rösta i vallokal inom rimligt avstånd från sin bostad. Det är kommunernas ansvar att detta kan ske.

Röstning på postkontor är ett sedan lång tid väl inarbetat sätt att rösta för de väljare som inte röstar i sin vallokal. Ansvaret för detta åvilar den centrala valmyndigheten, som bestämmer på vilka av Posten AB:s postkontor poströstning skall anordnas.

Omkring en tredjedel av all röstning sker på postkontor. Poströstningen har således en central plats i det svenska valsystemet. Att ändra på denna ordning skulle, enligt regeringen, kunna medföra negativa effekter hos väljarna, med ett minskat valdeltagande som följd. Riskerna är särskilt stora om en sådan förändring genomförs alltför nära inpå ett val. Detta måste, enligt regeringen, undvikas.

Regeringen delar uppfattningen att den förändringsprocess som Posten AB för närvarande genomgår medför att förutsättningarna för poströstningen måste ses över. Bestämmelserna i 11 kap. vallagen om röstning på postkontor skall därför behållas. För att säkerställa att det i varje kommun finns

postkontor att tillgå för poströstningen i den utsträckning som följer av vallagen, är det vidare nödvändigt att Posten AB:s ansvar i detta avseende på olika sätt tydliggörs. Detta sker dels genom en hänvisning i den nyligen föreslagna lagen om grundläggande kassaservice (prop. 2001/02:34), dels genom att regeringen avser att ändra bolagsordningen för Posten AB så att ansvaret för medverkan vid poströstningen anges som en av bolagets verksamheter. Den centrala valmyndigheten har, liksom hittills, det övergripande ansvaret för att poströstningen genomförs på ett ändamålsenligt sätt.

På uppdrag av den centrala valmyndigheten svarar i dag Posten AB för särskild röstmottagning vid sjukhus, ålderdomshem, kriminalvårdsanstalter eller liknande vårdinrättningar eller vårdanstalter. I den mån bolaget inte kan åta sig den uppgiften i framtiden kan den centrala valmyndigheten anlita kommunerna för detta ändamål. Så sker redan i dag i ett tjugotal kommuner. När det gäller statliga institutioner, t.ex. kriminalvårdsanstalter, kan denna uppgift i stället utföras av institutionerna själva med egen personal.

Regeringen avser att på lämpligt sätt låta följa upp och utvärdera 2002 års val med avseende på bl.a. genomförandet av förtidsröstningen.

Häktade och anhållna, m.m.

Enligt 13 § lagen (1976:371) om behandling av häktade och anhållna m.fl. kan den som är häktad eller anhållen medges att besöka en närstående som är svårt sjuk, närvara vid en närståendes begravning eller i annat fall, då det finns synnerliga skäl, lämna förvaringslokalen för viss kortare tid.

Enligt 14 kap. 2 § vallagen får väljare som är sjuka, funktionshindrade eller gamla och därför inte personligen kan komma till sin vallokal eller någon annan röstningslokal lämna sin valsedel genom bud. Av samma kapitel 3 § framgår bl.a. att den får vara bud som yrkesmässigt eller på ett därmed likartat sätt ger väljaren vård av mera varaktigt slag.

Nu redovisade regler innebär att häktade och anhållna som frihetsberövats i nära anslutning till valdagen kan gå miste om sin rätt att rösta. Enligt vallagens bestämmelser får man nämligen rösta genom bud endast om man är sjuk, funktionshindrad eller gammal.

Det är enligt regeringens mening inte acceptabelt att personer som är anhållna eller häktade är berövade möjligheten att delta i valen. Motsvarande gäller för de personer som i nära anslutning till valdagen har införts i häkte av någon annan orsak än att de är häktade eller anhållna – t.ex. i samband med en omplacering – och som vistas i häkte omedelbart före eller under valdagen samt intagna i kriminalvårdsanstalt som av säkerhetsskäl inte kan rösta i samma lokal som andra intagna på anstalten. I samtliga dessa fall bör möjligheten till budröstning, enligt regeringen, vara öppen.

Kravet på en viss varaktighet i relationen vårdgivare–vårdtagare i 14 kap. 3 § vallagen synes, enligt regeringen, kunna undvaras när det gäller bud som yrkesmässigt eller på ett därmed likartat sätt ger väljaren vård.

Fysiskt funktionshindre

Röstning i den egna vallokalen i valdistriktet på valdagen är enligt vallagens bestämmelser om röstning det primära alternativet för varje väljare. Frågan om kravet på tillgänglighet har i första hand berört sådana aspekter som väljarnas geografiska närhet till sin vallokal och möjligheten att vidta åtgärder för de väljare som har lång väg till vallokalen. Väljare som på grund av fysiskt funktionshinder inte kan göra i ordning eller lämna sin röst på föreskrivet sätt får anlita någon som hjälper till vid röstningen. Bestämmelser om funktionshindrades möjligheter att få hjälp vid röstningen regleras i 9 kap. 2 § andra stycket vallagen.

Bestämmelser om vallokaler finns 9 kap. 4 § vallagen. Enligt dessa bestämmelser skall kommunen se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas som vallokaler. Vid denna bedömning skall bl.a. beaktas om lokalen i fråga är tillgänglig för den som har funktionshinder. Om det inte är möjligt för en person att rösta i den egna vallokalen är denne i dag hänvisad till att utöva sin rösträtt genom poströstning eller budröstning. Detta kan, enligt regeringen, upplevas som diskriminerande.

I dag förläggs vallokaler i stor utsträckning till skolbyggnader. Av olika skäl går det inte alltid att ha röstningslokalen i markplan. Skolbyggnaderna är inte alltid anpassade till väljarnas behov av tillgänglighet. Enligt utredningen har närmare hälften av vallokalerna allvarliga brister i detta avseende.

Regeringen anser att det redan i uttrycket ”lämpliga lokaler” i 9 kap. 4 § vallagen får anses ligga ett uttalat krav på att som vallokal i första hand bör väljas en lokal som är tillgänglig för personer med funktionshinder. Detta krav har emellertid hittills inte alltid kunnat tillgodoses. För att stödja kommunerna i deras ansträngningar på denna punkt bör det enligt regeringens mening föreskrivas i vallagen att en kommun som avser att som vallokal använda en lokal som inte är tillgänglig för fysiskt funktionshindrade, först skall samråda med länsstyrelsen om saken. Kommunen skall därvid ange varför den gjort bedömningen att någon annan lokal inte kan användas i stället. Först sedan samrådet har avslutats, får kommunen besluta i saken. Om det då skulle visa sig att det inte finns något annat realistiskt alternativ, är det oundvikligt att kommunen måste välja att använda den aktuella lokalen. Detta bör dock inte innebära att en väljare skall avvisas och därmed förvägras att rösta på grund av att han eller hon har ett funktionshinder som gör det omöjligt att komma in i lokalen. Regeringen anser därför att den som av nu nämnda skäl inte kan avge sin röst i vallokalen i stället skall kunna göra det omedelbart utanför vallokalen till någon av valförrättarna om det kan ske under betryggande former så att valhemligheten bevaras.

De närmare förhållanden under vilka denna form av röstmottagning kommer att ske torde variera med hänsyn till situationen i varje enskilt fall. Det är därför knappast möjligt att ställa upp några generella regler för hur röstmottagningen exakt skall gå till. Det kan förväntas att den centrala

valmyndigheten vid 2002 års allmänna val särskilt följer hur denna nya form av röstmottagning tillämpas i kommunerna och att myndigheten tar de initiativ till t.ex. regelförändringar som granskningen kan motivera.

Motioner

Motioner som väckts med anledning av propositionen

I motion 2001/02:K20 av Inger Lundberg m.fl. (s) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs *dels* om ett tillräckligt antal, lätt igenkännliga lokaler för poströstning (yrkande 1), *dels* om öppettider i lokaler med förtids- eller poströstning (yrkande 2). Det ankommer på samhället att säkra att varje medborgare utan svårighet kan avge sin röst. Det får aldrig vara krångligt för medborgaren att hitta sin vallokal. Den minskning av lokaler tillgängliga för förtidsröstning eller poströstning som skett under 1990-talet är enligt motionärerna allvarlig. Det är nödvändigt att statens uppdrag till Posten AB tydligt slår fast både kravet på tillräckligt många vallokaler och på att dessa är lätt igenkännliga och lätt tillgängliga för medborgarna. Öppettider spelar enligt motionärerna också en viktig roll för tillgängligheten. Poströstning i andra lokaler än vanliga postkontor får inte innebära att öppettiderna begränsas. Risken är stor att en osäker väljare som möter en stängd vallokal avstår från att rösta.

I motion 2001/02:K21 av Per Unckel m.fl. (m) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om poströstning inför valet 2006 (yrkande 1). Moderata samlingspartiets ståndpunkt är att röstmottagning principiellt bör anses vara en myndighetsuppgift som inte skall hanteras av ett enskilt bolag. Då Posten AB numera är ett enskilt bolag anser vi därför att det kan ifrågasättas att Posten AB skall vara röstmottagare. Den valtekniska utredningen föreslog att det övergripande ansvaret för att det finns platser i kommunen där väljarna kan lämna sina röster före och på valdagen skall samlas hos kommunen. Regeringen har emellertid inte föreslagit en ändring av nuvarande ordning. Regeringen anser att det är lämpligt att göra en utvärdering av förhandsröstningen efter 2002 års val. Lagrådet har med anledning av ett tidigare ärende, i vilket Posten AB diskuterades som röstmottagare, haft invändningar mot att ett enskilt företag skall vara ansvarigt för en myndighetsuppgift. Motionärerna delar Lagrådets invändningar mot att Posten AB fortsättningsvis har huvudansvaret för röstmottagning för förhandsröster. Motionärerna menar att det är av största vikt att förhandsröstning även i framtiden är ett lättillgängligt alternativ för röstande i de allmänna valen. En förändring i ansvarsförhållandet i enlighet med utredningens förslag bör kunna genomföras inför valet år 2006. Ett nytt förslag, byggt på vad den ovan nämnda utredningen och Lagrådet framhållit bör, enligt motionärerna, föreläggas riksdagen i sådan tid att ett nytt system

kan införas till valet 2006. I valet 2002 är motionärerna beredda att acceptera regeringens förslag.

I motion 2001/02:K23 av Helena Bargholtz m.fl. (fp) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör återkomma med nytt lagförslag med beaktande av de ståndpunkter som framförts i motionen angående tillgängligheten i vallokaler (yrkande 1). Motionärerna är mycket bekymrade över att alltför många vallokaler riskerar att vara stängda för människor med funktionshinder. I många kommuner förläggs vallokalerna till skolor. Siffror från handikappombudsmannen visar att i var fjärde skola är det omöjligt för rullstolsburna att komma fram till huvudentrén. Regeringens lösning på problemet är att funktionshindrade som inte kan ta sig in i lokalen skall kunna avlägga sin röst omedelbart utanför vallokalen till någon av valförrättarna om det kan ske under betryggande former så att valhemligheten bevaras. Det är enligt motionärerna visserligen en förbättring jämfört med tidigare, när den möjligheten inte stod till buds, men det kan ändå inte vara meningen att vissa medborgare är hänvisade till att rösta på ”trappan” till den ordinära vallokalen och därmed ha sämre möjligheter att ta valsedlar etc. Målet måste vara att alla människor skall behandlas lika på valdagen; därför bör vallagen klart och tydligt uttrycka att vallokaler skall vara tillgängliga för personer med funktionshinder.

Motion från den allmänna motionstiden 2001

I motion 2001/02:K371 av Agne Hansson m.fl. (c) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen vad i motionen anförs om att alla skall ha samma möjligheter att delta i allmänna val (yrkande 3). Staten har till uppgift att garantera landets alla medborgare lika möjlighet att delta i allmänna val. För många funktionshindrade innebär det svårigheter bara att ta sig in i vallokalen med rullstol. Det kan dessutom vara omöjligt för synskadade att genomföra röstning på grund av sitt handikapp. En person som är behjälplig vid röstning borde därför finnas till hands.

Utskottets ställningstagande

Kommunerna skall se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas som vallokaler. Enligt regeringens förslag till ändring av 9 kap. 4 § första stycket vallagen skall kommunen också se till att vallokalerna i fråga om lokalisering och öppethållande ger väljarna goda möjligheter att rösta. Det är, enligt utskottet, viktigt att väljarna får bra möjligheter att rösta. I det sammanhanget är *dels* vallokalernas lokalisering, *dels* vallokalernas öppethållandetider av stor betydelse. Utskottet tillstyrker regeringens förslag.

Omkring en tredjedel av all röstning sker på postkontor. Enligt utskottet är det viktigt att väljarnas möjlighet till förtidsröstning inte försämras. Även andra möjligheter till förtidsröstning än röstning på postkontor måste övervägas, särskilt med hänsyn till den förändringsprocess som Posten AB

genomgår. Utskottet anser att poströstningen bör behållas samt att det är nödvändigt att Posten AB:s ansvar i detta avseende på olika sätt tydliggörs. Den centrala valmyndigheten har det övergripande ansvaret för att poströstningen genomförs på ett ändamålsenligt sätt. I den mån Posten AB inte kan åta sig uppgiften med poströstning i framtiden anser utskottet liksom regeringen att den centrala valmyndigheten bör anlita kommunerna för detta ändamål.

Enligt utskottet är det, på samma sätt som när det gäller vallokaler, viktigt att lokaler som tillhandahålls för förtidsröstning i fråga om lokalisering och öppethållande ger väljarna goda möjligheter att rösta. Regeringen avser att på lämpligt sätt låta följa upp och utvärdera 2002 års val med avseende på bl.a. genomförandet av förtidsröstningen. Enligt utskottet bör ett eventuellt förslag till ändrade bestämmelser föreläggas riksdagen i sådan tid att ett nytt system kan införas till valet år 2006. Motionerna K20 yrkande 1 och 2 samt K21 yrkande 1 får, enligt utskottet, anses tillgodosedda och avstyrks.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att bl.a. den som är intagen i häkte skall ha en generell rätt att rösta genom bud samt förslaget att kravet på varaktighet i relationen vårdgivare–vårdtagare när det gäller bud som yrkesmässigt eller på ett därmed likartat sätt ger väljaren vård skall tas bort.

Kommunen skall se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas som vallokaler. Vid denna bedömning skall bl.a. beaktas om lokalen i fråga är tillgänglig för den som har fysiskt funktionshinder. I dag är en person som inte får tillgång till vallokalen på grund av fysiskt funktionshinder hänvisad till att utöva sin rösträtt genom poströstning eller budröstning. Utskottet delar regeringens bedömning att detta kan upplevas som diskriminerande. Utskottet anser att målet måste vara att alla vallokaler skall vara tillgängliga för personer med fysiska funktionshinder. Regeringen föreslår i 9 kap. 4 § andra stycket vallagen att en kommun får använda en vallokal som inte är tillgänglig för fysiskt funktionshindrade väljare endast om kommunen inte kan använda en lokal som är tillgänglig för dem och att kommunen i så fall först måste samråda med länsstyrelsen innan den beslutar i saken. Kommunen skall då ange varför den gjort bedömningen att någon annan lokal inte kan användas i stället. Utskottet anser att bestämmelsen ger uttryck för målsättningen att endast lokaler som är tillgängliga för fysiskt funktionshindrade skall användas som vallokaler. Om verkligheten emellertid är sådan att det inte finns någon lokal att tillgå som är anpassad för fysiskt funktionshindrade får väljaren genom regeringens förslag till ändring i 10 kap. 8 § vallagen möjlighet att lämna sitt valkuvert utanför vallokalen. Detta är enligt utskottet en förbättring mot vad som gäller i dag. Utskottet tillstyrker regeringens förslag med den ändringen att i 10 kap. 8 § andra stycket vallagen ordet *tryggande* byts mot *betryggande*. Utskottet avstyrker motionerna K23 yrkande 1 och K371 yrkande 3.

Utlandsröstning

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att generell rätt att brevrösta införs för de väljare som befinner sig utomlands. Riksdagen bör därför anta utskottets förslag till lag om ändring i lagen (1997:159) om brevröstning i vissa fall. Utskottet tillstyrker härmed motionerna K21 yrkande 2, K22 yrkande 1 och K23 yrkande 2.

Propositionen

Det vanligaste sättet att anordna röstning för väljare som vistas utomlands är röstning hos svenska utlandsmyndigheter. Röstningen kan också ske genom bud. Ett annat sätt att rösta för den som befinner sig utomlands är att brevrösta. Brevröstning kan ske från Tyskland och Schweiz samt från svenskt fartyg i utrikes fart. I 13 kap. vallagen finns bestämmelser om röstning hos utlandsmyndighet. I lagen (1997:159) om brevröstning i vissa finns bestämmelser om brevröstning.

Vid ordinarie val till riksdagen och till landstings- och kommunfullmäktige samt val till Europaparlamentet börjar röstmottagningen hos en utlandsmyndighet tidigast 24 dagar före valdagen. Röstmottagningen pågår så länge att de valkuvert som myndigheten har tagit emot kan vara hos den centrala valmyndigheten senast klockan 12 dagen före valdagen.

Brevröstning från Tyskland eller Schweiz får ske tidigast 24 dagar före valdagen och senast dagen före valdagen. Brevröstning från ett fartyg får ske tidigast 55 dagar före valdagen och senast dagen före valdagen. En brevröst skall skickas med post i så god tid att den kan beräknas vara den centrala valmyndigheten till handa senast dagen efter valdagen.

Den centrala valmyndigheten bestämmer efter samråd med Utrikesdepartementet hos vilka svenska utlandsmyndigheter som röstmottagning skall anordnas. Utlandsmyndighetens chef bestämmer när och var röstmottagningen skall anordnas. Röstmottagare är utlandsmyndighetens chef, eller den person som han eller hon utser.

Den centrala valmyndigheten ansvarar för att de väljare som befinner sig i Schweiz eller Tyskland skall kunna brevrösta. Myndigheten skickar brevröstningsmaterial – kuvert och partimarkerade valsedlar för vart och ett av de partier som ha rätt till gratisutläggning av valsedlar – till de väljare som i röstlängden har adress i Schweiz eller Tyskland. Den som tillfälligt vistas i något av dessa länder kan beställa motsvarande brevröstningsmaterial från den centrala valmyndigheten eller från något av röstmottagningsställena i dessa länder.

Brevröstning

Enligt regeringen finns det vissa skäl som talar för att brevröstningen skulle kunna utvidgas. Samtidigt måste beaktas att brevröstningen har påtagliga nackdelar. Dessa har också påpekats av flera remissinstanser.

Vid den nuvarande vallagens tillkomst anförde regeringen följande (prop. 1996/97:70 s. 148):

En fråga är om utlandsröstningen bör underlättas genom att brevröstningen utvidgas till att omfatta all utlandsröstning. Mot en sådan utvidgning talar det faktum att brevröstning strider mot vårt valförfarandes grundläggande principer när det gäller möjligheten att garantera väljarens valhemlighet men också när det gäller valförfarandets tillförlitlighet och säkerhet. När det gäller tillförlitligheten kan brevröstningen ifrågasättas framför allt på grund av att en hög andel brevröster underkänns, och när det gäller säkerheten så måste man räkna med att en generell möjlighet att brevrösta skulle innebära en ökad risk för att röster försvinner i postgången.

Enligt regeringens mening bör man inte göra något avsteg från det normala röstningsförfarandet för att kunna tillgodose ett relativt litet antal röstande utan att mycket starka skäl talar för det. Sådana skäl kan t.ex. vara att väljaren inte annars kan rösta eller att det medför mycket stora praktiska, ekonomiska eller administrativa resurser. Regeringen vill därför i princip inte ställa sig bakom en utvidgning av möjligheterna att brevrösta till länder där ordinär röstning är möjlig.

Regeringen finner inte att det finns anledning att nu göra någon annan bedömning. Brevröstningens omfattning bör därför inte ändras.

Rådet har föreslagit en justering av 7 och 9 §§ brevröstningslagen. Bakgrunden är att Riksskatteverket framfört att den bestämmelse i 7 § som stadgar att en brevröst får göras i ordning senast dagen före valdagen borde tas bort eftersom det inte finns någon garanti för att en brevröst som görs i ordning så sent hinner fram till den centrala valmyndigheten i tid och att bestämmelsen därför är vilseledande. Av 9 § samma lag framgår att brevrösterna skall postas i så god tid att de kan beräknas vara framme hos den centrala valmyndigheten senast dagen efter valdagen. Enligt Riksskatteverket borde bestämmelsen ändras så att det i stället anges att brevrösten skall postas i så god tid att den beräknas vara den centrala valmyndigheten till handa senast lördagen före valdagen. Regeringen ansluter sig till denna bedömning.

Tioårsgränsen för rösträtt

Den 1 juli 1997 infördes det nya röstlängdsregler för utlandssvenskar. Den särskilda röstlängden togs då bort. I stället skall utlandssvenskarna tas upp i samma röstlängd som övriga väljare, i de valdistrikt som de tillhörde när de utvandrade. Bestämmelserna om röstlängdsregler för utlandssvenskar finns i 7 kap. vallagen och i övergångsbestämmelserna till vallagen. Utlandssvenskar tas automatiskt upp i röstlängd på grundval av de uppgifter som finns i folkbokföringen. Detta gäller i tio år efter utflyttningen. För dem som under denna period på nytt anmäler att de vill finnas i röstlängden börjar en ny tioårsperiod att löpa. Med en sådan anmälan jämföras också två andra

handlingar, dels en skriftlig anmälan om adress från en utlandssvensk till en skattemyndighet, dels en avgiven röst från en utlandssvensk som inte tagits upp i en röstlängd men som i övrigt uppfyller kraven för rösträtt. Sker detta senare än 30 dagar före valdagen, dvs. efter kvalifikationsdagen, är personen i fråga inte berättigad att rösta i det aktuella valet men den avgivna rösten innebär att väljaren för de kommande tio åren kommer att tas upp i röstlängd.

Motivet till tioårsregeln är att uppgifterna i röstlängden skall kunna hållas aktuella så att inte den som avlidit eller den som förlorat sitt svenska medborgarskap står kvar i längden under lång tid (prop. 1996/97:70 s. 137 f.).

Antalet röstberättigade utlandssvenskar uppgår till omkring 90 000 personer. För ca 50 000 av dem finns adressuppgifter. Omkring 5 000 av adresserna är inaktuella och utsänd information och röstkort kommer i retur.

När det nya röstlängdssystemet för utlandssvenskar infördes framhöll regeringen, med hänvisning till att avsikten var att så många utlandssvenskar som möjligt skall kunna rösta, att det är angeläget att reglerna utformas på ett sådant sätt att rättsförluster för denna grupp av väljare undviks. Det bedömdes inte som möjligt att kunna nå alla väljare med information om de nya reglerna. Det ansågs därför angeläget att de nya reglerna fick en utformning som fängade upp så många som möjligt av dessa väljare.

I dag går det på sin höjd att nå hälften av dem som nu riskerar att inte tas med i röstlängd med direktadresserad information om vad de behöver göra om de vill finnas kvar i röstlängden och därmed behålla sin rösträtt.

Med hänsyn till vad som nu sagts skulle det kunna övervägas att ta bort tioårsgränsen för utlandssvenskarnas rösträtt. En sådan åtgärd skulle ytterligare förbättra möjligheterna för utlandssvenskarna att utnyttja sin rösträtt i Sverige. Mot en sådan åtgärd talar att gallringsregeln motverkar att den som avlidit eller den som har förlorat sitt svenska medborgarskap står kvar i röstlängden under lång tid. Det finns med ett automatiserat system för röstlängder för utlandssvenskarna en viss risk för att röstning kan ske i den avlidnes ställe eller att den som har förlorat sin rösträtt ändå röstar. Även om gallringsregeln inte omedelbart förhindrar allt röstmissbruk, stoppar den dock definitivt allt missbruk när perioden löpt ut. Detta resonemang ligger också till grund för att gallringsregeln infördes för utlandssvenskarnas rösträtt.

Enligt regeringens mening fyller tioårsgränsen för utlandssvenskarnas rösträtt en praktisk funktion när det gäller att hindra missbruk av rösträtten. Den bör därför behållas.

Motioner som väckts med anledning av propositionen

I motion 2001/02:K21 av Per Unckel m.fl. (m) föreslås att riksdagen beslutar att brevröstning skall göras generell för utlandsröstning i enlighet med vad som anförs i motionen (yrkande 2). I den valtekniska utredningen framfördes förslag om att göra möjligheten att brevrösta generell för utlandssvenskar. Regeringen har dock valt att inte föreslå en utvidgning av möjligheten att brevrösta. Anledningen till att möjligheten att brevrösta för svenskar som befinner sig i Tyskland och Schweiz infördes var att det tidigare inte var

möjligt att genomföra någon röstmottagning på de svenska konsulaten och beskickningarna i dessa länder. Motionärerna anser att det många gånger inte är besvärligare för väljare som befinner sig i Tyskland eller Schweiz att ta sig till en utlandsmyndighet än för väljare som befinner sig i andra länder. Det kan t.o.m. vara svårare för väljare som befinner sig i andra länder att ta sig till röstmottagningsställen. USA och Australien är två exempel. Även om det kan finnas vissa invändningar mot brevröstning delar vi utredningens ståndpunkt och menar att det skall införas en generell möjlighet för utlandssvenskar att brevrösta.

I motion 2001/02:K22 av Ingvar Svensson m.fl. (kd) föreslås att riksdagen beslutar genom förändring av vallagen att brevröstning för utlandssvenskar skall vara generell i enlighet med det lagförslag som Valtekniska utredningen år 2000 (SOU 2000:15) angivit i sitt betänkande (yrkande 1). Väljare som vistas i Tyskland och Schweiz eller ombord på ett svenskt fartyg i utrikes fart får brevrösta. Brevröstning har införts för väljare som vistas i dessa länder till följd av att det tidigare i dessa båda länder inte har kunnat genomföras någon röstmottagning på de svenska konsulaten och beskickningarna. Båda dessa länder har numera förklarat sig kunna tillåta att röstmottagning sker vid svenska utlandsmyndigheter. Brevröstningen har ändå behållits som ett alternativ parallellt med röstmottagning på utlandsmyndigheten. De svårigheter som kan föreligga för väljare i Schweiz och Tyskland att ta sig till en utlandsmyndighet för att rösta är inte större än de svårigheter som väljare har vilka befinner sig i andra länder. Enligt Valtekniska utredningen är förhållandena på många platser sådana att det inte går att rösta eller att avstånden är så stora att det i praktiken blir omöjligt att delta i valet utan mycket stora upppoffringar från den enskilde väljaren. Utredningen föreslår att brevröstning utvidgas till att omfatta all utlandsröstning. Möjligheten att rösta hos utlandsmyndighet skall finnas kvar. Regeringen har avvisat förslaget av byråkratiska skäl. De skälen är enligt motionärerna inte hållbara ur ett rättviseperspektiv. Vallagen bör ändras enligt Valtekniska utredningens förslag.

I motion 2001/02:K23 av Helena Bargholtz m.fl. (fp) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om brevröstning (yrkande 2). Motionärerna anser att fördelarna med att kunna brevrösta uppväger de eventuella nackdelar som finns, t.ex. att röster försvinner i postgången. Motionärerna anser inte heller att bestämmelserna skall ändras så att brevrösterna skall postats i så god tid att de beräknas vara den centrala valmyndigheten till handa senast lördagen före valdagen. Motionärerna vill behålla nuvarande bestämmelse om att brevrösten skall vara den centrala myndigheten till handa senast dagen efter valdagen.

Valmyndigheten har i yttrande den 17 januari 2002, på utskottets begäran, uttalat sig om de eventuella problem som myndigheten anser föreligga om rätt till generell brevröstning för alla väljare utomlands införs till valet år 2002. Valmyndigheten har anfört bl.a.

Ett brevröstningsmaterial skickas till utlandssvenskarna enligt folkbokföringsregistrets innehåll i maj/juni. Materialet skulle bestå av erforderliga kuvert, en "blank" valseedel, instruktion för hur brevrösten ska göras i ordning samt ett adresskort som är förtryckt med preliminära röstlängdsuppgifter. De röstlängdsuppgifter som är av intresse är utlandssvenskens personnummer samt uppgift om till vilket valdistrikt vederbörande kommer att föras i röstlängden. Med ett sådant adresskort blir brevrösten lätt att sortera hos Valmyndigheten. Brevrösten behöver heller inte innehålla ett röstkort. Genom samarbete med Riksskatteverket och skattemyndigheterna skulle de som utvandrar efter månadsskiftet maj/juni kunna få brevröstningsmaterial tillgängligt på ambassader och konsulat. De som vistas i utlandet utan att ha utvandrat bl.a. studerande kan Valmyndigheten försöka nå med information genom studentkårer, studenttidningar o. dyl.

Servicen till utlandssvenskarna är endast begränsad på det sättet att det bara sänds med en blank valseedel som de kan skriva sitt partis namn på. Att plocka samman partivalseddlar för t.ex. alla partier med mer än en % av rösterna i riksdagsvalet anser Valmyndigheten vara en alltför kostsam och tidsödande åtgärd. Valmyndigheten kommer att lägga ut alla beställda valseddlar på hemsidan och det finns därmed möjlighet att skriva av rätt partibeteckning.

Valnämnden skall granska brevrösterna vid sin preliminära granskning av rösterna på onsdagen efter valdagen. Det kan antas att antalet brevröster kommer att öka. För de flesta kommuner är ökningen säkerligen marginell. För storstäderna med många utvandrare kan det dock bli nödvändigt att förstärka organisationen så att länsstyrelsen i sin tur hinner räkna "onsdagens" riksdagsröster samma dag. Valmyndigheten kommer i så fall att göra de kommuner där en förstärkning bedöms nödvändig uppmärksamma på detta.

Om detta är en godtagbar lösning anser Valmyndigheten att det inte finns hinder mot att införa utvidgad brevröstning redan vid årets val.

Utskottets ställningstagande

Det vanligaste sättet att ordna möjlighet för väljare som vistas utomlands att rösta är att anordna röstmottagning hos svenska utlandsmyndigheter. Det andra sättet är att brevrösta. Även om det kan finnas vissa invändningar mot brevröstning anser utskottet att det skall införas en generell möjlighet för väljare att brevrösta utomlands. Möjligheten att rösta hos utlandsmyndighet skall självklart finnas kvar. Riksdagen bör därför bifalla motionerna K21 yrkande 2, K22 yrkande 1 och K23 yrkande 2.

Enligt regeringen bör det göras en justering av 7 och 9 §§ lagen (1997:159) om brevröstning i vissa fall. Bakgrunden är att Riksskatteverket framfört att den bestämmelse i 7 § som stadgar att en brevröst får göras i ordning senast dagen före valdagen borde tas bort eftersom det inte finns någon garanti för att en brevröst som görs i ordning så sent hinner fram till den centrala valmyndigheten i tid och att bestämmelsen därför är vilseledande. Av 9 § samma lag framgår att brevrösterna skall postas i så god tid att de kan beräknas vara framme hos den centrala valmyndigheten senast dagen efter valdagen. Enligt Riksskatteverket borde bestämmelsen ändras så att det i stället anges att brevrösten skall postas i så god tid att den beräknas vara den

centrala valmyndigheten till handa senast lördagen före valdagen. Regeringen ansluter sig till denna bedömning. Regeringen har emellertid inte föreslagit någon lagändring. Utskottet anser att det i brevröstningslagen klart bör framgå när brevrösterna senast skall vara framme hos den centrala valmyndigheten. Vidare anser utskottet att brevrösterna skall få göras i ordning tidigast 30 dagar före valdagen, oavsett vilket val det gäller och oavsett om brevrösten görs i ordning utomlands eller på ett fartyg. Det saknas också anledning att göra skillnad på svenska fartyg i utrikes trafik och utländska fartyg i utrikes trafik.

Regeringen avser att på lämpligt sätt låta följa upp och utvärdera 2002 års val med avseende på bl.a. genomförandet av förtidsröstningen. Utskottet utgår från att även brevröstningen ingår i denna utvärdering.

Utskottet föreslår att riksdagen antar utskottets i bilaga 3 framlagda förslag till lag om ändring i lagen (1997:159) om brevröstning i vissa fall.

Valdistriktens storlek, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag som bl.a. innebär att ett valdistrikt normalt inte skall omfatta färre än 300 eller fler än 2 000 röstberättigade personer.

Propositionen

Bör det införas en absolut övre gräns för valdistriktens storlek?

Ett valdistrikt bör, enligt 4 kap. 3 § vallagen, omfatta 1 200–1 500 personer som har rösträtt. Om det finns särskilda skäl, får ett valdistrikt omfatta färre än 300 som har rösträtt. Länsstyrelsen får besluta om valdistrikt som omfattar fler än 1 800 personer som har rösträtt.

Regeringen anser att det även i fortsättningen skall vara möjligt att lägga samman valdistrikt så att de omfattar fler än 1 800 röstberättigade personer. Givetvis får detta inte innebära att väljarna får försämrade möjlighet att rösta. Det bör därför uttryckligen anges i vallagen att det åligger de valadministrativa myndigheterna – länsstyrelsen och kommunen – att svara för att alla röstberättigade i valdistriktet har en rimlig möjlighet att kunna rösta på valdagen.

Normalstorleken på ett valdistrikt

Vid 1998 års allmänna val fanns det 126 valdistrikt med färre än 300 och 108 valdistrikt med fler än 1 800 röstberättigade personer. Mer än hälften av valdistrikten, drygt 3 000, hade mellan 300 och 1 200 röstberättigade personer. Antalet distrikt med mellan 1 200 och 1 500 röstberättigade – vilket

i vallagen anges som den normala distriktsstorleken – uppgick till knappt 2 000, dvs. färre än en tredjedel.

Det sätt på vilket indelningen i valdistrikt genomförs får betydelsefulla konsekvenser i skilda hänseenden. För att t.ex. röstsammanräkningen skall kunna genomföras snabbt och säkert är en väl avvägd indelning avgörande. Ett alltför stort antal röstberättigade i ett valdistrikt kan riskera att arbetet i vallokalen blir alltför betungande och att rapporteringen under valnatten fördröjs.

När det gäller frågan om en befolkningsmässigt lämplig storlek på ett valdistrikt med utgångspunkt i behovet att klara röstsammanräkningen och rapporteringen på valnatten, kan nämnas att det i en rapport (Valdemar) som lämnats av en arbetsgrupp med företrädare för valmyndigheter på såväl central som regional och lokal nivå anges att ett lämpligt antal röstberättigade i varje valdistrikt är omkring 2 000 personer.

Regeringen anser att detta är en rimlig utgångspunkt. Det innebär att de nuvarande riktlinjerna i vallagen för vad som skall anses vara ett normaldistrikt – 1 200 till 1 500 röstberättigade – bör höjas.

När det gäller den nedre gränsen på minst 300 röstberättigade i ett valdistrikt anser regeringen att denna med hänsyn till skyddet av valhemligheten bör behållas. Det bör dock som hittills vara möjligt att vid indelningen kunna gå under den gränsen om det finns särskilda skäl.

Ett valdistrikt skall normalt inte omfatta färre än 300 eller fler än 2 000 röstberättigade personer.

Kopplingen till församlingar inom Svenska kyrkan bör upphöra

Enligt 2 kap. 7 § vallagen skall en valkrets för val till kommunfullmäktige utformas så att den kan få minst 15 kommunfullmäktige. Den bör ha en sammanhängande gränslinje. En församling skall lämnas odelad eller i vart fall inte delas i fler än två kretsar. Denna indelning har i vissa fall betydelse även för indelningen i valkretsar för val till landstingsfullmäktige (2 kap. 5 § vallagen). Av 4 kap. 2 § vallagen framgår att om en kommun har fler än en valkrets för val till kommunfullmäktige, skall varje sådan krets omfatta ett eller flera valdistrikt.

Kopplingen till Svenska kyrkans församlingar vid utformningen av valkretsar för val till kommunfullmäktige skall upphöra. I stället skall det av vallagen framgå att för varje fastighet samtliga röstberättigade skall hänföras till samma valdistrikt.

Tidpunkten för beslut om indelning i valdistrikt

Enligt 4 kap. 4 § vallagen skall länsstyrelsens beslut om indelning i valdistrikt meddelas senast den 1 december året före det år då beslutet skall tillämpas för första gången. I 5 § föreskrivs att regeringen eller den myndighet som beslutar om ändring i landets indelning i landsting eller kommuner får, om det behövs, bestämma att beslut om indelning i valdistrikt får meddelas senare än som sägs i 4 §. Att länsstyrelsen i vissa fall får besluta om ändring i rikets

indelning i kommuner följer av 1 kap. 3 § lagen (1979:411) om ändringar i Sveriges indelning i kommuner och landsting.

Länsstyrelsen skall enligt regeringen kunna besluta om smärre ändringar i indelningen i valdistrikt även efter den 1 december året före valåret, om detta är påkallat med hänsyn till ändringar i fastighetsindelningen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning och tillstyrker regeringens förslag.

Samråd i indelningsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att alla beslut om indelning av en kommun i valdistrikt normalt skall föregås av ett ställningstagande av kommunfullmäktige.

Propositionen

Enligt den huvudregel som gäller i dag beslutar länsstyrelsen om kommunens indelning i valdistrikt på förslag av fullmäktige i kommunen. Det åligger också kommunen att se över indelningen inför varje riksdagsval. Länsstyrelsen får också, om det behövs, självmant besluta om indelningen i valdistrikt. Innan länsstyrelsen fattar ett sådant beslut, skall fullmäktige i kommunen få tillfälle att yttra sig. För det fall det är fråga om att besluta om valdistrikt som omfattar fler än 1 800 personer skall länsstyrelsen först samråda med valnämnden.

Regeringen anser att bestämmelsen om samråd med valnämnden bör upphävas. Härigenom kommer alla beslut om indelning i valdistrikt att fattas med beaktande av fullmäktiges ställningstagande. Anser sig fullmäktige inför sitt ställningstagande i frågan behöva särskild sakkunskap, kan fullmäktige på vanligt sätt få den av sin egen valnämnd.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning och tillstyrker regeringens förslag.

Framställning av röstlängdsstatistik, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag avseende framställning av röstlängdsstatistik, m.m.

Propositionen

Behovet av samordning

På skilda ställen i vallagen finns bestämmelser om framställning av röstlängdsstatistik. Valkretsindelningen i en kommun skall grundas på antalet röstberättigade i folkbokföringsdatabasen, enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet, den 1 juli det år beslut om valkretsindelning fattas. Fördelningen av de fasta valkretsmandaten i olika val skall grundas på antalet röstberättigade i folkbokföringsdatabasen den 1 november året före valåret. Detsamma gäller beräkningen av antalet fria valseدلar. Tidpunkterna för uttag av statistik är kvar från det tidigare mantalskrivningsförfarandet och anpassade till skattecykeln. Vid varje tillfälle som statistik om antal röstberättigade skall tas fram måste i stort sett de bearbetningar ske som görs vid framställning av röstlängdsregister för valet. Det innebär i princip att en röstlängd framställs.

Sedan förfarandet med en alltid gällande röstlängd ersattes med ett förfarande där röstlängden bara tas fram inför val, folkomröstning eller annan omröstning, gör man i stället ”röstlängder” fyra gånger inför varje val – två gånger för statistik, en gång därför att partierna har rätt till gratis avskrift av röstlängden inklusive väljarnas adressuppgifter och slutligen den egentliga röstlängden för valet.

Det vore enligt utredningen en fördel om statistik eller uppgifter om röstberättigade kunde samordnas vid de tillfällen som kräver röstlängdsstatistik m.m. Det är emellertid inte praktiskt möjligt att besluta om indelningen i valkretsar samma år som valåret. Det gör att statistik för detta måste tas fram året före valåret. Det skulle å andra sidan medföra att det blir mer än ett år gamla uppgifter som kommer att ligga till grund för fördelningen av fasta mandat samtidigt som man inte kommer ifrån att senare göra en ”röstlängd” för att ge partierna avskrifter. Det talar för att man – precis som i dag – måste ha en ordning med framställning av röstlängdsstatistik både året före valåret och valåret.

Utredningen har därför förordat en lösning med en stående statistiklängd som också kan användas vid upprättande av den egentliga röstlängden. Regeringen ansluter sig till utredningens bedömning. Detta innebär följande.

Den 1 mars året före valåret upprättas en statistiklängd som underlag för indelningen i valkretsar och valdistrikt. Med uttaget som underlag kan också göras en preliminär fördelning av de fasta mandaten i valkretsarna för

samtliga val. Detta är en uppgift som är vägledande för partiernas nomineringar som börjar redan under hösten året före valåret. Uttaget kan också läggas till grund för beräkning av antalet fria valsedlar i varje område.

Den 1 mars valåret görs ett "preliminärt röstlängdsregister" med den nya valdistrikts- och valkretsindelningen. Med hjälp av detta upprättas statistik för att slutligt bestämma antalet fasta mandat och antalet fria valsedlar. Med registret som underlag kan också de utdrag med väljaradresser som partierna har rätt till framställas.

Registret skall fr.o.m. den 1 mars valåret ajourföras veckovis med uppgifter från folkbokföringsdatabasen t.o.m. kvalifikationsdagen. Det innebär att registret också kan användas för den preliminära valbarhetskontroll av kandidaterna som sker i samband med att partierna beställer valsedlar. Omkring tio dagar före kvalifikationsdagen hämtas ett nytt register med fastighetsbeteckningar kopplade till valdistrikt från Lantmäteriverket för att fånga upp de förändringar i fastighetsindelningen som har skett sedan den 1 mars året före valåret och valdistriktstillhörigheten prövas igen för dem som har rösträtt i valet. På kvalifikationsdagen erhålls en sista uppdatering från folkbokföringsdatabasen för att beakta de förändringar som skett under sista veckan före kvalifikationsdagen. Därefter upprättas röstlängden för valet. Röstlängdsuppgifterna läses men den veckovisa ajourföringen av personuppgifter fortsätter fram till valdagen för att kunna läggas till grund för den slutliga valbarhetskontrollen.

Fördelen med den nu beskrivna ordningen är att brister i de register som ligger till grund för röstlängden kan upptäckas och rättas i god tid före valet. Registret kan användas för valbarhetskontroller, till skillnad från i dag då kandidatuppgifterna skickas till folkbokföringsdatabasen för avstämning. Det innebär också att hela förfarandet sker i valadministrationens valdatasystem och inte i någon annan administrations system.

Enligt regeringen bör en särskild statistiklängd motsvarande en röstlängd upprättas den 1 mars året före valåret och för detta ändamål användas fram till den 1 mars valåret.

Framställning av statistik för valkretsindelning

Antalet personer som har rösträtt i en kommun skall beräknas på grundval av uppgifterna i folkbokföringsdatabasen den 1 juli det år beslutet om valkretsindelning fattas. Antalet personer som har rösträtt i en kommun är avgörande för kommunens indelning i valkretsar (2 kap. 6 § vallagen). Beslut om ändrad indelning i valkretsar skall meddelas senast den 31 oktober året före det valår då den nya indelningen skall gälla första gången (2 kap. 10 § vallagen).

Enligt kommunerna infaller det nu gällande datumet för framtagning av statistikunderlag för sent för att beslut om indelning i valkretsar skall kunna fattas den 31 oktober före valåret. Statistikuppgifterna används också för att se över valdistriktsindelningen. Kommunen behöver helt enkelt längre tid för att hinna bereda ärendet inför fullmäktiges avgörande. Detta har medfört att

kommunerna i stället har använt sig av statistik som kommunerna själva tar fram.

Regeringen anser att de synpunkter som kommunerna framfört om en tidigareläggning av detta datum bör tillgodoses, så att de kan följa vallagens föreskrifter. Tidpunkten för beräkning av antalet röstberättigade i en kommun för indelningen i valkretsar skall, enligt regeringens förslag, tidigareläggas till den 1 mars året före valåret.

Framställning av statistik för mandatberäkning

Hur många mandat varje valkrets skall ha för val till riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige beror på hur många personer det är som har rösträtt (3 kap. 2, 6 och 8 §§ vallagen). Beräkningen av antalet röstberättigade skall göras på grundval av uppgifterna i folkbokföringsdatabasen den 1 november året före valåret. Beslut om mandatfördelningen skall fattas senast den 30 april det år då ordinarie val skall hållas (3 kap. 10 § vallagen).

Eftersom beslut om fördelningen av de fasta mandaten mellan valkretsarna får ske senast den 30 april, behöver underlaget inte tas fram förrän den 1 mars valåret. Regeringen föreslår därför att tidpunkten senareläggs till den 1 mars det år då val hålls.

Framställning av statistik för beräkning av antalet fria valsedlar

Vissa partier har enligt bestämmelserna i 6 kap. 8–10 §§ vallagen rätt till fria valsedlar av staten. Antalet fria valsedlar som partiet har rätt till beror bl.a. på antalet personer som har rösträtt i valet. Vid tillämpningen av dessa bestämmelser beräknas enligt 6 kap. 11 § vallagen antalet personer som har rösträtt på grundval av uppgifterna i folkbokföringsdatabasen den 1 november året före valåret. Av sådana samordningsskäl som regeringen anfört när det gäller övriga statistikuttag bör även denna tidpunkt knytas till den 1 mars. Regeringen föreslår därför att tidpunkten senareläggs till den 1 mars valåret.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning och tillstyrker regeringens förslag.

Ansvar för framställningen av röstlängder och röstkort

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att ansvaret för att upprätta röstlängder och röstkort flyttas från skattemyndigheterna till den centrala valmyndigheten.

Propositionen

Av olika skäl måste röstlängden bygga på förhållanden som avser viss tid före valdagen. Det behövs tid för att framställa röstlängden. Allmänheten måste också få tid att före valet granska uppgifterna i röstlängden. Regleringen kring röstlängdsförfarandet finns i 7 kap. vallagen.

Kvalifikationsdagen för rösträtt är 30 dagar före valdagen vid val till riksdagen samt till landstings- och kommunfullmäktige. Enligt vallagen upprättar skattemyndigheten en röstlängd för varje valdistrikt. Det är uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet på kvalifikationsdagen som skall ligga till grund för uppgifterna i röstlängderna. Uppgifterna i folkbokföringsdatabasen ligger också till grund för beslut om vilken röstlängd de som har rösträtt skall finnas i. Databasen uppdateras dagligen. Bestämmelserna i folkbokföringslagen (1991:481) om rätt folkbokföringsort ligger således till grund för uppgifterna i röstlängden.

Enligt huvudregeln skall väljarna tas upp i röstlängden för det valdistrikt inom vilket de är folkbokförda på kvalifikationsdagen. De som då inte är folkbokförda i landet skall tas upp i röstlängden i det valdistrikt inom vilket de senast var folkbokförda. Saknas uppgift om folkbokföring men finns det en uppgift om i vilken kommun som de senast varit folkbokförda, bestämmer skattemyndigheten i vilken röstlängd i kommunen de skall tas upp.

Från folkbokföringsdatabasen kommer personuppgifter samt uppgifter om vilken fastighet personerna är folkbokförda på. Uppgift om vilka fastigheter som ligger inom ett valdistrikt framställs ur fastighetsregistret av Lantmäteriverket. Uppgifter om vallokaler m.m. hämtas från valdatasystemet.

Röstkort skall upprättas för var och en som är upptagen i röstlängden. För väljare som inte har någon känd adress upprättas röstkort bara om de begär det. Röstkorten skickas ut så snart som möjligt, dock senast i så god tid att de kan beräknas vara väljare som är folkbokförda i landet till handa senast 18 dagar före valdagen. Eftersom uppgifterna i val- och folkomröstningsdatabasen hämtas från folkbokföringsdatabasen, finns det inte någon röstlängd att framställa röstkort mot före kvalifikationsdagen.

Av den redogörelse som utredningen har lämnat (SOU 2000:125 s. 121 f.) framgår att det i praktiken är den centrala valmyndigheten som upprättar röstlängd och röstkort och inte skattemyndigheterna. Skattemyndigheterna har i dag inte någon del i detta arbete med undantag för rättelseförfarandet och

utfärdandet av nya röstkort. Utredningen har därför föreslagit att ansvaret för att upprätta röstlängd och röstkort också formellt flyttas från skattemyndigheterna till den centrala valmyndigheten. Regeringen ansluter sig till detta förslag.

Som Riksskatteverket anført bör det av vallagen framgå att även Lantmäteriverkets fastighetsregister skall användas för framställning av röstlängder. I 7 kap. 4 § vallagen bör därför hänvisas inte bara till lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet utan även till lagen (2000:224) om fastighetsregister. Fråga är om ett sådant registerändamål som avses i 2 § sistnämnda lag.

Enligt regeringens förslag bör således ansvaret för att upprätta röstlängder och röstkort flyttas från skattemyndigheterna till den centrala valmyndigheten.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning och tillstyrker regeringens förslag.

Registrering och redovisning av indelningen i valdistrikt

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att länsstyrelserna med stöd av fastighetsregistret skall föra register över indelningen i valdistrikt.

Propositionen

Utredningen har föreslagit att länsstyrelsen får i uppgift att föra register över indelningen i valdistrikt. Länsstyrelsen ansvarar i dag för att röstkortsuppgifterna i valdatabasen hålls aktuella med hjälp av uppgifter från i huvudsak kommunernas valnämnder, och det kan därför inte anses vara någon främmande uppgift för länsstyrelserna att också svara för registerföringen av valdistriktsuppgifter. Det avgörande skälet för utredningens förslag var emellertid att det är länsstyrelsen som fattar besluten om indelningen i valdistrikt. För att röstlängdsförfarandet skall fungera med den snäva tidsram som gäller i dag krävs att valadministrationen snabbt och säkert kan hänföra varje röstberättigad person till det valdistrikt där han eller hon är bosatt. Detta kan enligt utredningens mening bäst uppnås om det är samma myndighet som beslutar om valdistriktsindelningen som också har ansvaret att föra register över indelningen. Den nuvarande redovisningen av valdistrikt i fastighetstaxeringsregistret behövs då inte längre för framställningen av röstlängder och röstkort. Om indelning dessutom förs med

tillämpning av geografiskt informationssystem (GIS) bör, enligt utredningen, fel som uppstår till följd av felregistreringar försvinna. Det blir därmed naturligt att länsstyrelsen svarar för ett register som kan ligga till grund för bestämningen av varje fastighets valdistriktstillhörighet.

Regeringen ansluter sig till utredningens förslag. Det närmare tillvägagångssättet bör konkretiseras enligt följande. Länsstyrelsens register skall innehålla röstberättigade personer fördelade på valdistrikt. Till grund för registret ligger uppgifter ur folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet (personer kopplade till fastighet) kompletterade med geografiska lägesangivelser från Lantmäteriverket (fastighetsbeteckningar med valdistriktskod). Den digitala valdistriktsindelningen, som länsstyrelserna skall ansvara för, är grunden för kopplingen av varje fastighet till ett valdistrikt. Varje person kan därefter knytas till ett visst valdistrikt genom sin folkbokföringsfastighet.

Regeringen föreslår att länsstyrelserna, med stöd av fastighetsregistret, skall föra register över indelningen i valdistrikt.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning och tillstyrker regeringens förslag.

Nya rutiner för framställningen av röstlängdsregister

Utskottets förslag i korthet

Utskottet delar regeringens bedömning att en registerstomme bör tas fram den 1 mars valåret.

Propositionen

Även om de problem som berörts i föregående avsnitt torde kunna lösas med förslaget om registrering och redovisning av valdistriktsindelningen, återstår ändå några komplikationer som hänger samman med den begränsade tid som står till förfogande vid upprättandet av röstlängden. En ytterligare åtgärd för att säkerställa framställningen av en korrekt röstlängd är därför att i god tid före kvalifikationsdagen skapa ett röstlängdsregister som hålls ajour fram till valdagen. Det skulle göra det möjligt att upptäcka och rätta fel före kvalifikationsdagen.

Riksskatteverket har som central valmyndighet under arbetet med att ta fram ett nytt ADB-stöd för valverksamheten använt en lösning där ett röstlängdsregister skapas i månadsskiftet februari/mars valåret i samband med att statistik som skall ligga till grund för antalet fasta mandat i valkretsar tas fram. Fastigheter som av någon anledning inte har fått valdistriktskod eller som fått fel kod skulle då upptäckas redan vid detta tillfälle. Uppgifterna för

berörda fastigheter kan då rättas. Registret uppdateras veckovis fram till kvalifikationsdagen med uppgifter från folkbokföringsdatabasen. Omkring 40 dagar före valdagen görs en ny avstämning med hjälp av valdistriktskartan och Lantmäteriverkets fastighetsregister och under perioden uppkomna fastighetsfel rättas. När den slutliga sambearbetningen sker på kvalifikationsdagen skulle fel endast kunna uppkomma för de personer som har flyttat under den sista veckan före kvalifikationsdagen.

Andra vinster med att valadministrationen har ett röstlängdsregister under valåret är att registret kan användas för preliminär valbarhetskontroll av kandidaterna när partierna beställer valsedlar under mars och april. Registret kan också utgöra underlag för utskrift av de röstlängdskopior som partierna har rätt till.

När det gäller den senare lösningen med att i god tid före kvalifikationsdagen skapa en stomme till röstlängdsregister skulle den medföra en betydande tidsvinst. I praktiken skulle den innebära en delvis återgång till det tidigare systemet med en alltid gällande röstlängd, men med den skillnaden att man här skulle ha ett preliminärt register över de röstberättigade för sambearbetning med övriga grundregister för röstlängdsframställningen. Ett sådant förfarande är fullt möjligt redan i dag.

Enligt regeringens bedömning bör rutinerna för framställningen av röstlängdsregister ändras. En registerstomme bör tas fram redan den 1 mars valåret.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning.

Utskrift av duplettröstkort, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att duplettröstkort skall kunna skrivas ut i röstningslokaler. Utskottet anser däremot inte att möjligheten till direktåtkomst till uppgifter om personnummer, namn och valdistrikt skall utökas och föreslår därför att riksdagen avslår förslaget till ändring i 2 kap. 8 § lagen (2001:183) om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar. Utskottet tillstyrker regeringens övriga förslag till ändringar i lagen (2001:183) om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar med den ändringen att dessa skall träda i kraft den 1 april 2002.

Propositionen

För var och en som finns i en röstlängd skall skattemyndigheten upprätta ett röstkort. Röstkortet skall sedan skickas ut i så god tid att de kan beräknas vara de väljare som är folkbokförda i landet till handa senast 18 dagar före valdagen. Väljare som röstar i sin vallokal eller hos en utlandsmyndighet bör ha med sig sitt röstkort. Väljare som röstar vid andra röstmottagningsställen måste ha med sig sitt röstkort. Reglerna framgår av 7 kap. 7–9 §§ och 9 kap. 6 § vallagen.

Väljare som har förlorat sitt röstkort eller inte har fått något röstkort får ett röstkort av skattemyndigheten om de begär det. För att få ett nytt röstkort räcker det med att väljaren lämnar sitt personnummer och namn.

Det förekommer vid varje val att en del väljare inte får sina röstkort i tid. För att hinna få ett nytt röstkort med posten måste beställningen hos skattemyndigheten göras senast torsdagen före valdagen. I vissa fall är det ändå ovisst om kortet hinner delas ut till väljaren i tid till valet.

För att öka servicen till väljarna bör det därför bli möjligt för väljarna att kunna hämta röstkort på fler platser än i dag. Regeringen anser att så bör kunna ske i samtliga röstningslokaler. Föresättningar för en sådan ordning finns genom det valdatasystem, till vilket samtliga valmyndigheter kommer att vara anslutna. Genom förslaget kommer duplettröstkort att kunna skrivas ut även vid utlandsmyndigheterna.

Regeringens förslag i denna del innebär inte, som några remissinstanser har befarat, en obligatorisk skyldighet att se till att det finns sådana anordningar att röstkort kan skrivas ut i varje röstningslokal. Målsättningen är dock att detta skall kunna ske på så många ställen som möjligt där det behövs och där den nödvändiga tekniska utrustningen finns. De enda personuppgifter om väljaren som åtkomsten i dessa fall behöver avse är därför personnummer, namn och valdistrikt. 2 kap. 8 § lagen (2001:183) om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar bör ändras i enlighet med detta.

Enligt regeringens förslag skall således duplettröstkort kunna skrivas ut i röstningslokaler. Det nuvarande kravet på att röstkort måste visas upp vid röstning på särskilda röstmottagningsställen bör, enligt regeringen, behållas.

Utskottets ställningstagande

För att öka servicen till väljarna föreslår regeringen att duplettröstkort skall kunna skrivas ut i röstningslokaler. Regeringen föreslår en ändring i 7 kap. 9 § andra stycket vallagen med innebörden att duplettröstkort tillhandahålls av den centrala valmyndigheten, länsstyrelsen, en utlandsmyndighet eller kommunen. Regeringen har också föreslagit en ändring i 2 kap. 8 § tredje stycket lagen (2001:183) om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar av följande lydelse:

Den som ansvarar för röstmottagning i en röstningslokal som avses i 9 kap. 3 § vallagen (1997:157) får ha direktåtkomst till uppgifter om personnummer, namn och valdistrikt.

Utskottet anser, liksom regeringen, att det vore en fördel om de väljare som inte har fått sitt röstkort i tid eller som av annan anledning behöver ett nytt röstkort kan hämta ett röstkort på fler platser än i dag. Enligt i dag gällande regler får den centrala valmyndigheten, länsstyrelserna och de kommunala valnämnderna ha direktåtkomst till uppgifter om personnummer, namn och valdistrikt. Enligt regeringens förslag skall ”den som ansvarar för röstmottagning i en röstningslokal som avses i 9 kap. 3 § vallagen” få ha direktåtkomst till sådana uppgifter. Röstningslokaler som avses i 9 kap. 3 § vallagen är vallokaler, Posten AB:s postkontor inom landet, särskilda röstmottagningsställen inom landet som anordnas vid t.ex. sjukhus, kriminalvårdsanstalt eller liknande vårdinrättningar eller vårdanstalter samt röstmottagningsställen som utlandsmyndigheter har inrättat.

Utskottet, som är tveksamt till att utvidga direktåtkomsten till angivna uppgifter, anser att eftersom den centrala valmyndigheten, länsstyrelserna och de kommunala valnämnderna redan i dag får ha direktåtkomst till angivna uppgifter behöver inte 2 kap. 8 § lagen (2001:183) om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar ändras. Följden av utskottets förslag blir att utesluta ”den” som ansvarar för röstmottagning, t.ex. vid en utlandsmyndighet eller vid ett sjukhus som anordnats som särskilt röstmottagningsställe, från möjligheten till direktåtkomst till uppgifterna. Utskottet anser att innan sådan direktåtkomst möjliggörs bör behovet av uppgifterna utredas samt ställas mot den risk för den enskilde som utvidgningen av direktåtkomsten kan innebära. Utskottet vill också tillägga att det när det gäller röstning vid utlandsmyndigheter inte krävs något röstkort. Möjligheten att skriva ut ett duplettröstkort vid en utlandsmyndighet kommer ändå att finnas efter att relevanta uppgifter inhämtats hos t.ex. den centrala valmyndigheten. Utskottet avstyrker därför regeringens föreslagna ändring av 2 kap. 8 § lagen (2001:183) om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar men tillstyrker regeringens förslag till ändring i lagen i övrigt, dock med den ändringen att lagen om ändring skall träda i kraft den 1 april 2002.

Länsstyrelsen skall besluta om rättelse i röstlängden

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att länsstyrelserna skall besluta om rättelse i röstlängden.

Gällande bestämmelser

Frågor om rättelse av uppgifter i en röstlängd prövas av skattemyndigheten enligt 7 kap. 11 § vallagen.

Den som anser att röstlängden innehåller felaktiga uppgifter skall senast måndagen före valdagen skriftligen begära att uppgifterna rättas. Detta gäller också den som anser sig vara felaktigt utesluten ur röstlängden. Det som hänt efter kvalifikationsdagen, som är 30 dagar före valdagen, får inte läggas till grund för rättelse. Det är bestämmelserna i folkbokföringslagen (1991:481) om rätt folkbokföringsort som ligger till grund för bedömningen om uppgifterna i röstlängden skall rättas. Vid framställningen av röstlängderna skall det faktiska innehållet i folkbokföringsdatabasen på kvalifikationsdagen ligga till grund för uppgifterna i röstlängderna. Detta innebär som redan tidigare framhållits att en flyttning som anmälts före kvalifikationsdagen men som inte hunnit registreras i folkbokföringen på kvalifikationsdagen inte kan beaktas. Det innebär också, för att nämna ett annat exempel, att en anmälan om adress från en utlandssvensk som inte tagits upp i röstlängden inte leder till att röstlängden rättas, om uppgiften lämnats efter kvalifikationsdagen.

Får skattemyndigheten från en myndighet i någon annan medlemsstat meddelande om att en person som har rösträtt och som finns upptagen i röstlängd här i landet redan avgett en röst i val till Europaparlamentet, skall skattemyndigheten genast rätta i röstlängden genom att stryka personen från röstlängden.

När samtliga beslut om rättelser förts in i en röstlängd skall den så snart som möjligt sändas till den kommun där valdistriktet ligger.

Skattemyndighetens beslut i ett ärende om rättelse får överklagas bara i samband med att det val överklagas, för vilket röstlängden har upprättats (7 kap. 14 § vallagen). I 5 och 17 §§ folkomröstningslagen (1979:369) finns hänvisningar till 7 kap. 14 § vallagen.

Propositionen

Röstlängden framställs genom sambearbetning av olika uppgifter från myndigheter utanför valadministrationen. Om dessa uppgifter är i alla delar korrekta behöver inga rättelser göras i röstlängden. Det avgörande för att röstlängden skall vara korrekt är att de myndigheter vars beslut påverkar någons rösträtt inte bara fattar dessa beslut i god tid före kvalifikationsdagen utan också ser till att besluten genast sänds till skattemyndigheten för registrering i folkbokföringssystemet senast på kvalifikationsdagen.

Egentlig rättelse av röstlängd är mycket ovanligt. De flesta rättelserna görs med tillämpning av bestämmelserna om rättelse i 26 § förvaltningslagen (1986:223). Rättelse av röstlängden aktualiseras genom att väljaren kontrollerar uppgifterna i längden då han eller hon tar del av uppgifterna på röstkortet. Enligt vallagen är det skattemyndigheten som upprättar röstlängder och utfärdar röstkort. I praktiken innebär det emellertid att skattemyndighetens uppgift är begränsad till att pröva frågor om rättelser av

uppgifter i det av den centrala valmyndigheten på grundval av uppgifterna i folkbokföringsdatabasen framställda röstlängdsregistret. Vidare skriver skattemyndigheten ut röstkort till väljare som inte har fått något röstkort av den centrala valmyndigheten eller vars röstkort kommit bort eller som behöver ändras på grund av att uppgifterna i röstlängdsregistret rättats.

När det gäller frågan om vilken myndighet som skall pröva frågor om rättelse står valet mellan länsstyrelsen och skattemyndigheten. Det finns ingen praktisk möjlighet att lägga denna uppgift på den centrala valmyndigheten, trots att det är den som har upprättat och framställt röstlängden och utfärdat röstkort. Till och med 1993 års val prövades frågan om rättelse av röstlängd av länsstyrelsen. Med verkan från den 1 januari 1994 överfördes ansvaret för rättelser m.m. till skattemyndigheten.

Den nu aktuella reformeringen av valsystemet har bl.a. till syfte att få till stånd en valadministration inom den nuvarande uppdelningen på central, regional och lokal nivå med endast en ansvarig myndighet på respektive nivå. Det finns nämligen ett värde i att ansvaret för valadministrationen hålls samman på varje nivå. Detta talar för att länsstyrelsen bör ha ansvaret för rättelser i röstlängden.

Tanken med en sammanhållen valadministration är dock att även de lokala valmyndigheterna, dvs. valnämnderna, får tillgång till samma information som övriga valmyndigheter. Detta innebär att väljarna i varje kommun får minst ett ställe där de kan granska röstlängdsregistret via terminal och därmed också en avsevärt bättre tillgänglighet än med dagens ordning.

Ett argument mot att lägga detta ansvar hos länsstyrelserna är att det finns en risk för att det kan skapas olika praxis när det gäller frågan om och var en person skall föras in i röstlängden i förhållande till reglerna om folkbokföring. Det är uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet på kvalifikationsdagen som skall ligga till grund för uppgifterna i röstlängderna. Folkbokföringsdatabasen uppdateras dagligen. Bestämmelserna i folkbokföringslagen (1991:481) om rätt folkbokföringsort ligger således till grund för beslut när det gäller rösträtt och i vilken röstlängd en person skall tas upp.

Regeringen föreslår att länsstyrelsen i stället för skattemyndigheten skall ha ansvaret för rättelse av röstlängderna. Detta innebär att länsstyrelsen skall ta över skattemyndighetens uppgift att skriva ut nya röstkort.

Vid varje val uppstår det situationer där beslut om rättelse i röstlängden måste fattas i ett mycket sent skede. Den vanligaste orsaken är medborgarskapsändringar beslutade före kvalifikationsdagen. Vid 1999 års val till Europaparlamentet gjordes av den anledningen 749 rättelser. Några av rättelserna beslutades strax före valdagen och till och med under valdagen. Det har inneburit att personal från skattemyndigheten har varit tvungna att resa till valnämnden eller till vallokalen för att för hand göra rättelser i den tryckta röstlängden. Med förslaget att länsstyrelsen skall ta över ansvaret för rättelser blir avstånden till valnämnd eller vallokal i många fall så stora att

detta inte kommer att kunna genomföras. Det finns inte något uttryckligt stöd i vallagen för att låta t.ex. valnämnden genom någon av sina befattningshavare verkställa sena beslut om rättelse i röstlängd. Regeringen föreslår att länsstyrelsen skall få rätt att besluta ett sådant förordnande.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning och tillstyrker regeringens förslag.

Den centrala valmyndigheten skall besluta om rättelse i vissa fall som gäller utlandssvenskar

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till ändring i 7 kap. 12 § vallagen (1997:157) samt föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om en översyn av lagstiftningen.

Propositionen

Med nuvarande regler anses en röst från en utlandssvensk som en adressanmälan och den centrala valmyndigheten anmäler efter valet till skattemyndigheten att personen i fråga skall få ett nytt ”rösträttsdatum” som gör att vederbörande tas upp i röstlängden för en ny tioårsperiod.

Bakgrunden till detta är följande. När de nya reglerna om rösträtt för utlandssvenskar började tillämpas togs alla utlandssvenskar som utvandrat efter den 1 juli 1991 automatiskt med i röstlängden. År 2001, när innevarande tioårsperiod löper ut, kommer drygt 3 000 tidigare röstberättigade utlandssvenskar att falla ur röstlängden inför valet år 2002, om de inte anmäler särskilt att de fortsättningsvis önskar delta i val i Sverige. Det är inte möjligt att nå hela denna grupp utlandssvenskar med information om vad som kommer att hända, eftersom allas adresser inte är tillgängliga.

Den centrala valmyndigheten håller på att utveckla ett nytt datorstöd som kommer att göra det möjligt även för utlandsmyndigheterna att ha åtkomst till röstlängden i valdatabasen och att kunna skriva ut röstkort. Detta innebär att väljare som infinner sig hos en utlandsmyndighet för att rösta kan komma att ställas inför det faktum att de inte finns med i röstlängden och därmed saknar rösträtt i valet.

Det nu påtalade problemet kan lösas genom att det i vallagen införs en bestämmelse som möjliggör att röstmottagaren tar emot rösten, upprättar ett adresskort med väljarens personnummer, namn och eventuell adress som bifogas rösten. När den sedan kommer in till den centrala valmyndigheten – förutsatt att detta sker senast kl. 12.00 dagen före valdagen – prövar myndigheten om väljaren i övrigt uppfyller kraven för rösträtt. Myndigheten bör fatta

beslut i rösträttsfrågan senast under valdagen. Detta innebär att den centrala valmyndigheten senast på valdagen skall besluta om att föra in personen i röstlängden. Beslutet skall sedan skickas tillsammans med rösten så att det når valnämnden senast tisdagen efter valdagen (till onsdagsräkningen). Förfarandet förutsätter att den centrala valmyndigheten har terminalåtkomst till folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet. Det skall framhållas att vad som nu sagts endast gäller röster som kommer in i rätt tid. För sent inkomna röster skall som hittills ses som en anmälan till skattemyndigheten om att få ett nytt "rösträttsdatum" som gör att vederbörande tas upp i röstlängden för en ny tioårsperiod.

Detta kräver att den centrala valmyndigheten ges befogenhet att besluta om rättelse av röstlängd. Det finns inte någon praktisk möjlighet för den centrala valmyndigheten att själv göra rättelsen i röstlängden. Beslutet får i stället skickas tillsammans med rösten till valnämnden för verkställighet. Ett sådant beslut bör vara valnämnden till handa senast tisdagen efter valdagen, dvs. före valnämndens onsdagsräkning.

På samma sätt som har föreslagits avseende länsstyrelsen anser regeringen att den centrala valmyndigheten skall få uppdra åt valnämnden att verkställa den av myndigheten beslutade rättelsen.

En avgiven röst som kommer i rätt tid från någon som inte är upptagen i röstlängden skall således, enligt regeringens förslag, leda till att han eller hon upptas i röstlängden för det aktuella valet. Den centrala valmyndigheten skall kunna besluta om rättelse av röstlängden i dessa fall. Myndigheten skall kunna ge valnämnden i uppdrag att föra in rättelsen i längden.

Utskottets ställningstagande

Enligt 7 kap. 1 § första stycket vallagen skall röstlängderna innehålla uppgifter om alla svenska medborgare som fyller 18 år senast på valdagen och som är eller har varit folkbokförda i landet. Enligt paragrafens andra och tredje stycke skall svenska medborgare som inte har varit folkbokförda i landet någon gång under de senaste 10 åren tas upp i en röstlängd bara om de senast 30 dagar före valdagen skriftligen anmäler sig. Den som gjort en sådan anmälan skall tas upp i röstlängd i 10 år från dagen för anmälan. Avges en röst från en person som inte tagits upp i en röstlängd men som i övrigt uppfyller kraven för rösträtt, skall den avgivna rösten anses som en anmälan enligt andra stycket.

Enligt regeringens förslag till 7 kap. 12 § andra stycket vallagen skall den centrala valmyndigheten, om en röst lämnas av en svensk medborgare som inte är folkbokförd i landet och som inte finns upptagen i röstlängden, genast rätta röstlängden om rösten kommer till myndigheten senast kl. 12.00 dagen före valdagen. Utskottet anser att den föreslagna bestämmelsen har avfattats på ett sätt som inte är helt förenligt med 7 kap. 1 §, enligt vilken en skriftlig anmälan måste ske senast 30 dagar före valdagen för att väljaren skall tas upp i röstlängden om han eller hon inte finns med där.

Avges en röst från en person som inte tagits upp i röstlängden men som i övrigt uppfyller kraven för rösträtt skall den avgivna rösten, enligt gällande regler, anses som en anmälan enligt andra stycket. En ny s.k. tioårsperiod börjar då att löpa. En röst från en person som finns i röstlängden anses emellertid inte som en sådan anmälan. De personer som regelbundet röstar måste således innan tioårsperioden löper ut skriftligen anmäla att de vill finnas kvar i röstlängden. Enligt utskottet borde även en avgiven röst från dem som regelbundet röstar medföra att en ny tioårsperiod börjar löpa. Många personer kommer inför valet 2002 att försvinna från röstlängden, beroende på att de inte senast 30 dagar före valdagen gjort en skriftlig anmälan. Utskottet är därför berett att tillstyrka regeringens förslag till 7 kap. 12 § andra stycket, trots att bestämmelsen inte helt stämmer överens med bestämmelsen i 7 kap. 1 § vallagen. Annars skulle dessa personer gå miste sin rösträtt.

Utskottet anser att regeringen bör få i uppdrag att se över lagstiftningen så att en avgiven röst från en person som finns i röstlängden också skall anses som en anmälan enligt 7 kap. 1 § andra stycket vallagen och så att bestämmelserna i 7 kap. 1 § och den föreslagna 7 kap. 12 § andra stycket kommer att stämma överens. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Sista dag för begäran om rättelse i röstlängden

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att sista dag för att begära rättelse av uppgifter i röstlängden skall tidigareläggas till tolv dagar före valdagen.

Propositionen

Väljarnas kontroll av uppgifterna i röstlängden sker mot uppgifterna på röstkortet. Röstkortet skall skickas ut så snart som möjligt, dock senast i så god tid att de kan beräknas vara väljare som är folkbokförda i landet till handa senast 18 dagar före valdagen, dvs. då poströstningen börjar. Produktionen av röstkort påbörjas 29 dagar före valdagen. Utskick av röstkort till väljarna påbörjas som regel 26 dagar före valdagen.

Vissa kommuner har påtalat att röstlängderna lämnats till valnämnden så sent som onsdagen före valdagen (fyra dagar före valdagen). För kommuner med ett stort antal valdistrikt är det av rent praktiska skäl svårt att med så kort varsel hinna distribuera röstlängderna till vallokaler i tid till valdagen. Kommunerna har framställt önskemål om att få röstlängderna tidigare.

Om det skall vara möjligt att tillgodose detta önskemål måste produktionen av röstlängder tidigareläggas. Vid de senaste valen har uppgifter för tryckning av röstlängder hämtats från valdatabasen tio dagar före valdagen. Begäran om rättelse av uppgifter i röstlängden kan dock göras t.o.m. måndagen före

valdagen (sex dagar före valdagen). Detta har bl.a. inneburit att sena rättelser har måst föras in manuellt i den tryckta röstlängden. Ett sådant förfarande måste anses som mindre lämpligt.

Enligt regeringens mening bör röstlängderna kunna tryckas i sådan tid att valnämnden får dem senast under måndagen före valdagen (sex dagar före valdagen). Detta innebär att filer till underlag för tryckningen måste framställas senast onsdagen veckan före valdagen (elva dagar före valdagen). Med en sådan tidsplan vore det en fördel om sista dag för rättelse i röstlängdsregistret tidigarelades så att det blev möjligt att införa alla rättelser maskinellt i röstlängdsregistret före tryckningen. Regeringen föreslår därför att sista dag för att begära rättelse tidigareläggs till tolv dagar före valdagen. Detta innebär att väljarna – med utgångspunkt i att röstkortet skall vara väljarna till handa senast arton dagar före valdagen – får minst sex dagar på sig att kontrollera uppgifterna i röstkortet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning och tillstyrker regeringens förslag.

Överklagande av beslut med anledning av begäran om rättelse i röstlängden

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att ett beslut om avslag på en begäran om rättelse av uppgifter i röstlängden skall kunna överklagas till och prövas av Valprövningsnämnden innan val hålls. Överklagandet skall göras senast onsdagen före valdagen. Utskottet föreslår att riksdagen antar utskottets förslag till ändring i 19 kap. 2 § vallagen i stället för den av regeringen föreslagna.

Propositionen

Enligt 7 kap. 11 § vallagen kan den som anser att röstlängden innehåller felaktiga uppgifter eller anser sig vara felaktigt utesluten ur röstlängden begära rättelse hos skattemyndigheten. Enligt vad som föreslagits tidigare skall fortsättningsvis länsstyrelsen och inte skattemyndigheten i de flesta fall svara för rättelser av uppgifter i röstlängd. Om en begäran om rättelse avslås får avslagsbeslutet överklagas endast i samband med att det val överklagas för vilket röstlängden har upprättats (7 kap. 14 § vallagen). Med tanke på att röstlängden bara gäller för ett val har detta aktualiserat frågan huruvida en persons rösträtt inte borde vara avgjord före valet.

Regeringen föreslår att ett beslut om begäran om rättelse av uppgifter i röstlängden skall kunna överklagas och prövas innan valet hålls. Förslaget innebär att Valprövningsnämnden måste sammanträda under veckan före

valet. Av praktiska skäl måste dessa ärenden prövas skyndsamt. Valprövningsnämnden har förordat att den som vill överklaga ett beslut av länsstyrelsen om rättelse skall göra det senast onsdagen före valdagen. Regeringen ansluter sig till detta.

Med den nuvarande ordningen omfattas överklaganden av det slag som nu är i fråga av bestämmelserna i 19 kap. vallagen. Så kommer inte längre att vara fallet. Bestämmelser som i tillämpliga delar motsvarar dem i 19 kap. 3–5 och 9 §§ vallagen bör därför tas in i 7 kap. 14 § samma lag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning och tillstyrker i sak regeringens förslag. För att tydliggöra förslaget föreslår utskottet att riksdagen antar utskottets i bilaga x framlagda förslag till ändring i 19 kap. 2 § vallagen.

Möjlighet att stryka en person från röstlängden vid val till Europaparlamentet

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att det skall vara möjligt att stryka en person från den svenska röstlängden vid val till Europaparlamentet, om han eller hon har tagits upp i röstlängden i ett annat land.

Propositionen

Inte bara svenska medborgare utan också unionsmedborgare som har rösträtt och är bosatta i Sverige har möjlighet att rösta här i landet vid val i Europaparlamentet. Ett villkor är dock att unionsmedborgare som på detta sätt önskar utöva sin rösträtt i Sverige anmäler till skattemyndigheten – eller som föreslagits ovan länsstyrelsen – att han eller hon önskar bli upptagen i den svenska röstlängden. Liknande anmälningsförfaranden tillämpas vid val till Europaparlamentet i hela unionen. Det innebär således att utlandssvenskar kan anmäla sig för att rösta i valet i det land inom unionen där de är bosatta. Med en sådan ordning blir det i praktiken möjligt att bli upptagen både i den svenska röstlängden och i bosättningslandets röstlängd och på så sätt få ”dubbel rösträtt”.

Enligt artikel 13 i direktiv 93/109/EG skall alla medlemsstater utbyta information om röstberättigade, bl.a. för att hemstaten i enlighet med sin nationella lagstiftning skall kunna vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att dess medborgare inte röstar mer än en gång. I vallagen har detta uttryckts på så sätt att skattemyndigheten genast skall rätta röstlängden om en myndighet i någon annan medlemsstat meddelar att en person som har rösträtt

och som finns upptagen i röstlängd här i landet redan har avgett en röst i ett val till Europaparlamentet.

Vid 1999 års val till Europaparlamentet fick Riksskatteverket underrättelser om totalt 6 374 svenska medborgare bosatta utomlands som anmält sig till röstlängden i sitt bosättningsland. Inga underrättelser erhöles från Luxemburg och Storbritannien. Från Danmark, Irland, Italien och Grekland fick Riksskatteverket underrättelser först sedan verket fastställt den svenska röstlängden. Detta gällde 2 277 personer. Från övriga åtta medlemsländer fick Riksskatteverket sena underrättelser i 341 fall. Sammantaget innebar detta att 2 618 personer som borde ha granskats inte kunde granskas. Av de 3 756 granskade personerna var närmare 5 % folkbokförda i Sverige och därmed automatiskt upptagna i den svenska röstlängden. Eftersom de inte kan tas bort från den svenska röstlängden fick de ”dubbel rösträtt” i valet. Närmare 4 % kunde inte identifieras med hjälp av befintliga register och fick därmed också ”dubbel rösträtt”. Totalt 6 374 anmälningar resulterade således i 3 420 strykningar.

Tidpunkten för när anmälan skall göras varierar mellan medlemsstaterna. För svenskt vidkommande är det angeläget att anmälan sker före det datum då röstlängderna fastställs och röstkortet skickas ut till väljarna. Det har hittills inte ansetts möjligt att ”ta tillbaka rösträtten” från den som redan har fått sitt röstkort för det svenska valet. Detta innebär att svenskar som har anmält sig för att rösta i medlemsländer som fastställer röstlängden/rösträtten vid en senare tidpunkt än Sverige alltid får ”dubbel rösträtt”.

Regeringen föreslår att det skall bli möjligt att stryka en person från den svenska röstlängden vid val till Europaparlamentet, om han eller hon har tagits upp i röstlängden i ett annat land. Detta gäller dock bara så länge som röstkortet inte har skickats ut till väljaren.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning och tillstyrker regeringens förslag.

Valsedlarnas utformning och innehåll, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att begreppet partimarkerade valsedlar skall ersättas med partivalsedlar.

Propositionen

Regeringen anser inte att valsedlarnas utformning bör ändras.

Begreppet partimarkerade valsedlar infördes i 1972 års vallag och har oförändrat förts över till den nu gällande lagen. Riksskatteverket har sedan år

1998 använt begreppen namnvalsedlar, partivalsedlar och blanka valsedlar och anser mot den nu angivna bakgrunden att begreppet partimarkerade valsedlar bör ersättas med partivalsedlar. Regeringen ansluter sig till Riksskatteverkets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning och tillstyrker regeringens förslag.

Tillskrivna namn

Utskottets förslag i korthet

Utskottet delar regeringens bedömning att ett tillskrivet namn på en valsedel med endast partiets namn inte bör räknas som en personröst även om det tillskrivna namnet anmälts av partiet.

Propositionen

För de partier som registrerat partibeteckning och anmält kandidater gäller att tillskrivna namn inte beaktas vid sammanräkningen. Rösten som sådan tillgodoräknas dock alltid partiet, och de av partiet nominerade och anmälda kandidaterna räknas alltid. För partier som inte anmält kandidater gäller dock den fria nomineringsrätten. Om ett parti har registrerat partibeteckning och anmält kandidater skall detta framgå av valsedeln för att väljarna skall veta att tillskrifter av namn på en sådan valsedel inte beaktas. På valsedlar där ingen sådan upplysning lämnas beaktas tillskrivna namn. Strykningar av namn på valsedlar beaktas inte i något fall vid sammanräkningen.

Regeringen anser att det inte finns tillräckliga skäl för att nu ändra reglerna för personval, så att ett tillskrivet namn skall beaktas som en personröst. Ett tillskrivet namn på en valsedel med endast partiets namn bör således inte räknas som en personröst även om det tillskrivna kandidatnamnet anmälts av partiet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning.

Utläggning av namnvalsedlar på särskilda röstmottagningsställena, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att partierna skall få lägga ut inte bara partimarkerade valsedlar utan även namnvalsedlar på särskilda röstmottagningsställena inom landet.

Gällande bestämmelser

Enligt 9 kap. 12 § tredje stycket får partier som deltar i valen lägga ut valsedlar i röstningslokalerna. På särskilda röstmottagningsställena inom landet och röstmottagningsställena som inrättas av utlandsmyndigheter får partierna emellertid bara lägga ut partimarkerade valsedlar.

Propositionen

Den rådande ordningen med förbud mot namnvalsedlar vid de särskilda röstmottagningsställena inom landet har vållat invändningar. I de flesta fall har problemet lösts genom att partierna lagt eller delat ut valsedlar på visst avstånd från röstningslokalen. Den centrala valmyndigheten har framfört att namnvalsedlar bör tillåtas om valnämnderna skall stimuleras att i ökad utsträckning inrätta särskilda röstmottagningsställena.

Enligt regeringens mening är det angeläget att så många väljare som möjligt får tillfälle att rösta inte bara på ett parti utan också på partiets kandidater. Samma regler bör därför i största möjliga utsträckning gälla för samtliga röstningslokaler beträffande rätten att distribuera valsedlar. Mot bakgrund av den bedömningen och med hänsyn till att namnvalsedlar i praktiken ofta läggs ut eller delas ut i närheten av de särskilda röstmottagningsställena inom landet föreslår regeringen att förbudet mot att lägga ut namnvalsedlar i eller i anslutning till sådana röstningslokaler inom landet avskaffas. Partierna skall, enligt regeringens förslag, få lägga ut inte bara partimarkerade valsedlar utan även namnvalsedlar på särskilda röstmottagningsställena inom landet.

När det gäller röstmottagningsställena utomlands är situationen något annorlunda. Även om förbudet avskaffas framstår det inte som sannolikt att det vid de utlandsmyndigheter där det anordnas röstning skulle komma att läggas ut namnvalsedlar för landets samtliga valkretsar. Därmed uppstår risken att en väljare förleds att använda en namnvalsedel som avser annan valkrets än den vilken han eller hon tillhör. Om så sker blir visserligen inte valsedeln ogiltig utan rösten tillgodoräknas partiet men den avgivna personrösten blir utan verkan om inte den aktuella kandidaten råkar ställa upp också i den valkrets som väljaren tillhör. Risken finns därmed att väljarna vilseleds att rösta på personer som inte kandiderar i den egna valkretsen.

Regeringen anser därför att förbudet mot utläggning av namnvalsedlar på röstmottagningsställena utomlands skall bibehållas.

Det bör enligt regeringen inte införas någon skyldighet för valmyndigheten att i vissa fall tillhandahålla namnvalsedlar i röstningslokaler.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning och tillstyrker regeringens förslag.

Utläggning av partimarkerade valsedlar (partivalsedlar)

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att partimarkerade valsedlar skall läggas ut i röstningslokaler eller medföras av lantbrevbärare endast på begäran av ett parti.

Propositionen

Enligt 9 kap. 12 § vallagen skall partimarkerade valsedlar för samtliga val läggas ut i röstningslokaler för partier som vid något av de två senaste valen fått mer än 1 % av rösterna i hela landet. Skyldigheten för valmyndigheterna att lägga ut partimarkerade valsedlar är ovillkorlig. Detta innebär att valsedlar skall läggas ut även om partiet inte har några kandidatlistor. Valsedlar skall också läggas ut även om partiet över huvud taget inte önskar delta i valet.

Valmyndigheternas skyldighet att lägga ut partimarkerade valsedlar skapar emellanåt problem. Som exempel kan nämnas att partimarkerade valsedlar för dåvarande kds lades ut i 1985 års riksdagsval trots att partiet inte ställde upp det i valet under egen partibeteckning. Kds hade dessutom hos den centrala valmyndigheten begärt att sådana valsedlar inte skulle distribueras.

Det är uppenbart att den nuvarande ordningen kan leda till att väljarna vilseleds att rösta på partier som inte ställer upp i val. Därmed uppstår också risk för en situation med obesatta mandat. Vidare måste det framstå som besynnerligt för det stora flertalet väljare att valsedlar läggs fram för partier som inte deltar i valet. Enligt regeringens mening är detta inte en acceptabel ordning. Partimarkerade valsedlar (partivalsedlar) skall, enligt regeringens förslag, läggas ut i röstningslokaler eller medföras av lantbrevbärare endast på begäran av ett parti. Om anmälan görs skall den centrala valmyndigheten ombesörja distribution av valsedlar i samma omfattning som gäller i dag, dvs. till samtliga röstningslokaler.

Riksskatteverket har föreslagit att den nu föreslagna ändringen skall avse även valsedlar som skall medföras av lantbrevbärare och att det bör anges i vallagen att också lantbrevbärare bör ha med sig valsedlar vid val till Europaparlamentet. En sådan regel finns redan intagen i Posten AB:s interna anvisningar. Regeringen föreslår att ändringen genomförs.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning och tillstyrker regeringens förslag.

Tillhandahållande av namnvalsedlar vid val till Europaparlamentet

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att den centrala valmyndigheten skall ansvara för att väljarna vid val till Europaparlamentet har tillgång till namnvalsedlar för de partier som vid något av de två senaste valen fått mer än 1 % av rösterna i landet, dels i varje röstningslokal, dels hos utlandsmyndigheterna och dels i materialet för brevröstning, men bara om partiet deltar i valet med endast en namnvalsedel.

Propositionen

I vallagen görs skillnad mellan partimarkerade valsedlar, blanka valsedlar och namnvalsedlar. Med partimarkerade valsedlar menas valsedlar med parti- och valbeteckning men som inte innehåller några kandidatnamn. Med blanka valsedlar menas valsedlar utan någon partibeteckning eller kandidatnamn. Med namnvalsedlar menas valsedlar med kandidatnamn.

Valadministrationen svarar för att väljarna i val till Europaparlamentet i varje röstningslokal har tillgång till

– partimarkerade valsedlar för varje parti som vid något av de två senaste valen har fått mer än 1 % av rösterna i hela landet, och

– blanka valsedlar.

Även partierna har möjlighet att lägga ut sina valsedlar, dvs. sådan valsedlar som inte tillhandahålls av valmyndigheterna i röstningslokalerna (namnvalsedlar). Det finns dock vissa begränsningar. Namnvalsedlar får nämligen inte läggas ut på särskilda röstmottagningsställen inom landet och röstmottagningsställen som har inrättats av utlandsmyndigheter.

Partierna får således själva lägga ut sina namnvalsedlar i vallokalerna och på postkontoren men inte på några andra ställen där röstning anordnas.

Den nu beskrivna ordningen har ifrågasatts. Det är, enligt regeringen, praktiskt möjligt – under förutsättning att inget parti har mer än en lista – att låta den centrala valmyndigheten vid kommande val till Europaparlamentet ansvara för att väljarna har tillgång till namnvalsedlar för de partier som vid något av de två senaste valen fått mer än 1 % av rösterna i landet dels i varje röstningslokal i landet, dels hos utlandsmyndigheterna och dels i materialet för brevröstning. Regeringen föreslår att så sker. Detta förutsätter att sista dag för partiernas beställningar av valsedlar tidigareläggs med två veckor.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning och tillstyrker regeringens förslag.

Sammanräkning av valresultat

Utskottets förslag i korthet

Utskottet delar regeringens bedömning att någon lagändring för att uppnå en snabbare sammanräkning av valresultatet inte bör göras.

Gällande bestämmelser

Röstsammanräkning sker i dag på tre olika ställen – i vallokalen, hos valnämnden och hos länsstyrelsen. Resultatet av valförrättarnas röstsammanräkning i vallokalen på valnatten och valnämndens röstsammanräkning under den s.k. onsdagsräkningen är preliminärt. Länsstyrelsens sammanräkning är slutlig.

Valförrättarna påbörjar räkningen av rösterna omedelbart efter att röstningen har avslutats i vallokalen. Valsedlarna transporteras sedan till valnämnden för vidare transport till länsstyrelsen. Länsstyrelsen påbörjar den slutliga röstsammanräkningen på morgonen måndagen efter valet. Onsdagen efter valet granskar och räknar valnämnden de röster som valdistrikten inte har hunnit få och som därför inte heller har räknats i vallokalerna. Detta material levereras till länsstyrelsen under onsdagen. Det fastlagda schemat för röstsammanräkningen innebär således att inget valresultat kan publiceras förrän tidigast onsdagen efter valdagen. Så tidigt har dock utgången av något val inte kunnat fastställas sedan införandet av den gemensamma valdagen inför 1970 års allmänna val.

Omedelbart efter att röstningen i vallokalen förklarats avslutad och samtliga valkuvert som skall läggas i valurnan lagts ned i den räknas rösterna av valförrättarna. Denna rösträkning är offentlig och genomförs utan avbrott. Resultatet av rösträkningen är preliminärt.

Omedelbart efter att den preliminära rösträkningen avslutats överlämnas valsedlar och övriga valhandlingar till valnämnden som i sin tur genast överlämnar handlingarna till länsstyrelsen för den slutliga sammanräkningen av valresultatet. Den slutliga sammanräkningen påbörjas av länsstyrelsen på morgonen måndagen efter valdagen.

Propositionen

Regeringen anser inte att det är möjligt att med nuvarande resurser utföra röstsammanräkningen och mandatfördelningen snabbare än i dag utan att samtidigt eftersätta kraven på säkerhet. Någon lagändring för att uppnå en snabbare sammanräkning genom att ändra uppgifts- och ansvarsfördelningen mellan valmyndigheterna bör, enligt regeringen, inte göras. Det bör inte heller införas några särskilda författningsbestämmelser om den s.k. valnattsrapporteringen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning.

Behörighetskrav för ledamöter av Europaparlamentet

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att vallagen skall anpassas till valrättsakten så att den som kandiderar i valet till Europaparlamentet och samtidigt innehar ett ämbete eller ett uppdrag som är oförenligt med uppdraget som Europaparlamentariker inte skall behöva lämna ämbetet eller uppdraget förrän han eller hon tillträder sitt uppdrag i Europaparlamentet.

Gällande bestämmelser

I den av Europeiska unionens råd beslutade akten om allmänna och direkta val till Europaparlamentet, den s.k. valrättsakten, finns bestämmelser om verksamheter m.m. som är förenliga (artikel 5) respektive oförenliga (artikel 6) med uppdraget som företrädare i Europaparlamentet och prövning av företrädarnas behörighet (artikel 11).

Enligt artikel 5 är uppdraget som företrädare i Europaparlamentet förenligt med att vara ledamot av parlamentet i en medlemsstat.

Enligt artikel 6 är uppdraget som företrädare i Europaparlamentet inte förenligt med att vara t.ex.

- ledamot av regeringen i en medlemsstat,
- ledamot av Europeiska gemenskapernas kommission,
- domare, generaladvokat eller justitiesekreterare i Europeiska gemenskapernas domstol.

I artikel 11 sägs att Europaparlamentet skall pröva företrädarnas behörighet. I detta syfte skall Europaparlamentet beakta de valresultat som medlemsstaterna officiellt har tillkännagivit och avgöra sådana tvister som kan uppkomma på grund av bestämmelserna i valrättsakten, dock inte tvister som uppkommer på grund av nationella bestämmelser som akten hänvisar till.

Bestämmelser om valbarhet för val till Europaparlamentet finns i 1 kap. 8 § vallagen. Valbar till Europaparlamentet är var och en som har rösträtt vid val till riksdagen samt unionsmedborgare som har rösträtt vid ett sådant val i Sverige, men med den begränsningen att han eller hon inte har förlorat sin valbarhet i hemlandet. Från huvudregeln om att den som har rösträtt också är valbar görs undantag för såväl svenska medborgare som för unionsmedborgare som har vissa ämbeten eller uppdrag. Uppräkningen i paragrafen över vilka ämbeten och uppdrag som omfattas av undantaget

motsvarar uppräknningen i artikel 6 i valrättsakten som redovisats i föregående avsnitt.

Det ankommer på den centrala valmyndigheten att pröva om den som blivit vald varit valbar i valet och därmed behövt vara företrädare i Europaparlamentet. Prövningen görs i samband med att den centrala valmyndigheten enligt 18 kap. 2 § första stycket vallagen utser företrädarna till Europaparlamentet. Enligt 19 kap. 10 § tredje stycket vallagen tillträder företrädare i Europaparlamentet sitt uppdrag då de utsetts och deras behörighet prövats av Europaparlamentet.

Frågan om vid vilken tidpunkt förbudet mot att inneha vissa särskilt uppräknade ämbeten eller uppdrag i 1 kap. 8 § andra stycket vallagen senast måste ha iakttagits av den som kandiderar som företrädare i Europaparlamentet har avgjorts av Valprövningsnämnden (beslut den 15 juli 1999, dnr 1999:4). Ärendet gällde frågan när dåvarande statsrådet Schori, som kandiderade till Europaparlamentet vid valet år 1999, senast behövde lämna regeringen för att vara valbar i Europaparlamentsvalet. Valprövningsnämnden fann att det enligt vallagen är förhållandena på valdagen som avgör om en kandidat är valbar eller inte, men att den avgörande tidpunkten enligt valrättsaktens bestämmelser om med uppdraget oförenliga ämbeten eller uppdrag inträder först i och med att den valde tillträder sitt uppdrag i Europaparlamentet.

Propositionen

Vallagen skall enligt regeringen anpassas till valrättsakten så att den som kandiderar i valet till Europaparlamentet och samtidigt innehar ett ämbete eller ett uppdrag som är oförenligt med uppdraget som Europaparlamentariker inte skall behöva lämna ämbetet eller uppdraget förrän han eller hon tillträder sitt uppdrag i Europaparlamentet.

Enligt valrättsaktens bestämmelser tillträder den valde sitt uppdrag i Europaparlamentet först efter det att Europaparlamentet prövat den valdes behörighet (artikel 11). Regeringen föreslår att bestämmelsen i 1 kap. 8 § andra stycket vallagen ändras på så sätt att den som kandiderar i valet till Europaparlamentet inte behöver frånträda sitt ämbete eller sitt uppdrag förrän han eller hon tillträder sitt uppdrag i Europaparlamentet.

Förslaget innebär att det inte längre är möjligt för den centrala valmyndigheten att, i samband med att myndigheten enligt 18 kap. 2 § första stycket vallagen skall utse företrädarna i Europaparlamentet och utfärda bevis om detta, pröva om hinder föreligger för någon eller några av dem på grund av innehav av oförenligt ämbete eller uppdrag. Däremot skall det framgå att uppdraget inte är förenligt med de ämbeten eller uppdrag som sägs i artikel 6 i valrättsakten. 1 kap. 8 § ändras samtidigt som en ny 18 kap. 71 § införs.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning och tillstyrker regeringens förslag.

Skattemyndigheternas roll

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att de uppgifter som skattemyndigheterna i dag har enligt vallagen och som inte berörts ovan skall flyttas över till länsstyrelserna.

Propositionen

Skattemyndigheterna har i dag uppgifter i valsyste­met enligt ett flertal bestämmelser i vallagen. Merparten av dessa bestämmelser har berörts i det föregående, varvid föreslagits att skattemyndighetens uppgifter skall föras över till länsstyrelsen respektive den centrala valmyndigheten.

I syfte att skapa en sammanhållen regional organisation anser regeringen att även övriga bestämmelser i vallagen som rör skattemyndigheterna bör ändras och att de uppgifter som det gäller bör föras över till länsstyrelserna. Vad som nu sagts bör dock inte gälla anmälan om adress från svensk medborgare som inte är folkbokförd i landet. Enligt 7 kap. 10 § vallagen anses en sådan adressanmälan om den görs skriftligen till en skattemyndighet också som en anmälan om att tas upp i röstlängd. En sådan anmälan är nämligen i grunden en folkbokföringsuppgift och bör därför också som hittills göras till skattemyndigheten.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning och tillstyrker regeringens förslag.

Rätten att kandidera i flera valkretsar i riksdagsvalet

Utskottets förslag i korthet

Utskottet delar regeringens bedömning att någon lagstiftning inte bör införas för att undvika de negativa konsekvenser det har för väljarna om samma kandidatnamn förekommer i fler än en valkrets på valsedlar vid val till riksdagen. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna K267 yrkande 1 och K323 yrkande 2.

Propositionen

Ju fler listor ett parti har, desto svårare blir det att i olika avseenden förutsäga vilka personer som kommer att besätta partiets mandat. I synnerhet kan det vara svårt att med något mått av säkerhet avgöra vilken eller vilka personer som skall ersätta dem som blivit valda. I en situation där ett antal personer samtidigt förekommer på en s.k. rikslista och dessutom på en eller flera

kretslistor blir förutsägbarheten mycket liten. Att reglerna om dubbelvalsavveckling kan få dessa effekter har varit känt tidigare.

Rådet har diskuterat möjligheten att införa en regel i vallagen som innebär att en kandidat får ställa upp i endast en valkrets. En kandidat skulle t.ex. vara valbar endast i den valkrets som han eller hon var folkbokförd i. Rådet ansåg dock att en sådan regel skulle innebära en relativt stor begränsning av partiernas möjligheter att lansera kandidater efter eget gottfinnande. En annan modell är att föreskriva att en kandidat inte får kandidera mer än i en valkrets men att partierna har frihet att avgöra i vilken krets.

Sammantaget ansåg rådet att det för närvarande mest ändamålsenliga sättet att komma åt problemet är att i vallagen införa en bestämmelse av normativ karaktär som innebär att en kandidat i riksdagsvalet bör förekomma i endast en valkrets. Skulle det ändå förekomma att en kandidat tar plats i mer än en krets, skall dubbelvalsavveckling ske i enlighet med de nuvarande reglerna.

Kandidaturer i flera valkretsar leder, enligt regeringen, till allvariga nackdelar för väljarna. Denna ordning utgör därför ett demokratiskt problem. Regeringen förutsätter att partierna medverkar till att komma till rätta med problemet och även utan uttrycklig lagstiftning avhåller sig från åtgärder som kan försvaga valsysteemets legitimitet. Regeringen anser därför att det inte nu finns tillräckliga skäl att föreslå någon lagstiftning på denna punkt. Om genomförandet av 2002 års val visar att partierna inte tar sitt ansvar på allvar är regeringen dock beredd att återkomma till riksdagen med förslag till erforderlig lagstiftning.

Motioner från den allmänna motionstiden 2001

I motion 2001/02:K267 av Per Bill (m) föreslås att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om att riksdagskandidater endast får ställa upp i en valkrets (yrkande 1). Det är enligt motionären av största vikt att personvalet får en mer framträdande roll för att innebära en god möjlighet att förnya demokratin. Personvalet bör få större möjligheter att påverka vilka representanter som skall sitta i riksdag, kommuner och landsting. Regler borde förhindra att mer namnkunniga och kända namn kandiderar i flera valkretsar, något som skedde under det senaste valet, vilket fick till följd att personvalsmöjligheterna i realiteten försvann för många kandidater.

I motion 2001/02:K323 av Ingvar Svensson m.fl. (kd) föreslås att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i vallagen så att den s.k. dubbelvalsavvecklingen får en utformning enligt vad i motionen anförts (yrkande 2). Enligt vallagen går dubbelvalsavvecklingen till så att kandidat som blivit vald i flera valkretsar betraktas som vald i alla valkretsarna. Vederbörandes ersättare utses utifrån listordning i alla kretsarna. När dubbelvalsavvecklingen sker – och kandidaten är avförd från en valkrets – är det ändå hans/hennes ersättare som erhåller mandatet. Slutsatsen är att en sådan kandidats personröster i praktiken överförs på ersättare enligt listordningen, trots att dessa inte erhållit personkryss över spärren. Det normala i svensk valsysteemstradition är att när en person redan är tillsatt på

mandat i annan valkrets, vederbörande betraktas som obefintlig i berörd valkrets. Det rimliga borde vara att man, när dubbelvalsavvecklingen sker, bör betrakta den avvecklade som obefintlig, dvs. vanlig fördelning enligt listordning skall ske när valkretsarnas mandat fördelas på person.

Utskottets ställningstagande

Kandidaturer i flera valkretsar kan leda till problem för väljarna. Regeringen förutsätter att partierna kommer att medverka till att komma till rätta med problemet och även utan uttrycklig lagstiftning avhålla sig från åtgärder som kan försvaga valsystemets legitimitet. Regeringen anser därför att det inte nu finns tillräckliga skäl att föreslå någon lagstiftning på denna punkt. Om genomförandet av 2002 års val visar att partierna inte tar sitt ansvar på allvar är regeringen dock beredd att återkomma till riksdagen med förslag till erforderlig lagstiftning. Utskottet instämmer i regeringens bedömning och anser att genomförandet av 2002 års val bör avvaktas innan eventuell ny lagstiftning övervägs. Utskottet avstyrker därför motionerna K267 yrkande 1 och K323 yrkande 2.

Anmälan av kandidater

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att skyldigheten för den centrala valmyndigheten att distribuera listor över partier som har anmält kandidater skall avskaffas.

Propositionen

Ett parti som har registrerat sin partibeteckning skall anmäla samtliga sina kandidater, om något skydd för partibeteckningen skall komma till stånd. Skyddet uppstår genom att icke anmällda namn på listorna inte beaktas vid sammanräkningen. Det kan, enligt regeringen, uppstå problem om ett parti vill lägga till eller byta ut kandidater på sina listor efter det att sista dag för anmälan passerats.

Genom ett beslut av Valprövningsnämnden den 9 december 1998 (dnr 31-1998) är det klart att ett parti helt kan återta sin kandidatanmälan efter sista dagen för anmälan av kandidater. En av de få rimliga anledningarna till att ett parti vill återta sin kandidatanmälan, och därmed avstå från skydd för partibeteckningen, torde vara att tillskrivna namn på valsedeln skall kunna beaktas. Detta önskemål i sin tur torde vara en följd av att partiet av någon anledning har kommit att ha för få kandidater. Att ett parti väljer att uppträda på det sättet kan medföra praktiska olägenheter för valmyndigheterna som har upprättat listor över partier som registrerat partibeteckning och anmält kandidater. Listorna upprättas i april/maj och skall finnas i röstningslokaler på

valdagen. Om ett parti i ett sent skede förklarar att det inte längre vill ha några anmälda kandidater är risken stor att listorna inte hinner återkallas. I ett sådant fall kommer väljarna att få en felaktig information.

Det finns olika sätt att komma åt problemet. Man kan tänka sig att förbjuda återtagande av kandidatanmälningar. Detta vore enligt regeringens mening dock ett alltför stort ingrepp i partiernas inre angelägenheter. Den praxis som hittills har tillämpats på detta område innebär att ett parti som anmält kandidater i rätt tid får lov att i ett senare skede göra kompletteringar och ändringar och har inte visat sig medföra olägenheter som medför att det nu finns skäl att föreslå några ändringar i regelsystemet. Även om det bör förekomma återhållsamhet med byte av namn särskilt efter det att förtidsröstningen inletts innebär denna praxis att det sannolikt blir mindre anledning för ett parti att i ett sent skede återta kandidatanmälningar för att få till stånd förändringar på valsedlarna. Emellertid bör man inte bortse från denna möjlighet och därmed risken för att listorna över partier som anmält partibeteckning och kandidater blir missvisande.

Rådet ansåg att det kan ifrågasättas om de nu aktuella listorna fyller någon praktisk funktion. Rådet föreslog att bestämmelsen i 9 kap. 11 § vallagen som innebär att listorna skall finnas i röstningslokaler upphävs. Däremot bör enligt rådet bestämmelsen i 5 kap. 20 § samma lag som innebär att den centrala valmyndigheten skall upprätta listorna stå kvar och kompletteras med en bestämmelse av innebörd att en lista på begäran skall tillhandahållas den som så önskar. Det kan förväntas att listorna kommer att publiceras på den centrala valmyndighetens webbplats på Internet. Regeringen ansluter sig till rådets förslag och föreslår att det genomförs.

Kravet i vallagen på att en kandidat skriftligen skall förklara att han eller hon har gett sitt parti tillstånd att anmäla kandidaturen bör, enligt regeringen, behållas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning och tillstyrker regeringens förslag.

Det kommunala ersättarsystemet

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att det alltid skall utses minst två ersättare för partier som är representerade i kommunfullmäktige.

Propositionen

Kommunfullmäktige beslutar enligt 5 kap. 4 § kommunallagen och 18 kap. 55 § vallagen hur många ersättare som skall finnas för ledamöterna i

fullmäktige. Antalet ersättare skall utgöra en viss andel, dock högst hälften, av det antal platser som varje parti har i fullmäktige. I samband med att den nuvarande vallagen infördes ändrades reglerna för utseende av ersättare för kandidater som valts till kommunfullmäktige. Ändringen innebär att det alltid skulle utses minst två ersättare för partier som fått ett eller två mandat. Anledningen till ändringen var att små partier i annat fall kunde komma att erhålla för få ersättare. Den centrala valmyndigheten har framhållit att en viss skevhet kan uppstå då andelen bestämts till en annan kvotdel än hälften. Om t.ex. andelen är en tredjedel kan ett parti som erhåller tre mandat komma att få endast en ersättare medan ett parti som fått ett eller två mandat garanterat får två ersättare. Regeringen anser att reglerna för utseende av ersättare ändras på så sätt att det alltid skall utses minst två ersättare för partier som är representerade i fullmäktige.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning och tillstyrker regeringens förslag.

Övriga valtekniska frågor

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att vallagen förtydligas så att det klart framgår att ett parti som vill skydda sin beteckning skall anmäla detta hos den centrala valmyndigheten.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att väljare vid röstning på postkontor inte skall behöva visa sitt röstkort för att få valkuvert.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att röstmottagarna vid de särskilda röstmottagningsställen som inrättats på andra ställen än vårdinrättningar m.m. skall få sända rösterna direkt till valdistriktet utan omvägen via valnämnden.

Anmälan av registrerad partibeteckning

Enligt 5 kap. 13 § vallagen skall partier som har registrerat partibeteckning och som vill skydda denna också anmäla samtliga sina kandidater. Det anges inte var en anmälan skall göras. Däremot anges att om regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriver det, anmälan i stället får göras hos länsstyrelsen. Regeringen föreslår att bestämmelsen förtydligas så att det klart framgår att huvudregeln är att en anmälan skall ske hos den centrala valmyndigheten.

Kravet på att uppvisa röstkort för att få valkuvert vid röstning på postkontor

Enligt 11 kap. 7 § vallagen skall väljare som skall poströsta hos röstmottagaren visa sitt röstkort och få ett valkuvert för varje slag av val de

vill delta i. Därefter skall väljaren rösta och göra i ordning sina kuvert samt på nytt uppsöka röstmottagaren och där visa sitt röstkort samt lämna detta tillsammans med kuverten. Väljaren måste alltså uppsöka röstmottagaren två gånger, vilket kan uppfattas som opraktiskt särskilt då det är kö på postkontoret. Posten AB har framfört önskemål om att det bör vara tillåtet att ha valkuverten ute i postkontoret så att väljarna själva kan förse sig med dessa. Regeringen har förståelse för önskemålet och anser att det bör tillgodoses.

Hanteringen av röster som har lämnats på särskilda röstmottagningsställen

Enligt nuvarande bestämmelser kan under valdagen särskilda röstmottagningsställen inrättas på andra platser än vårdinrättningar m.m. Syftet är bl.a. att röstmottagningsställen skall kunna inrättas för väljare som annars skulle få resa långt för att kunna rösta. Röster som lämnats på ett sådant röstmottagningsställe skall enligt nuvarande regler sändas till valnämnden. Valnämnden skall, om rösterna kommer in under valdagen, sända dem till valförrättarna i respektive valdistrikt under förutsättning att rösterna kan beräknas komma fram innan vallokalen stänger. Den centrala valmyndigheten har framfört att detta är en tidsödande ordning som inte fyller någon praktisk funktion i de fall röstmottagning vid det särskilda röstmottagningsstället sker under valdagen och har därför föreslagit att röstmottagarna på de särskilda röstmottagningsställen som inrättats med stöd av nuvarande 12 kap. 2 § skall få sända rösterna direkt till valdistriktet utan omvägen över valnämnden.

Det kan konstateras att hanteringen av röster som lämnas vid särskilda röstmottagningsställen inom landet har fått en enhetlig reglering i vallagen, som bl.a. innebär att fönsterkuverten med röster skall sändas till valnämnden för behandling enligt bestämmelserna i 15 kap. vallagen. Att göra undantag för den situation som nu är aktuell innebär att den lagtekniska systematiken bryts. Detta bör dock enligt regeringens mening inte få lägga hinder i vägen för en mer rationell ordning. Regeringen föreslår därför att det införs en bestämmelse i 12 kap. 21 § vallagen, av innebörden att röstmottagaren vid ett särskilt röstmottagningsställe får lov att sända valkuverten till valförrättarna i valdistriktet om de kan antas komma dit innan vallokalen stänger.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning och tillstyrker regeringens förslag.

Statligt stöd till partier som är eller har varit representerade i riksdagen

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier, dock med den ändringen att lagen skall träda i kraft den 1 april 2002. Detta innebär bl.a. att ett parti som fått minst 4 % av rösterna i hela landet och som vid närmast följande val får mindre än 2 % av rösterna i hela landet skall vara berättigat till endast hälften av partistödet och grundstödet. Utskottet avstyrker motion K24.

Gällande bestämmelser

Det statliga partistödet regleras i lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier. Det statliga stödet utgår till partier som deltagit i riksdagsval dels som partistöd, dels som kanslistöd.

Partistödet lämnas som mandatbidrag. Varje mandatbidrag uppgår för närvarande till 282 450 kr. Det antal mandatbidrag som ett parti skall få bestäms varje år med hänsyn till resultatet i de två närmast föregående valen. Fördelningen görs på följande sätt. Första året under den fyraårsperiod som följer på ett riksdagsval får varje parti så många mandatbidrag som motsvarar en sjättedel gånger antalet vunna mandat i det senaste valet och fem sjättedelar gånger antalet vunna mandat i närmast föregående val. Andra året får varje parti så många mandatbidrag som svarar mot halva antalet vunna mandat i både det senaste och det föregående valet. Tredje och fjärde året utgår partistödet varje år med så många mandatbidrag som svarar mot fem sjättedelar av antalet vunna mandat i det senaste valet och en sjättedel i det närmast föregående. Om ett parti inte har blivit representerat i något av valen, tillämpas en regel om avtrappat partistöd som innebär att antalet mandatbidrag bestäms med utgångspunkt i antalet hela tiondels procentenheter röster i hela landet över 2,5 % som partiet har fått, i stället för antalet vunna mandat.

Kanslistödet utgår som grundstöd och tilläggsstöd. Ett parti som fått minst 4 % av rösterna i hela landet får varje år grundstöd och tilläggsstöd. Grundstödet uppgår för närvarande till 4 928 200 kr. Tilläggsstöd utgår för närvarande med 13 850 kr per vunnet mandat om partiet är företrätt i regeringen och annars med 20 650 kr per mandat.

Om ett parti vid val till riksdagen har fått minst 4 % av rösterna och partiet får mindre än 4 % av rösterna vid nästföljande val utgår avtrappat grundstöd för de följande fyra åren enligt följande; första året med 75 % av ett helt grundstöd, andra året med 50 % av ett helt grundstöd samt tredje och fjärde året med 25 % av ett helt grundstöd.

Ansökan om partistöd skall göras årligen hos Partibidragsnämnden. Nämndens beslut får inte överklagas.

Propositionen

Halvering av partistödet

Vid tillkomsten av lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier gjordes av lagstiftaren den bedömningen att bidrag endast borde utgå till partier som har ett inte obetydligt stöd i väljarkåren och att ett röstetal på 2,5 % fick anses vara tillräckligt för att berättiga till stöd. Enligt regeringens mening finns det inte några vägande skäl för en annan syn i den frågan.

Enligt regeringen kan det ifrågasättas om det inte finns skäl att begränsa det ekonomiska stöd som betalas ut för ett parti som förlorat sin riksdagsrepresentation och som fått ett mycket lägre röstetal än vid det föregående valet. Utbetalningen av stöd till Ny demokrati under åren 1994–1998 måste enligt regeringens mening anses stå i strid med grundtanken att det allmänna skall bidra ekonomiskt endast till partier med ett inte obetydligt stöd i väljarkåren manifesterat i allmänna val. Det finns mot bakgrund av det anförda enligt regeringens mening anledning att komplettera partistödslagen med en regel av den innebörden att ett parti som på grund av sitt resultat i val blivit berättigat till partistöd på grund av att det uppnått minst 4 % av rösterna och som vid det därpå följande valet får ett lägre röstetal, som understiger en viss gräns, skall erhålla ett lägre stöd än det som utgår enligt gällande regler.

När det gäller den nivå på röstetalet där stödet bör reduceras har rådet kommit fram till att en lämplig avvägning kan vara 2 %. Regeringen delar denna uppfattning. När det gäller storleken på det reducerade stödet anser rådet att det bör bestämmas till en nivå som motsvarar hälften av det stöd som utgår i dag. Regeringen ansluter sig även till denna åsikt.

Krav på revisorer och årsredovisning

Statens bidrag enligt partistödslagen uppgår till betydande belopp. År 1998 utbetalades över 140 miljoner kronor till de bidragsberättigade partierna.

Det finns ingen offentlig kontroll över hur medlen används, och partierna detaljredovisar inte heller användningen av partistödsmedel i sina årsredovisningshandlingar. Övervägande skäl talar enligt regeringens mening för att den nuvarande ordningen bör bestå och att det alltså inte införs någon offentlig kontroll av partistödet. Däremot anser regeringen att det är rimligt att kräva att partier som tar emot statsbidrag av den omfattning som det gäller har sådana administrativa rutiner som normalt gäller i större organisationer och att detta uppställs också som ett formellt krav för att partistöd skall kunna erhållas. Ett villkor för partistöd bör därför vara att partiet har utsett en auktoriserad eller godkänd revisor med uppgift att granska partiets räkenskaper. I enlighet med vad Riksrevisionsverket föreslagit bör det av lagen uttryckligen framgå att revisorns granskning skall vara så ingående och omfattande som god revisionssed kräver.

Vidare bör som ett villkor för utbetalning krävas att partiet ger in en årsredovisning eller motsvarande till nämnden.

Motioner

I motion 2001/02:K24 av Per Lager (mp) föreslås att riksdagen beslutar att avslå regeringens förslag om halvering av det statliga kanslistödet i vissa fall. Regeringen föreslår i propositionen en halvering av grundstödet om partiet inte når upp till minst 2 % av rösterna. Regeringen anför att utbetalningarna till Ny demokrati under åren 1994–1998 måste anses stå i strid med grundtanken ”att det allmänna endast skall bidra ekonomiskt till partier med ett inte obetydligt stöd i väljarkåren manifesterat i allmänna val”. Regeringens förslag slår hårt mot mindre partier, som på grund av en tillfällig nedgång kan komma att erhålla ett halverat partistöd, mindre partier som redan i dag saknar tillgång till medel i lika hög utsträckning som de större partierna. Ett parti kan inte löpa risk att fortsättningsvis erhålla mycket låga röstetal enbart därför att partiets väljarstöd gått från över 4 % till 2 % röstetal i två på varandra följande val. Underlaget för en sådan bedömning måste utgå ifrån fler valtillfällen än endast två. Viss väljarfluktuation mellan två val är inte detsamma som en påvisad långsiktig nedåtgående trend. Med tanke på att Miljöpartiet vill sänka spärren vid riksdagsval, och låta fler partier ha möjlighet att få inflytande i riksdagen, anser motionärerna inte att reglerna för avtrappat kanslistöd bör ändras på det sätt som regeringen föreslår.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill förtydliga att regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier avser en halvering av såväl partistödet som grundstödet. Utskottet delar regeringens bedömning och tillstyrker regeringens förslag, dock med den ändringen att lagen skall träda i kraft den 1 april 2002. Utskottet avstyrker motion K24.

Ikraftträdande

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att ikraftträdandet ändras till den 1 april 2002.

Propositionen

De lagändringar som behandlas i propositionen skall träda i kraft den 1 mars 2002. Några av ändringarna i vallagen skall dock inte tillämpas förrän inför 2006 års allmänna val eller inför 2004 års val till Europaparlamentet. En övergångsbestämmelse av angiven innebörd bör, enligt regeringen, tas in i lagen om ändring i vallagen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att de lagändringar som behandlas i propositionen samt de lagändringar som utskottet föreslår bör träda i kraft den 1 april 2002. I övrigt delar utskottet regeringens bedömning.

Övriga frågor med anledning av motioner väckta under den allmänna motionstiden 2001

Personval

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna K204, K220, K236 yrkande 18, K267 yrkande 2, K279, K371 yrkande 5, K394, K424, K323 yrkandena 1 och 3 samt K309 med yrkanden om bl.a. spärrnivåerna vid personval.

Motioner

I motion 2001/02:K204 av Rolf Gunnarsson (m) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om personval. I dag finns spärrar, på 5 respektive 8 %, för kommunerna/landstingen och riksdagen. Ett rent personval skulle ge en mer stimulerande debatt och politiker, som bara lever på att man förs fram av partiet, skulle få arbeta mera och mera utåtriktat för att kunna hävda sig och sina åsikter. Spärrarna bör alltså, enligt motionären, i ett första steg sänkas till samma nivå och sedan tas bort helt. Den politiker som får de flesta rösterna och har det största förtroendet hos väljarna skall självklart ha det politiska uppdrag som det handlar om.

I motion 2001/02:K220 av Sten Andersson (m) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om obligatorisk markering vid personval. Vid senaste valet blev många väljare, enligt motionären, missledda av RSV:s broschyr där det påstods ”att om inte markering görs på valsedeln gäller partiernas rangordning”. Detta uppfattades av många som att gjordes ingen markering på valsedeln blev det i praktiken en markering på första namnet. I några valkretsar blev det säkert förändringar på valsedlarna då förstanamn på grund av nämnd missuppfattning blev nedflyttade. För att komma till rätta med nämnt problem bör, enligt motionären, tvång att markera på valsedel införas.

I motion 2001/02:K236 av Bo Lundgren m.fl. (m) föreslås att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av personvalssystemet och valkretsindelningen i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkande 18). Motionärerna vill ta bestämda steg för att ge väljarna ett avgörande

inflytande över vem eller vilka som i riksdagen, kommunen och landstingen skall representera respektive parti. Så som systemet är utformat i dag, med färdiga kandidatlistor framtagna av partierna och relativt höga spärigränser, får inte personvalsinslaget något större genomslag. Motionärerna anser att det är angeläget att stärka personvalsinslaget. En möjlighet som kan genomföras snabbt och inom ramen för nuvarande system är att sänka spärigränserna för personval vid riksdagsval från åtta till fem procent. Det finns inget som motiverar att man bibehåller en högre spärigräns i riksdagsvalet än i kommunal- och landstingsvalen. Erfarenheter från 1998 års val visar att det i Stockholms stad och Stockholms län i praktiken krävs att man är partiledare för att nå över spärrnivån på 8 %. En justering av spärrnivån skulle dels göra systemet mer enhetligt och enklare att förstå, dels öka personvalsinslagets genomslag i valkretsarna. Det är emellertid av stor betydelse att personvalsinslaget förstärks mer än så. Detta sker bäst genom att spärrarna tas bort helt. Det bör ske i sådan tid att ett rakt personval kan genomföras 2006. Det har också visat sig att valkretsarnas storlek har fått stor betydelse för effekten av personvalsinslaget. Personvalet har fått större genomslag i mindre valkretsar än i större. En del av lösningen på problemet med personvalets dåliga genomslag vore därför att reformera valkretsindelningen och införa mindre valkretsar.

I motion 2001/02:K267 av Per Bill (m) föreslås att riksdagen, tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att de större valkretsarna i storstadsregionerna delas in i samma valkretsar som landstingen (yrkande 2). I stora valkretsar var det svårt att få genomslag för personvalsmöjligheterna. Avståndet mellan väljare och deras företrädare är för stort. De flesta vet inte vilka som företräder dem i riksdagen. I Stockholms län krävs nästan 20 000 personröster för att kunna bli personvald i de större partierna. Mindre valkretsar i dessa stora valkretsar skulle kunna minska avståndet mellan väljare och företrädare. Införandet av samma valkretsar i riksdagen som i landstinget borde i de större riksdagsvalkretsarna kunna minska detta avstånd och ge personvalsmöjligheten chansen den förtjänar.

I motion 2001/02:K279 av Eva Flyborg (fp) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att ta bort spärrarna för personval till riksdag och kommunfullmäktige. Ett utökat personval medför, enligt motionären, att väljarna ges en närhet till den demokratiska processen. En närhet som jag inte tycker funnits på många år. Det tvingar politikerna att ta människor på allvar, att möta dem ansikte mot ansikte i stället för att gömma sig bakom ett partiprogram. Det blir också en uppmaning till väljarna att lyssna på vad politikerna egentligen säger. Gör det därför lättare att bli personvald till riksdagen. Ta bort spärren som i dag innebär att det krävs kryss från minst 8 % av ett partis väljare för att ta sig till riksdagen av egen kraft. Detsamma bör gälla för valet till kommunfullmäktige.

I motion 2001/02:K371 av Agne Hansson m.fl. (c) föreslås att riksdagen hos regeringen begär en översyn av personvalssystemet i enlighet med vad

som anförs i motionen (yrkande 5). Centerpartiet anser att personvalsreformen bör fortsätta att utvecklas, bl.a. genom mer likvärdiga villkor för kandidaterna och genom likställd avdragsrätt för kampanjkostnader. På sikt bör utvecklingen leda till att spärrarna tas bort helt. Det är av stor vikt att olika former av personval diskuteras och avhandlas.

I motion 2001/02:K394 av Helena Bargholtz m.fl. (fp) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införandet av ett renodlat personval utan spärrgränser. Den enskilda människans frihet och rättigheter står i centrum för den liberala demokratipolitiken. Av detta följer att individen skall ha största möjliga makt att påverka inom ramen för den kollektiva beslutsprocess som demokratin utgör. Ett renodlat personval utan spärrgränser ligger väl i linje med den liberala ideologin. Med personval ökar väljarens inflytande över partiets politik.

I motion 2001/02:K424 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett renodlat personval (yrkande 1). Den reform som banade väg för personvalet bar kompromissens prägel. 5 % av rösterna i respektive valkrets i Europaparlamentsvalet samt valet till kommuner och landsting och 8 % vid riksdagsvalet fordrades för att en kandidat skulle kunna ta sig förbi den rangordning som partierna hade fastslagit. Nu är det, enligt motionärerna, dags att ta steget fullt ut och renodla personvalsiden. Folkpartiet anser att spärrgränserna bör tas bort.

I motion 2001/02:K323 av Ingvar Svensson m.fl. (kd) föreslås att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i vallagen så att personvalsspärren i valet till riksdagen 2002 blir 5 % i likhet med övriga val (yrkande 1), att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning om ett förändrat personvalssystem där väljarna har möjlighet att göra rangordning av kandidater med syfte att ett nytt personvalssystem införs 2006 (yrkande 3). Det finns, enligt motionärerna, inte något som motiverar skillnader i spärrnivå mellan de olika valen. Det finns därför skäl att justera ner spärrnivån i riksdagsvalet till 5 %. En sådan sänkning ökar dessutom möjligheten för ett faktiskt personval i de större valkretsarna. En intressant möjlighet att vidga personvalet är, enligt motionärerna, att ge väljaren möjlighet att på valsedeln även ge uttryck för sina andra- och tredjehandspreferenser. Regeringen bör tillsätta en utredning som undersöker effekterna av ett rangordningssystem i personvalet med syfte att införa ett sådant system i valet 2006.

I motion 2001/02:K309 av Marianne Jönsson (s) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om personvalsinslaget i kommunalvalen. För att personvalet skall få genomslag i kommunfullmäktige krävs minst 5 % av rösterna i valkretsen. Det är dock inte möjligt att få räkna samman personvalsrösterna mellan valkretsarna. I en större kommun måste det finnas minst två valkretsar. Om en medborgare i en kommun använder sig av sin rätt att kryssa får inte krysset tillgodoräknas kandidaten om han/hon tillhör den andra valkretsen. Detta kan, enligt

motionären, inte betraktas som rättvist. En lösning vore att antingen ändra i vallagen så att även större kommuner får ha endast en valkrets eller vad avser personvalet att man i en kommun får räkna samman alla kryss oavsett valkrets.

Bakgrund

Enligt 3 kap. 1 § regeringsformen utses riksdagen genom fria, hemliga och direkta val. Vid sådant val sker röstning på parti med möjlighet för väljarna att avge särskild personröst.

En ny vallag (1997:157) trädde i kraft den 1 juni 1997. Enligt 1 kap. 1 § första stycket vallagen gäller lagen för val till riksdagen, val till landstings- och kommunfullmäktige samt för val till Europaparlamentet. Vid sådana val röstar väljarna, enligt andra stycket, på ett parti och har möjlighet att avge en särskild personröst. För att avge sin röst skall väljarna, enligt 9 kap. 2 § vallagen, för varje slag av val ta en valsedel för det parti de vill rösta på. Om de vill avge en särskild personröst skall de göra en markering för den kandidat som de helst vill se vald.

För varje mandat som ett parti fått i riksdagen skall en ledamot utses. Ordningen mellan kandidaterna skall enligt 18 kap. 38 § i första hand bestämmas på grundval av storleken på varje kandidats personliga röstetal. Personligt röstetal skall fastställas bara för en kandidat som fått särskilda personröster till ett antal av minst 8 % av partiets röstetal i valkretsen. Kan inte ett tillräckligt stort antal ledamöter utses enligt 38 §, skall ordningsföljden mellan kandidatnamnen inom varje parti bestämmas genom att ett jämförelsetal beräknas för dem med tillämpning av heltalsmetoden.

Vid val till landstingsfullmäktige skall, enligt 18 kap. 41 § vallagen, personligt röstetal bara fastställas för en kandidat som fått särskilda personröster till ett antal av minst 5 % av partiets röstetal i valkretsen, dock lägst 100 röster.

Vid val till kommunfullmäktige skall, enligt 44 §, personligt röstetal fastställas bara för en kandidat som fått särskilda personröster till ett antal av minst 5 % av partiets röstetal i valkretsen, dock lägst 50 röster.

Regeringen beslutade den 19 juni 1997 att tillkalla ett parlamentariskt sammansatt råd med uppgift att utvärdera reformen av det svenska valsystemet (dir. 1997:87). Rådet fick i uppdrag att utvärdera de tekniska, ekonomiska, organisatoriska och praktiska effekterna av det nya valsystemet. Rådet skall ägna särskild uppmärksamhet åt konsekvenserna av systemet ur ett demokratiskt perspektiv. De delar av valsystemet som i detta sammanhang skall undersökas är de som är nya i förhållande till äldre rätt. Särskilt gäller detta enligt direktivet bl.a. följande frågor. Den övergripande frågan och den som har störst betydelse för valsystemets funktionsduglighet i demokratin är om personvalssystemet leder till ökade kontakter mellan väljare och valda. Tanken med personvalsreformen är att väljarna skall ges bättre möjligheter att påverka vilka personer som skall representera dem. Ett viktigt moment i samband härmed är vilka effekter det nya systemet med personval har på

frågan om vilka kandidater som besätter mandaten jämfört med det äldre där partiernas listor i princip avgjorde vem som utsågs.

Det som avgör väljarnas möjlighet att påverka vilken kandidat som utses i förhållande till partiernas nominering är, enligt direktiven, i första hand den spärr som gäller för att personrösterna skall räknas för kandidaterna. I vallagen infördes en spärr för att hindra att små grupper skulle styra urvalet av de kandidater som blir valda på bekostnad av de väljare som kanske överlåter valet till partiernas interna nomineringsförfaranden. Utvärderingen bör, enligt direktiven, ta sin utgångspunkt i om dessa nivåer är de lämpligaste med hänsyn till syftet med spärrarna.

Rådet för utvärdering av 1998 års val överlämnade i november 1999 delbetänkandet *Personval 1998 – En utvärdering av personvalsreformen* till Justitiedepartementet. I betänkandets sammanfattning skriver rådet bl.a. följande om personvalets genomslag i 1998 års val:

En förhoppning som funnits är att ett mer personinriktat valsystem skall ge väljarna större möjlighet att påverka vem som skall representera dem och att systemet därmed skall bidra till att förbättra förhållandet mellan väljare och valda.

Rådet har vid sin bedömning i dessa frågor betonat att attitydförändringar och förändringar av beteendemönster till följd av konstitutionella reformer ibland kan vara svåra att urskilja i ett kort perspektiv. I vissa frågor har rådet därför fått nöja sig med att försöka skönja i vilken riktning utvecklingen kan komma att gå.

Andelen väljare som personröstade i riksdagsvalet år 1998 uppgick till 29,9 procent. Motsvarande siffror för val till kommun- och landstingsfullmäktige var 35,2 respektive 29,0 procent. Resultatet avviker inte dramatiskt från de bedömningar som gjordes under lagstiftningsarbetet. Enligt rådets uppfattning finns det mer som tyder på att personröstningen kommer att öka i omfattning än avta. Denna bedömning grundar sig bl.a. på att forskningsprojekt som genomförts visar att en övervägande del av väljarna uppfattat personvalsreformen som positiv och att andelen personröstande väljare i de kommuner där personval tillämpades på försök i 1994 års val ökat. Dessutom har på motsvarande sätt personröstningen tilltagit i valen till Europaparlamentet även om det låga allmänna valdeltagandet i dessa val gör att resultaten måste bedömas med stor försiktighet.

Av riksdagens ledamöter är ca 25 procent personvalda. Motsvarande andel för kommun- och landstingsfullmäktige är 21,7 respektive 39,6 procent av ledamöterna. Frågan om vilken betydelse personrösterna har haft för urvalet av de kandidater som valts till riksdagen och fullmäktigförsamlingarna har debatterats efter valet. Vitt skilda uppfattningar har kommit till uttryck. En bidragande orsak till detta är sannolikt att flertalet av de valda ledamöterna haft en sådan listplacering att de ändå skulle ha blivit valda i det tidigare systemet. Väljarna har således i flertalet fall personröstat på kandidater som också partierna i första hand velat se invalda. Av riksdagsledamöterna är det 12 som valts in med frångående av listordningen. Motsvarande siffra för kommunfullmäktigvalet är 229. Rådet har uppfattningen att det i och för sig är önskvärt att det råder en samsyn mellan väljarna och partierna i personfrågor. I de fall uppfattningen skiljer sig åt måste dock valsystemet ge en rimlig möjlighet för väljarna att kunna påverka om systemet skall kunna göra anspråk att öppna upp för ett större väljarinflytande. Enligt

rådets uppfattning visar resultatet av 1998 års val att balansen mellan väljarnas och partiernas inflytande fick en i vart fall godtagbar avvägning i de flesta, dock inte de största, valkretsarna. Skulle personröstningen öka i omfattning kommer med största sannolikhet en förskjutning att ske så att väljarinflytandet blir större.

Som nämnt är emellertid personvalssystemets genomslag i de största valkretsarna påtagligt lågt och personvalssystemet kan i detta avseende sägas lida av en demokratisk obalans som det är önskvärt att åtgärda.

Mot denna bakgrund och då ytterligare erfarenheter av systemet bör avvaktas har rådet stannat för att nu inte förorda någon generell ändring av spärrnivåerna.

Utskottet behandlade i betänkande 2000/01:KU7 ett antal motioner med yrkanden om ändrade regler för personval. Utskottet ansåg att ytterligare erfarenheter av systemet borde avvaktas innan utskottet föreslog några förändringar. Utskottet ville därför inte förorda någon ändring av t.ex. spärrnivåerna. Utskottet ansåg också att regeringens aviserade proposition borde avvaktas.

I regeringens proposition tas inte frågor om spärrnivåer och personval upp.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sin tidigare bedömning att ytterligare erfarenheter av systemet bör avvaktas innan utskottet föreslår några förändringar. Utskottet avstyrker därför motionerna K204, K220, K236 yrkande 18, K267 yrkande 2, K279, K371 yrkande 5, K394, K424, K323 yrkandena 1 och 3 samt K309.

Personval och kampanjbidrag

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion K381 yrkande 15 om ett regelverk för redovisning av bidrag vid personvalskampanjer.

Propositionen

Enligt regeringen bereds frågan om finansiering av personvalskampanjer vidare inom Regeringskansliet och behandlas därför inte i propositionen.

Motionen

I motion 2001/02:K381 av Matz Hammarström m.fl. (mp) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om personval och kampanjbidrag (yrkande 15). Med ett ökat inslag av personval i valsystemet ökar, enligt motionärerna, riskerna för missbruk när det gäller kampanjbidrag till politiker. I Sverige har vi inte ens de minimibestämmelser om offentlig redovisning och bidragstak som är gällande i t.ex. USA. Det råder ett slags naiv tro på att regler är obehövliga eftersom inga större oegentligheter hittills har uppdagats. Ett regelverk behövs, enligt

motionärerna. Hur valkampanjer finansieras är en alltför viktig sak för att överlåtas åt de fria marknadskrafternas spel.

Bakgrund

Rådet för utvärdering av 1998 års val överlämnade i november 1999 delbetänkandet *Personval 1998 – En utvärdering av personvalsreformen* till Justitiedepartementet. När det gäller frågan om kampanjfinansiering skriver rådet bl.a:

Mellan 10 och 20 procent av kandidaterna i val till riksdagen och kommunfullmäktige bedöms ha bedrivit någon form av personvalskampanj i 1998 års valrörelse. Valrörelsen kom dock inte att präglas nämnvärt av personvalet. Flertalet kampanjer bedrevs med små ekonomiska resurser. I riksdagsvalet stannade kostnaden i över 80 procent av fallen på 25 000 kr eller lägre. I valet till kommunfullmäktige kostade flertalet kampanjer mindre än 5 000 kr. Den vanligaste finansieringskällan var bidrag från den egna partiorganisationen och därefter egna medel. Några fall av otillbörlig kampanjfinansiering har inte uppdagats och det finns inget som tyder på att ovidkommande ekonomiska faktorer inverkat på valresultatet. Enligt rådets bedömning är det för personvalssystemets framtida legitimitet viktigt att otillbörlig kampanjfinansiering inte förekommer. Härvidlag har partier och enskilda kandidater ett stort ansvar.

Rådet anser att öppenhet och frivillighet i frågor kring finansiering är ett bättre sätt att motverka avarter på området än tvingande reglering. Därför föreslås att riksdagsledamöterna får möjlighet att redovisa finansiering av personvalskampanjer i ett offentligt register. En ordning som bedöms kunna bli mönsterbildande för de kommunala valen.

I april 2000 träffades en överenskommelse mellan riksdagspartierna om att redovisningen av partiernas intäkter skall vara så öppen som möjligt. Det är enligt överenskommelsen rimligt att väljarna vet hur partierna finansierar sin verksamhet, samt hur enskilda kandidater finansierar sina personkampanjer. Överenskommelsen omfattar partiernas centrala verksamhet, men lokala och regionala organisationer samt sidoorganisationer uppmanas att följa densamma. Beträffande ekonomiskt stöd från juridiska personer skall belopp och namn redovisas. När det gäller stöd från enskilda redovisas det totala beloppet samt antalet bidragsgivare. Överenskommelsen omfattar all verksamhet, även sådan som bedrivs i stiftelse-, bolags- eller annan form, och som kontrolleras av partiet. Partiernas bokslut skall utformas på sådant sätt att det så enkelt som möjligt går att utläsa hur verksamheten finansieras. Enskilda kandidater i allmänna val förväntas lämna motsvarande redovisning. Även indirekt stöd, t.ex. i form av stödannonsering, subventionering av annonskostnader, och personella resurser, skall så långt möjligt redovisas. Partiernas fastställda bokslut skall finnas tillgängliga för alla som önskar ta del av dem. Partiernas ekonomichefer eller motsvarande skall utveckla gemensamma redovisningsformer som gör det möjligt att uppfylla ovanstående överenskommelse.

Utskottet behandlade i betänkande 2000/01:KU17 motioner i vilka frågan om kampanjbidrag i samband med personval togs upp. Utskottet gjorde följande

bedömning. Rådet för utvärdering av 1998 års val anser att öppenhet och frivillighet i frågor kring finansiering är ett bättre sätt att motverka avarter på området än tvingande reglering. Därför föreslår rådet att riksdagsledamöterna får möjlighet att redovisa finansiering av personvalskampanjer i ett offentligt register. Enligt den överenskommelse som träffats mellan riksdagspartierna skall redovisningen av partiernas intäkter vara så öppen som möjligt. Överenskommelsen gäller både partiernas och enskilda kandidaters verksamhet. Utskottet anser att motionerna härigenom får anses tillgodosedda och avstyrks.

Enligt vad utskottet inhämtat från Justitiedepartementet kommer regeringen att beröra frågan om kampanjbidrag i en planerad proposition om demokratifrågor dock utan att regeringen kommer att lägga fram några konkreta förslag. Frågan skall emellertid beredas vidare.

Utskottets ställningstagande

Frågan om finansiering av personvalskampanjer kommer, enligt vad utskottet inhämtat från Regeringskansliet, att beredas vidare. Enligt utskottet bör resultatet av denna beredning avvaktas. Utskottet avstyrker därför motion K381 yrkande 15.

Kommunala utjämningsmandat, valkretsindelning, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna K323 yrkande 5 som gäller kommunala utjämningsmandat och K291 med yrkande om att en kommun endast får delas in i högst två valkretsar.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion K295 om en utredning hur Västra Götalands valkretsar skall utformas.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion K322 om ändring av namnet på Västra Götalands västra valkrets.

Motionerna

I motion 2001/02:K323 av Ingvar Svensson m.fl. (kd) föreslås att riksdagen begär att regeringen lägger fram lagförslag så att utjämningsmandat införs i valkretsindelade kommuner inför valet 2002 (yrkande 5). Nuvarande system i de större kommunerna inbjuder enligt motionärerna gärna till manipulation med valkretsindelningar och/eller antalet mandat i kommunfullmäktige. Ett alternativ till den nuvarande situationen är att införa utjämningsmandat i valkretsindelade kommuner. Riksdagen bör enligt motionärerna begära ett förslag från regeringen om utjämningsmandat i valkretsindelade kommuner så att de kan träda i kraft inför valet 2002.

I motion 2001/02:K291 av Claes Stockhaus (v) föreslås att riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till ändring i vallagen som innebär att en kommun får delas in i högst två valkretsar. Systemet med möjlighet till flera valkretsar i en kommun innebär i praktiken en spärr för små partier. Ju fler valkretsar desto svårare att ta ett mandat i kommunfullmäktige. Ett parti kan få fler röster än ett annat i kommunen men däremot färre mandat på grund av många valkretsar. Denna motion upprepar, enligt motionären, inte kravet på kommunala utjämningsmandat. I stället föreslås en begränsning av kommunernas möjlighet att splittras upp i flera valkretsar. Genom att maximera till två valkretsar i en kommun ökar åtminstone rättvisan för alla kandiderande partier överlag i landet jämfört med i dag.

I motion 2001/02:K295 av Magnus Jacobsson (kd) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av en utredning av hur Västra Götalands valkretsar skall utformas. Om det politiska systemet skall fungera behövs det, enligt motionären, väl fungerande valkretsar som upplevs som relevanta för väljarna. Efter det att länen i Västsverige slagits samman till storlandet Västra Götaland har ett arbete påbörjats med att se över hur de framtida valkretsarna bör se ut. För många som arbetar aktivt med politik i den nya regionen är det uppenbart att det behövs en ny valkretsindelning som följer de naturliga gränserna i regionen. Kommunförbunden som etablerats i regionen bör, enligt motionären, tjäna som riktmärken. Det är viktigt att den nya regionen följs upp med lämpliga förändringar av valkretsarna inför valet 2006.

I motion 2001/02:K322 av Lennart Nilsson och Lisbet Calner (s) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att ändra namnet på Västra Götalands västra valkrets till Bohusläns valkrets. I samband med bildandet av Västra Götalands län ändrades inte valkretsindelningen vid val till riksdagen. De gamla valkretsarna inom det nya länet var Göteborg, Bohuslän, Skaraborg, Älvsborgs norra och södra valkretsar. Numera heter valkretsarna Västra Götalands norra, västra, södra, östra och Göteborg. För en bohusläning kommer Bohuslän alltid att vara Bohuslän. Eftesom det pågår en försöksverksamhet i Västra Götalandsregionen samtidigt som valkretsarnas geografiska omfattning inte kommer att ändras inför valet 2002 borde, enligt motionärerna, det gamla namnet Bohusläns valkrets gälla i stället för Västra Götalands västra inför riksdagsvalet 2002.

Bakgrund

För val till riksdagen är riket, enligt 3 kap. 6 § regeringsformen, indelat i valkretsar. Mandaten i riksdagen utgörs av 310 fasta valkretsmandat och 39 utjämningsmandat. En valkrets är enligt 2 kap. 1 § vallagen ett geografiskt avgränsat område för vilket det skall väljas ledamöter till den beslutande församling som valet gäller. Landet är indelat i 29 valkretsar och de motsvarar i princip länsindelningen. Stockholms län utgör dock två valkretsar, Skåne län fyra valkretsar och Västra Götalands län fem valkretsar.

Vid val till kommunfullmäktige är kommunen enligt 2 kap. 6 § första stycket vallagen en valkrets, om inte något följer av andra stycket. Om en kommun har fler än 6 000 personer som har rösträtt, får kommunen enligt andra stycket delas in i två eller flera valkretsar. Om det finns fler än 24 000 som har rösträtt i en kommun, eller om det för kommunen skall utses minst 51 fullmäktige, skall kommunen delas in i två eller flera valkretsar. En kommun som har färre än 6 000 personer som har rösträtt får delas in i två eller flera valkretsar bara om det finns synnerliga skäl därför att kommunen sträcker sig över ett betydande geografiskt område eller har andra geografiska förhållanden som motiverar en sådan indelning.

Indelningen i valkretsar för val till kommunfullmäktige skall enligt 2 kap. 9 § vallagen beslutas av fullmäktige. För att gälla skall beslutet vara fastställt av länsstyrelsen.

Kommunfullmäktige skall, enligt 3 kap. 7 § vallagen, besluta om hur många mandat som fullmäktige skall ha. Detta regleras i 5 kap. 1 § kommunallagen (1991:900). Samtliga mandat i fullmäktige är fasta mandat. Om en kommun är indelad i flera valkretsar skall länsstyrelsen besluta om hur många mandat som varje valkrets skall ha.

Frågan om att införa ett mer proportionellt system också för val till kommunfullmäktige har utretts flera gånger utan att det lett till lagstiftning. Senast övervägdes frågan av 1993 års vallagskommitté. Kommittén kunde inte enas i frågan, och detta hade sin orsak i olika synsätt i fråga om behovet av att komplettera ett kommunproportionellt system med småpartispärr och delade meningar om det angelägna i att ha likartade system för val till landstings- och kommunfullmäktige. Kommittén valde därför att avstå från att lägga fram ett förslag.

Regeringen gjorde bedömningen att det inte borde införas utjämningsmandat för val till kommunfullmäktige. Inte heller föreslog regeringen införande av någon småpartispärr (prop. 1996/97:70 s. 161). Konstitutionsutskottet delade regeringens uppfattning (bet. 1996/97:KU16 s. 25) och avstyrkte en motion med yrkande om ett tillkännagivande till regeringen om bl.a. att införande av utjämningsmandat i kommunfullmäktigevalen borde bli föremål för förnyad beredning.

I betänkande 1998/99:KU17 behandlade utskottet flera motioner med yrkande om att utjämningsmandat borde införas i kommunfullmäktigvalen. Utskottet hänvisade i sin bedömning till att frågan om att införa ett mer proportionellt system för val till kommunfullmäktige genom införande av utjämningsmandat hade utretts flera gånger utan att det lett till lagstiftning. Mot bakgrund av att 1993 års vallagskommitté inte hade kunnat enas i denna fråga gjorde regeringen i propositionen med förslag till ny vallag bedömningen att det inte borde införas utjämningsmandat för val till kommunfullmäktige. Regeringen föreslog inte heller införande av någon småpartispärr. Konstitutionsutskottet delade då regeringens uppfattning. Utskottet gjorde i betänkande 1998/99:KU17 ingen annan bedömning. Utskottet ansåg att man bör hålla fast

vid det system som gäller. Någon ny utredning av frågan behövdes enligt utskottet inte heller. Utskottet avstyrkte därför samtliga motioner.

I betänkande 2000/01:KU7 gjorde utskottet med anledning av motionsyrkanden om att införa kommunala utjämningsmandat inte någon annan bedömning och avstyrkte motionerna. Utskottet avstyrkte också en motion med yrkande om att byta namn på Västra Götalands östra valkrets till Skaraborg.

Valkretsindelningen har efter tillkomsten av det riksproportionella valsystemet utretts av Personvals- och valkretsutredningen (SOU 1977:94), av Folkstyrelsekommittén (SOU 1987:6) samt av Nomineringsrätts- och valkretskommittén (SOU 1995:143).

Personvals- och valkretsutredningens förslag ledde inte till någon tillräckligt bred enighet och resulterade därför inte i någon lagstiftning.

Enligt Folkstyrelsekommittén förutsatte en ändring av valkretsarnas utformning att en allmän uppslutning kring förslaget kunde nås. Överläggningarna inom kommittén och kommitténs kontakter med partiorganisationerna visade emellertid att någon enighet inte kunde förväntas. Kommittén föreslog därför inte några förändringar av valkretsindelningen.

I direktiven till Nomineringsrätts- och valkretskommittén framhölls att mycket talade för att de största valkretsarna borde minskas. Kommittén, som inriktade sitt arbetet på de fyra befolkningsmässigt största valkretsarna – Stockholms län, Stockholms kommun, Göteborgs kommun och Östergötlands län – fann att utrymmet för att ändra riksdagsvalkretsarna inom ramen för det nuvarande valsystemet var begränsat. Kommitténs kontakter med partiorganisationer i de berörda valkretsarna gav vid handen att frågan om ett förslag till ändring borde anstå. Kommittén lade därför inte fram något förslag utan redovisade endast under vilka förutsättningar en förändring av de fyra riksdagsvalkretsarna kunde komma till stånd.

Regeringen beslutade i mars 2000 att 1999 års författningsutredning (Ju 1999:13) skulle få i särskilt uppdrag att bl.a. överväga om de tre största valkretsarna bör minskas. I direktiven (dir. 2000:21) skriver regeringen följande när det gäller behovet av översyn:

Som har framgått ovan varierar valkretsarnas storlek i fråga om antalet röstberättigade. De två största valkretsarna, Stockholms län och Stockholms kommun, hade vid 1998 års val 730 000 respektive 550 000 röstberättigade. De två näst största valkretsarna, Göteborgs kommun och Östergötlands län, hade 340 000 respektive 310 000 röstberättigade. Övriga valkretsar hade mellan 100 000 och 250 000 röstberättigade med undantag av Gotlands län som hade 44 000 röstberättigade.

Erfarenheterna från 1998 års val visar att andelen kandidater som har blivit valda på personröster är lägre i de största valkretsarna än i flertalet övriga valkretsar. Den främsta orsaken till detta torde vara att spärren på åtta procent motsvarar ett så högt antal röster att det är svårt för andra än välkända kandidater, t.ex. partiledarna i de större partierna, att samla tillräckligt många röster för att komma över spärren.

Rådet för utvärdering av 1998 års val har i sitt delbetänkande Personval 1998 En utvärdering av personvalsreformen (SOU 1999:136) övervägt frågan om spärrnivån bör sänkas men stannat för att så inte bör ske. Rådet anför i betänkandet att personvalssystemets genomslag i de största valkretsarna var påtagligt lågt och att personvalssystemet på grund av detta kan sägas lida av en demokratisk obalans som det är önskvärt att åtgärda. Rådet föreslog dock inga förändringar av valkretsindelningen bl.a. på grund av att sådana ändringar kan komma att aktualisera ändringar i regeringsformen.

Mot denna bakgrund finns det skäl att nu överväga om de tre största valkretsarna bör minskas. Som utgångspunkt för uppdraget gäller att valkretsarna bör vara geografiskt sammanhängande och att deras gränser inte bör skära kommun- eller länsgränser.

1999 års författningsutredning skall i denna del redovisa sitt arbete senast den 30 april 2002.

Utskottet gjorde i betänkande 2000/01:KU7 följande bedömning med anledning av motioner som hade samband med valkretsarnas storlek.

1999 års författningsutredning har fått i särskilt uppdrag att bl.a. överväga om de tre största valkretsarna bör minskas. Utskottet anser att resultatet av utredningens arbete bör avvaktas och avstyrker därför motionerna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat motioner med yrkanden om att införa utjämningsmandat i kommunfullmäktigvalen. Utskottet har då bl.a. ansett att man bör hålla fast vid det system som gäller. Någon ny utredning av frågan har enligt utskottet inte heller behövts. Utskottet, som vidhåller sin tidigare bedömning, avstyrker motion K323 yrkande 5. Även motion K291 avstyrks.

1999 års författningsutredning har i uppdrag att överväga om de tre största valkretsarna bör minskas. Som utgångspunkt för uppdraget gäller att valkretsarna bör vara geografiskt sammanhängande och att deras gränser inte bör skära kommun- eller länsgränser. Utskottet anser inte att det finns anledning att ta initiativ till en utredning som gäller hur Västra Götalands valkretsar skall utformas. Utskottet avstyrker därför motion K295.

Utskottet har tidigare avstyrkt en motion med yrkande om att byta namn på Västra Götalands östra valkrets. Utskottet finner inte anledning att göra på annat sätt när det gäller Västra Götalands västra valkrets. Utskottet avstyrker därför motion K322.

Internetröstning, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna K21 yrkande 3, K22 yrkande 2, K285, K304 och T466 yrkande 5 som alla gäller Internetröstning.

Propositionen

I propositionen anför regeringen att frågan om röstning via Internet inte behandlas i sammanhanget utan bereds vidare inom Regeringskansliet.

Motionerna

Motioner avlämnade med anledning av propositionen

I motion 2001/02:K21 av Per Unckel m.fl. (m) föreslås att riksdagen begär att möjligheten för utlandssvenskar att rösta via Internet utreds i enlighet med vad som anförs i motionen (yrkande 3). Den nya tekniken erbjuder nya och ökade möjligheter för människor att delta i den demokratiska processen. Motionärerna menar att dessa måste tas till vara. För utlandssvenskar är det ett instrument som kan underlätta för dem att utöva sina medborgerliga rättigheter. Regeringen bör därför utreda möjligheten för utlandssvenskar att rösta via Internet. Motionärerna vill dock framhålla vikten av att en möjlighet att rösta via Internet inte får ersätta det traditionella röstningsförfarandet utan skall ses som ett komplement till detta.

I motion 2001/02:K22 av Ingvar Svensson m.fl. (kd) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen vad i motionen anförs om försöksverksamhet med Internetröstning för utlandssvenskar (yrkande 2). Enligt motionärerna borde regeringen ta initiativ till ett försök i att utnyttja röstningen via Internet för utlandssvenskar i samband med 2002 års val.

Motioner från den allmänna motionstiden 2001

I motion 2001/02:K285 av Holger Gustafsson (kd) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utlandssvenskar, via Internet, skall ges möjlighet att deltaga i de allmänna svenska valen från och med år 2002. Det finns årligen tusentals utlandssvenskar och tillfälliga utlandsresenärer som har sin medborgerliga och juridiska rätt att delta i de svenska allmänna valen. Allt för många har så lång resväg till närmaste svenska beskickning, där valproceduren är arrangerad, att det i praktiken innebär att varken tid eller pengar räcker till för att kunna deltaga i det svenska valet. Det finns enligt motionären tekniska system, på Internet, som medger tillräckligt säker kontroll på personligt valdeltagande, genom att man uppger personlig identitet med röstkortskod och personnummer. Valhemligheten bör också kunna säkras genom att registrerad röst inte kan härledas bakåt till den avlämnade personens ID. Även om säkerheten inte kan bli exakt lika hög som i en svensk vallokal och på en svensk poststation bör reformen genomföras eftersom eventuell felkällas storlek blir försumbar.

I motion 2001/02:K304 av Anna Kinberg (m) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Internetbaserad röstning i allmänna val (yrkande 1), att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av gällande lagar så att

Internetbaserad röstning i allmänna val möjliggörs (yrkande 2) och att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anföras om garanterad valhemlighet (yrkande 3). Många som avstod från att gå till vallokalen förra gången kanske kan komma tillbaka till demokratin om de får möjlighet att rösta elektroniskt. Det vore, enligt motionären, i så fall ett framsteg för demokratin. Tekniken finns redan, och kostnaden är låg om man jämför med vallokaler och de resor många måste göra för att ta sig till dem. En grundpelare i demokratin är rätten till både fria och hemliga val. Valhemligheten måste kunna garanteras. Redan i dag finns tekniska lösningar för banksekretess på Internet och för omröstningar där den röstandes identitet både säkerställs och skiljs från den avgivna rösten.

I motion 2001/02:T466 av Johnny Gylling m.fl. (kd) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anföras om Internetröstning för utlandssvenskar (yrkande 5). För att stimulera till ökat valdeltagande bör försöksverksamhet med Internetbaserad röstning genomföras för gruppen utlandssvenskar vid nästa val. Det är en grupp medborgare som ofta har stora praktiska bekymmer med att avlägga sin röst. Problem som måste lösas är dels legitimering, dels skyddet från otillbörlig påverkan i samband med själva valhandlingen. Detta bör enligt motionären uppmärksammas av regeringen.

Bakgrund

Demokratiutredningen har i betänkandet En uthållig demokrati – Politik för folkstyrelse på 2000-talet (SOU 2000:1) uttalat följande (s. 244):

IT kan också användas för att stärka civilsamhället och för att främja deltagardemokratin. Den nya informationstekniken har en potential när det gäller att vidga medborgarnas möjligheter att delta i och påverka problemformuleringarna och diskussionerna före beslut i folkvalda församlingar. En statlig och kommunal politik bör i första hand inrikta sig på att utveckla tekniker och metoder för en sådan deltagardemokrati med IT-stöd.

Man bör pröva om och i vilken utsträckning den nya informationstekniken kan stimulera ett politiskt intresse och deltagande. Det bör genomföras försök med Internet-baserat röstande i någon kommun. Alternativt kan tekniken utvecklas i samband med skolval i någon eller några skolor.

Problemet som måste lösas är hur den som röstar kan legitimera sig på ett effektivt sätt så att valfusk omöjliggörs och valet hemlighålls. Dessutom måste man garantera det som valförrättarna har till uppgift att göra, nämligen att se till att ingen politisk påverkan sker vid själva val tillfället eller att inga obehöriga väljare röstar.

Rådet för utvärdering av 1998 års val anför i sitt slutbetänkande Valdeltagande och Europaparlamentsval (SOU 2000:81) att det enligt rådets uppfattning kan finnas anledning att inför nästa Europaparlamentsval pröva frågan om en försöksverksamhet med bl.a. möjligheter till IT-röstning.

Regeringen beslutade i februari 2000 att tillkalla en särskild utredare för att göra en teknisk och administrativ översyn av delar av valsystemet. Utredaren skall lämna förslag till de författningsändringar och andra åtgärder som

utredaren anser vara behövliga. Hela regelverket avseende förtidsröstning på posten och andra särskilda röstmottagningsställen inom landet bör enligt direktiven (dir. 2000:10) ses över. Det är, enligt direktiven, angeläget att varje väljare har en plats att rösta på inom rimligt avstånd och att regelverket tydligt anger vem det är som har ansvaret för detta. Frågan om formen för utlandssvenskars röstning skall ses över liksom möjligheten för utlandssvenskar att brev rösta. Utredaren skall också göra en inventering av de möjligheter och problem som kan finnas med röstning via Internet och särskilt belysa om röstning via Internet kan förenas med kravet på bibehållen valhemlighet. Även de erfarenheter som gjorts i andra länder skall uppmärksammas.

Utskottet behandlade i betänkande 2000/01:KU7 motioner som gällde elektronisk röstning för utlandssvenskar. Utskottet konstaterade att den särskilde utredare som skulle göra en teknisk och administrativ översyn av delar av valsystemet bl.a. skulle göra en inventering av de möjligheter och problem som kan finnas med röstning via Internet. Utskottet ansåg att resultatet av kommitténs arbete borde avvaktas och avstyrkte motionerna.

Valtekniska utredningen år 2000 avlämnade i december 2000 betänkandet Teknik och administration i valförfarandet (SOU 2000:125). När det gäller frågan om röstning via Internet skall genomföras lämnar utredningen inget förslag utan lämnar en inventering av de möjligheter och problem som kan finnas med en sådan röstning. Utgångspunkten är enligt utredningen att ett elektroniskt röstningssystem via Internet måste uppfylla följande fem grundkrav. Bara personer som har rösträtt skall kunna rösta, det skall bara vara möjligt att utnyttja sin röst en gång, valhemligheten skall vara absolut, en avgiven röst skall inte kunna ändras av någon annan och systemet skall säkerställa en korrekt sammanräkning av röster på samtliga nivåer (valdistrikt, valkretsar och valområde). Utredningen menar också att en omfattande försöksverksamhet måste genomföras innan man tar slutlig ställning till om förfarandet kan tillämpas i ett verkligt val.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det vore av värde att kunna använda modern teknik även i valsammanhang. Samtidigt inser utskottet att ett antal frågor som bl.a. har med valhemligheten att göra först måste lösas. Frågan om röstning via Internet bereds vidare i Regeringskansliet. Enligt utskottet bör resultatet av denna beredning avvaktas. Utskottet avstyrker därför motionerna K21 yrkande 3, K22 yrkande 2, K285, K304 och T466 yrkande 5.

Blanka valsedlar

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna K253 och K334 som gäller redovisning av blanka valsedlar.

Motioner

I motion 2001/02:K253 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) föreslås att regeringen lägger fram förslag till sådan ändring i vallagen att blanka röster redovisas som blankröster i enlighet med vad som anförs i motionen. Vid 1998 års val röstade 137 176 personer på ”övriga partier”, medan antalet ogiltiga valsedlar var 113 446 stycken. Enligt uppgifter från Riksskatteverket är flertalet av de ogiltiga valsedlarna blanka. De som röstar blankt har, enligt motionären, tagit sig till vallokalen för att rösta. En ärligare redovisning av valresultatet vore att redovisa blankrösterna som just blankröster och de som är ogiltiga av andra skäl som ogiltiga.

I motion 2001/02:K334 av Carina Hägg (s) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs om särskild redovisning av blanka valsedlar. Att rösta med en blank valsedel är enligt motionären en aktiv handling. Man tar ställning för demokratin även om man inte tar ställning för ett parti och är på så sätt beredd att ta sitt ansvar för samhällsutvecklingen. Blanka valsedlar bör därför redovisas särskilt.

Bakgrund

Enligt 18 kap. 10 § vallagen är en valsedel ogiltig om den saknar partibeteckning. Sådana valsedlar redovisas inte särskilt i den offentliga valstatistiken utan ingår i gruppen ”ogiltiga valsedlar”. I riksdagsvalet 1998 uppgick antalet ogiltiga valsedlar till omkring 113 500 och enligt RSV var minst 99 % av dessa ogiltiga på grund av att de saknade partibeteckning.

Rådet för utvärdering av 1998 års val har i betänkandet Personval 1998 (SOU 1999:136) inte funnit anledning att inom ramen för sitt uppdrag närmare analysera frågan utan anser att den får övervägas i annat sammanhang.

Demokratiutredningen har i betänkandet En uthållig demokrati – Politik för folkstyrelse på 2000-talet (SOU 2000:1) uttalat följande (s. 244):

Visserligen ger inte en blankröst något underlag för att fördela mandaten. Men den bör ändå ses som ett aktivt deltagande i valet. Därför måste den redovisas som en blank sedel och inte räknas som ogiltig av valadministrativa skäl.

Regeringen beslutade i mars 2000 om tilläggsdirektiv till 1999 års författningsutredning (dir. 2000:21). I direktiven får utredningen i särskilt uppdrag att bl.a. överväga vilken giltighet valsedlar som saknar partibeteckning skall ha. När det gäller behovet av en översyn skriver regeringen följande:

Det har framförts krav på att de valsedlar som saknar partibeteckning skall betraktas som giltiga eller att de i vart fall skall redovisas särskilt. Grunden för detta torde vara att man anser att den väljare som röstat blankt utfört en aktiv valhandling för att ge uttryck för sitt missnöje med det politiska systemet. Det har också föreslagits att de valsedlar som saknar partibeteckning skulle kunna ingå i underlaget för att bestämma olika spärrnivåer, t.ex. spärren mot små partier i riksdagsval eller spärren för tilldelning och utläggning av fria valsedlar. Ett sådant system skulle i första hand få effekter för små partier. Rådet för utvärdering av 1998 års val har i betänkandet Personval 1998 – En utvärdering av personvalsreformen (SOU 1999:136) anført att frågan om de blanka rösterna bör övervägas.

Regeringen anser mot denna bakgrund att det finns skäl att överväga vilken giltighet valsedlar som saknar partibeteckning skall ha.

Utskottet behandlade i betänkande 2000/01:KU7 en motion i vilken yrkades att vallagen skulle ändras på så sätt att blanka valsedlar skulle redovisas som blankröster. Utskottet ansåg att frågan om hur valsedlar som saknar partibeteckning skall behandlas är synnerligen viktig. Utskottet ansåg emellertid att resultatet av 1999 års författningsutrednings arbete borde avvaktas och avstyrkte motionen.

1999 års författningsutredning har i delbetänkandet Offentliga valförberedelser SOU 2001:99 funnit att proteströster från väljare som genom en valhandling vill ge uttryck för sitt missnöje med befintliga partier och åsiktriktningar tydligt bör redovisas i den offentliga valstatistiken. En utgångspunkt för en reform bör enligt 1999 års författningsutredning vara att det i den offentliga valstatistiken skall vara möjligt att tydligt särskilja röster som riktar sig mot det politiska systemet som helhet från röster på riktiga småpartier som verkligen eftersträvar representation i den församling som valet avser. Delbetänkandet är för närvarande föremål för remissbehandling. Enligt vad utskottet inhämtat från Justitiedepartementet är det oklart när regeringen kommer att lägga fram något förslag i frågan och att den fortsatta beredningen beror bl.a. på remissutfallet.

Utskottets ställningstagande

Frågan om hur valsedlar som saknar partibeteckning skall behandlas är synnerligen viktig. Utskottet anser emellertid att resultatet av regeringens beredning av frågan bör avvaktas. Utskottet avstyrker därför motionerna K253 och K334.

Legitimationskrav vid val

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion K260 i vilken föreslås att väljare skall kunna visa giltig legitimation vid röstning i vallokal.

Motionen

I motion 2001/02:K260 av Lars Elinderson (m) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att väljare skall kunna visa giltig legitimation vid röstning i vallokal. Till skillnad från vad som gäller vid röstning i vallokal skall en väljare kunna visa giltig legitimation vid röstning på postkontor, utlandsmyndighet och på fartyg. Kan väljaren inte visa legitimation får han/hon inte rösta. Motionären anser att man vid anfordran skall kunna visa giltig legitimation oavsett om man röstar i vallokal eller på postkontor, utlandsmyndighet eller på fartyg.

Bakgrund

Vid röstning i vallokal får valförrättaren, enligt 10 kap. 5 § vallagen, begära att väljaren uppger sitt fullständiga namn och sin födelsetid. Innan något valkuvert tas emot skall valförrättaren, enligt 6 §, kontrollera att väljaren enligt röstlängden har rösträtt vid det val som väljaren vill delta i och inte redan har röstat i valet. Valförrättaren skall också kontrollera att väljaren bara har gjort i ordning ett valkuvert för varje slag av val, att det inte finns någon obehörig märkning på något kuvert och att varje valkuvert uppenbart innehåller en valsedel. En valförrättare får inte ta emot ett valkuvert som inte uppfyller de krav som ställs i 6 §.

Vid röstning på postkontor skall, enligt 11 kap. 8 § vallagen, väljare som inte är kända för röstmottagaren legitimera sig. Om de inte gör det får de inte rösta.

Regeringen uttalade i proposition 1996/97:70 s. 154–155 att de problem som kan uppstå på grund av att det saknas ett generellt legitimationskrav inte har visat sig vara sådana att det enligt regeringens bedömning är befogat att nu föreskriva om krav på legitimation vid all röstning. Om en väljare inte kan legitimera sig eller på annat sätt göra sannolikt att han är den han utger sig för att vara får valförrättaren vägra att ta emot hans röst. Detta bör vara tillräckligt för att komma till rätta med problem som må finnas kring personer som söker utnyttja någon annans rösträtt. När det gäller bestämmelsen i 10 kap.

8 § vallagen om legitimering som villkor för att få utnyttja sin rösträtt på postkontor uttalade regeringen i propositionen (s. 205) att sedvanlig legitimation på postkontor får anses uppfylla kravet.

Utskottet behandlade i betänkande 2000/01:KU7 en motion i vilken yrkades att vallagen borde kompletteras med en specificering av vilken typ av legitimationshandling som äger giltighet vid valförrättning. Utskottet, som inte fann skäl att föreslå att vallagen kompletteras med en specificering av vilken typ av legitimationshandling som äger giltighet vid valförrättning, avstyrker motionen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning att de problem som kan uppstå på grund av att det saknas ett generellt legitimationskrav inte har visat sig vara sådana att det är befogat att föreskriva om krav på legitimation vid all röstning. Utskottet avstyrker därför motion K260.

Informationsinsatser för ökat valdeltagande

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion K318 med yrkande om förstärkta informationsinsatser för att öka valdeltagandet.

Motionen

I motion 2001/02:K318 av Anders Ygeman (s) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av förstärkta informationsinsatser för att öka valdeltagandet. Det finns, enligt motionären, oroande tecken på minskad medborgaraktivitet, inte minst i storstädernas ytterområden. Valdeltagandet i flera ytterstadsområden i Stockholm sjönk ytterligare, från en redan låg nivå, i 1998 års val. Sjunkande valdeltagande beror på olika samverkande faktorer. Huvudansvaret på valdeltagandet ligger på de politiska partierna. Det kan ändå inte vara oväsentligt att försöka bidra till att öka valdeltagandet.

Bakgrund

Regeringen beslutade i februari 2000 att tillkalla en särskild utredare för att göra en teknisk och administrativ översyn av delar av valsystemet. Utredaren skulle lämna förslag till de författningsändringar och andra åtgärder som utredaren anser vara behövliga. Av direktiven (dir. 2000:10) framgår att utredningsarbetets övergripande syfte är att skapa så goda praktiska förutsättningar som möjligt för väljarna att rösta. Utredaren skall i sammanhanget också klargöra i vilken utsträckning den centrala valmyndigheten skall svara för aktiv information och uppmaningar till väljarna att rösta.

Valtekniska utredningen avlämnade i december 2000 betänkandet Teknik och administration i valförfarandet SOU 2000:125. Utredningen har föreslagit att funktionen att vara central valmyndighet flyttas från Riksskatteverket till en ny myndighet. Den nya myndigheten bör, enligt utredningen, kunna ges en mer aktiv roll i förhållandet till väljarna. Utredningen beskriver denna enligt följande.

En särskild fråga för utredningen är i vilken utsträckning den centrala valmyndighetens uppdrag bör innefatta aktiv information och uppmaningar till väljarna att rösta. Frågan skall ses mot bakgrund av ett vikande valdeltagande. I PM 2000-06-06 har utredningen uttalat att det förefaller rimligt att den centrala valmyndigheten ges en mer aktiv roll i förhållande till väljarna men att det i så fall vore olämpligt att inordna funktionen som central valmyndighet som en av flera andra verksamheter i en redan befintlig myndighet. Mot bakgrund av att ifrågavarande slag av uppgifter på intet sätt är fria från politiska värderingar har utredningen föreslagit att den nya centrala valmyndigheten organiseras som en nämndmyndighet med en bred politisk och medborgerlig sammansättning.

Enligt 1 kap. 15 § andra stycket vallagen skall den centrala valmyndigheten informera allmänheten om när, var och hur man skall rösta samt om vad som i övrigt gäller för valet. I denna uppgift ingår inte uttryckligen att t.ex. uppmana väljarna att rösta. Något uttryckligt förbud för myndigheten att agera mer aktivt i förhållande till väljarna föreskrivs å andra sidan inte heller i lagen. Vid flera tillfällen har också den centrala valmyndigheten i annonser i tidningar m.m. uppmanat väljarna att utnyttja sin rösträtt. Så skedde bl.a. i en brett upplagd kampanj inför valet år 1973 i samband med att rösträttsåldern sänktes till 18 år. I samband med 1999 års val till Europaparlamentet gjordes också en mycket omfattande informationsinsats. Mer resurser än tidigare användes för att informera om valet och med särskild tonvikt på förtidsröstningen. Informationen i TV och radio innehöll också en uppmaning att rösta i valet. Sistnämnda åtgärd ifrågasattes i någon mån i den offentliga debatten.

Utredningen har som bakgrund till sina ställningstaganden undersökt förhållandena i vissa andra Europeiska länder. När det gäller frågan om ett mera aktivt förhållningssätt till väljarna kan konstateras att det går en skiljelinje mellan valsystem som det svenska som inte föreskriver röstplikt och sådana system som gör det, som t.ex. Belgien, Grekland och Luxemburg. I det senare fallet är det naturligt att myndigheterna uppmanar väljarna att rösta.

När det gäller valsystem utan röstplikt är bilden splittrad. Vad utredningen erfarit har i dag inte någon valmyndighet bland EU:s medlemsstater med detta valsystem uttryckligen i uppgift att uppmana väljarna att rösta. I några av länder tolkas detta närmast som ett förbud för myndigheterna att agera mer aktivt i frågan, t.ex. i Finland, Tyskland och Österrike. I flertalet av länder har man emellertid en annan syn och tillåter valmyndigheterna att ta en mer aktiv roll i samband med sina informationsuppgifter. Detta synsätt tillämpas på Irland och i Nederländerna, Norge, Portugal, Schweiz, Storbritannien och Nordirland. Det är dock inte i något fall tillåtet för valmyndigheterna att driva kampanjer utformade på ett sätt att väljarna kan komma att påverkas i sitt val.

Utskottets ställningstagande

Den centrala valmyndigheten skall enligt 1 kap. 15 § vallagen informera allmänheten om när, var och hur man skall rösta samt om vad som i övrigt gäller för valet. Utskottet anser inte att denna bestämmelse bör ändras och avstyrker därför motion K318.

Synskadades rätt till valhemlighet

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion K261 med yrkande om ett system där valsedlar och valkuvert med punktskrift skall kunna användas.

Motionen

I motion 2001/02:K261 av Camilla Sköld Jansson m.fl. (v) föreslås att riksdagen beslutar om sådan ändring i vallagen som ger synskadade rätt till valhemlighet. Rätten till valhemlighet måste, enligt motionärerna, ses som grundläggande i ett demokratiskt samhälle. I vallagen sägs att väljarnas valhemlighet skall skyddas och att väljarna utan insyn ska kunna lägga in sina valsedlar i valkuvertet. I dag omfattas inte synskadade av denna självklara rättighet. Att även synskadade ska ha rätt till valhemlighet torde vara en allmän uppfattning och ett tillägg till vallagen måste göras som innebär att även synskadade ges rätt till valhemlighet, t.ex. genom att ett system utarbetas där valsedlar och valkuvert med punktskrift kan användas.

Bakgrund

Riksskatteverket (RSV) upprättar inför varje val information för synskadade. Informationen består i *dels* kassettband med samma information som RSV:s broschyrer, *dels* material i punktskrift. Detta material innehåller bl.a. kuvert med lösa valsedlar. Kuverten har text i punktskrift som anger vad kuvertet innehåller, t.ex. valsedlar för ett visst parti i riksdagsvalet. Valsedlarna är däremot inte i punktskrift eftersom det enligt RSV skulle äventyra valhemligheten.

Utskottet behandlade i betänkande 1998/99:KU17 en motion med yrkande om att valsedlar med punktskrift borde tas fram till nästkommande val. Utskottet gjorde då följande bedömning.

I dag finns information till synskadade väljare dels på kassettband, dels med punktskrift. Dessutom distribueras kuvert med text i punktskrift som innehåller valsedlar utan punktskrift. Denna ordning har utformats med tanke på valhemligheten. Utskottet är med hänsyn till valhemligheten inte berett att föreslå att även valsedlarna skall utformas med punktskrift och avstyrker därför motionen.

I propositionen som behandlas i detta betänkande (s. 71 f.) anför regeringen bl.a. att när det gäller röstningsförfarandet för synskadade väljare har Riksskatteverket i samråd med Synskadades Riksförbund (SRF) sett över vilka åtgärder som kan vidtas för att underlätta förfarandet. Till valet år 1991 togs i samarbete med SRF fram ett särskilt valmaterial som kunde läsas i punktskrift. Materialet bestod av ett ytterkuvert med separata kuvert med en partimarkerad valsedel för vart och ett av de åtta största partierna och blanka valsedlar (totalt 27 kuvert per väljare). Innehållet fanns angivet i punktskrift utanpå kuverten. Väljaren kunde därmed ta ut en valsedel för varje val och lägga in i ordinarie valkuvert vid röstningen i vallokal eller på posten. Varje försändelse innehöll också ett särskilt informationsblad. Materialet skickades till de synskadade som enligt SRF:s register läste punktskrift. Materialet sändes också till varje länsstyrelse och valnämnd för vidare distribution efter begäran. Landets taltidningar fick också information. Distributionen har därefter ytterligare utökats till att omfatta länsbibliotekens inläsningstjänst. Vidare har en ljudkassett framställts med texten från väljarbroshyren.

De åtgärder som nu redovisats ger synskadade möjligheter att utan insyn från någon annan person rösta på ett parti. De löser dock inte de problem som uppkommit för synskadade genom de nya reglerna om personröstning.

Det är givetvis inte tillfredsställande att synskadade inte utan insyn från annan kan personrösta. Utredningen har dock bedömt att detta i framtiden genom röstning via Internet kommer att bli möjligt även för synskadade. I avvaktan på att en sådan ordning införs har utredningen inte velat förorda en lösning som tillåter röstning med valsedlar som väljaren själv skrivit ut via Internet. Varken SRF eller Hjälpmedelsinstitutet har kunnat se några möjligheter att med bibehållen valhemlighet personrösta utan hjälp. I stället har man föreslagit att "auktoriserade röstmedhjälpare" skall införas. Från Hjälpmedelsinstitutet har man sagt att det knappast var tänkbart att förrän röstningen görs "teknisk" för alla åstadkomma något för synsvaga utan åsidosättande av valhemligheten. Mot bakgrund av det anförda finner regeringen att någon förändring av valsedlarnas utformning inte bör föreslås för närvarande.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det är av stor betydelse att alla kan rösta utan att valhemligheten åsidosätts. Att, såsom föreslås i motionen, använda valsedlar och valkuvert med punktskrift skulle enligt utskottet åsidosätta valhemligheten. Motion K261 avstyrks därför.

Gemensamma valsedlar

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion K263 i vilken framförs yrkanden om gemensamma valsedlar för de olika partierna.

Motionen

I motion 2001/02:K263 av Barbro Feltzing (mp) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en utredning om gemensamma valsedlar för de olika partierna (yrkande 1), om att gemensamma valsedlar bör delas ut inne i vallokalen (yrkande 2) och om gemensamma valsedlars betydelse för miljön och minskade utgifter för staten (yrkande 3). Det är enligt motionären ett enormt slöseri med valsedlar. Varje parti skickar före valet ut valsedlar i flera omgångar till människors hemadresser. På valdagen delas valsedlar ut av partirepresentanter utanför vallokalen. Inne i vallokalen ligger ytterligare buntar med valsedlar. För att nedbringa antalet valsedlar bör det enligt motionären utformas gemensamma valsedlar på vilka samtliga riksdagspartiers namn och partikandidatlistor finns angivna. Övriga nya partier, som söker komma in i riksdagen, bör finnas på

en gemensam valsedel. Samma sak bör gälla för kommun- och landstingsval. Valsedeln bör tillverkas i ett exemplar för varje person med rätt att välja. Dessa gemensamma valsedlar skall tillhandahållas och finnas inne i vallokalen och delas ut där till den enskilde väljaren. I Sverige finns 5,5 miljoner röstberättigade. Detta innebär att antalet valsedlar skulle minskas från 600 miljoner till 5,5 miljoner. En anseelig mängd, vilket också skulle innebära en stor besparing för staten, men också en insats för miljön. En utredning bör enligt motionären tillsättas som ser över valsedlarnas utformning enligt intentionerna i motionen och hur systemet med valsedelsutdelning går till.

Bakgrund

I 6 kap. vallagen behandlas bl.a. valsedlars utformning och innehåll samt hur valsedlar skall beställas och hur de hålls till handa.

Riksskatteverket skall enligt 1 § tillhandahålla de valsedlar som skall användas vid val. På en valsedel skall det enligt 3 § finnas en partibeteckning. En valsedel bör dessutom innehålla namn på en eller flera kandidater, en valkrets-beteckning som visar för vilken valkrets valsedeln är avsedd, en valbeteckning som visar för vilket val valsedeln gäller och uppgift om det parti som valsedeln gäller för har registrerat sin partibeteckning och anmält kandidater.

Enligt 7 § förser Riksskatteverket på beställning varje parti med valsedlar till det antal partiet önskar. Staten ansvarar enligt 8 § för kostnaden för valsedlar till ett antal som motsvarar tre gånger antalet personer som har rösträtt i valkretsen för ett parti som deltar i riksdagsvalet, om partiet vid detta val får eller vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än 1 % av rösterna i hela landet. Detta gäller också ett parti som, utan att ha uppnått den angivna röstandelen, är eller genom valet blir representerat i riksdagen.

Enligt 9 § svarar staten för kostnaden för valsedlar till ett antal som motsvarar tre gånger antalet personer som har rösträtt i valet för ett parti som deltar i val till landstings- eller kommunfullmäktige, om partiet är eller genom valet blir representerat i fullmäktige.

Utskottet behandlade i betänkandena 1998/99:KU17 och 2000/01:KU7 motioner med yrkanden liknande de nu aktuella. Utskottet gjorde då följande bedömning.

Även små förändringar av bestämmelserna om röstning och val kan skapa osäkerhet bland väljarna med risk för minskat valdeltagande som följd. Valsedlarna är också den valinformation som lär läsas flitigast av väljarna. Utskottet anser att gemensamma valsedlar skulle kunna bli svåröverskådliga och kanske också medföra vissa praktiska problem. Några vinster i praktiskt hänseende skulle inte heller gemensamma valsedlar ge. Utskottet, som inte ville föreslå att gemensamma valsedlar införs, avstyrkte motionen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sin tidigare bedömning att även små förändringar av bestämmelser om röstning och val kan skapa osäkerhet bland väljarna med risk för minskat valdeltagande som följd. Valsedlarna är också den valinformation som lär läsas flitigast av väljarna. Utskottet anser att gemensamma valsedlar skulle kunna bli svåröverskådliga och kanske också medföra vissa praktiska problem. Några vinster i praktiskt hänseende skulle gemensamma valsedlar inte heller ge. Utskottet, som inte vill föreslå att gemensamma valsedlar införs, avstyrker motion K263.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Vallokalers tillgänglighet (punkt 2)

av Helena Bargholtz (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till 10 kap. 8 § vallagen (1997:157) med den ändringen att ordet *tryggande* byts mot *betryggande* samt tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:K23 yrkande 1 och 2001/02:K371 yrkande 3.

Ställningstagande

Jag är mycket bekymrad över att alltför många vallokaler riskerar vara stängda för människor med funktionshinder. I många kommuner förläggs vallokalerna till skolor. Siffror från handikappombudsmannen visar att i var fjärde skola är det omöjligt för rullstolsburna att komma fram till huvudentrén. Regeringens lösning på problemet är att funktionshindrade som inte kan ta sig in i lokalen skall kunna avlägga sin röst omedelbart utanför vallokalen till någon av valförrättarna om det kan ske under betryggande former så att valhemligheten bevaras. Det är visserligen en förbättring jämfört med tidigare men det kan ändå inte vara meningen att vissa medborgare är hänvisade till att rösta på ”trappan” till den ordinära vallokalen och därmed ha sämre möjligheter att ta valsedlar etc. Målet måste vara att alla människor skall behandlas lika på valdagen; därför bör vallagen klart och tydligt uttrycka att vallokaler skall vara tillgängliga för personer med funktionshinder. Regeringen bör återkomma med ett nytt lagförslag där de ståndpunkter som jag framför beaktats. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna. Motionerna 2001/02:K23 yrkande 1 och 2001/02:K371 yrkande 3 tillstyrks därför.

2. Statligt stöd till partier som är eller varit representerade i riksdagen (punkt 9)

av Per Lager (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:K24.

Ställningstagande

Regeringen föreslår i propositionen en halvering av partistödet och grundstödet om partiet inte når upp till minst 2 % av rösterna i det senaste riksdagsvalet. Regeringens förslag slår hårt mot mindre partier, som på grund av en tillfällig nedgång kan komma att erhålla ett halverat partistöd och grundstöd. Mindre partier som redan i dag saknar tillgång till medel i lika hög utsträckning som de större partierna. Ett parti kan inte löpa risk att fortsättningsvis erhålla mycket låga röstetal enbart därför att partiets väljarstöd gått från över 4 % till 2 % röstetal i två på varandra följande val. Underlaget för en sådan bedömning måste utgå från fler valtillfällen än endast två. Viss väljarfluktuation mellan två val är inte detsamma som en påvisad långsiktig nedåtgående trend. Med tanke på att Miljöpartiet vill sänka spärren vid riksdagsval, och låta fler partier ha möjlighet att få inflytande i riksdagen, anser jag att reglerna för avtrappat parti- och grundstöd inte bör ändras på sätt som regeringen föreslår. Riksdagen bör därför bifalla min motion K24 samt avslå regeringens förslag i denna del.

3. Personval (punkt 12)

av Per Unckel (m), Inger René (m), Nils Fredrik Aurelius (m), Åsa Torstensson (c), Helena Bargholtz (fp) och Margareta Nachmansson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 3 om personval. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:K204, 2001/02:K236 yrkande 18, 2001/02:K279, 2001/02:K394, 2001/02:K424 och bifaller delvis motionerna 2001/02:K220, 2001/02:K267 yrkande 2, 2001/02:K371 yrkande 5 och 2001/02:K323 yrkande 1 samt avslår motionerna 2001/02:K323 yrkande 3 och 2001/02:K309.

Ställningstagande

Den reform som banade väg för personvalet bar kompromissens prägel. 5 % av rösterna i respektive valkrets i Europaparlamentsvalet samt valet till kommuner och landsting och 8 % vid riksdagsvalet fordrades för att en kandidat skulle kunna ta sig förbi den rangordning som partierna hade fastslagit. Med personval ökar väljarens inflytande. Vi anser att det är angeläget att personvalet nu får fullt genomslag. Spärigränserna bör därför tas bort. Regeringen bör återkomma med förslag med denna innebörd. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4. Personval (punkt 12)

av Ingvar Svensson (kd) och Björn von der Esch (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:K323 yrkande 3 samt bifaller delvis motionerna 2001/02:K204, 2001/02:K236 yrkande 18, 2001/02:K279, 2001/02:K394, 2001/02:K424, 2001/02:K220, 2001/02:K267 yrkande 2, 2001/02:K371 yrkande 5 och 2001/02:K323 yrkande 1 samt avslår motion 2001/02:K309.

Ställningstagande

Vi anser att det är angeläget att stärka personvalsinslaget. En intressant möjlighet att ytterligare vidga personvalet vore att ge väljaren möjlighet att på valsedeln även ge uttryck för sina andra- och tredjehandspreferenser. Vi anser också att regeringen bör tillsätta en utredning som undersöker effekterna av ett rangordningssystem i personvalet med syfte att eventuellt införa ett sådant system i valet 2006. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5. Personval och kampanjbidrag (punkt 13)

av Per Lager (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 5 om personval och kampanjbidrag. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:K381 yrkande 15.

Ställningstagande

Med ett ökat inslag av personval i valsystemet ökar riskerna för missbruk när det gäller kampanjbidrag till politiker. I Sverige har vi inte ens de minimibestämmelser om offentlig redovisning och bidragstak som gäller i t.ex. USA. Det råder ett slags naiv tro på att regler är obehövliga eftersom inga större oegentligheter hittills har uppdagats. Jag anser att ett regelverk behövs. Hur valkampanjer finansieras är en alltför viktig sak för att överlåtas åt de fria marknadskrafternas spel. Regeringen bör utarbeta regler för hur kampanjbidrag vid personval bör redovisas. Riksdagen bör tillkännage för regeringen som sin mening vad jag anför om personval och kampanjbidrag. Jag föreslår att riksdagen bifaller motion K381 yrkande 15.

6. Internetröstning (punkt 17)

av Per Unckel (m), Ingvar Svensson (kd), Inger René (m), Björn von der Esch (kd), Nils Fredrik Aurelius (m) och Margareta Nachmanson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 6. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:K21 yrkande 3, 2001/02:K22 yrkande 2, 2001/02:K285, 2001/02:K304 och 2001/02:T466 yrkande 5.

Ställningstagande

Vi anser att möjligheten för utlandssvenskar att rösta via Internet skall utredas. Den nya tekniken erbjuder nya och ökade möjligheter för människor att delta i den demokratiska processen. För utlandssvenskar är det ett instrument som kan underlätta för dem att utöva sina medborgerliga rättigheter. Regeringen bör därför utreda möjligheten för utlandssvenskar att rösta via Internet. En möjlighet att rösta via Internet får emellertid inte ersätta det traditionella röstningsförfarandet utan skall ses som ett komplement till detta. Regeringen bör också ta initiativ till ett försök med röstning via Internet för utlandssvenskar i samband med 2002 års val. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Särskilt yttrande

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttrande. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Utformning av valkretsar (punkt 15)

Av Per Unckel (m), Inger René (m), Nils Fredrik Aurelius (m) och Margareta Nachmanson (m).

Moderata samlingspartiet motsatte sig bildandet av Västra Götalands län.

Det är oklart vad som kommer att ske efter försöksverksamhetens upphörande. Vår uppfattning är att ett kommande beslut skall ha förankring hos medborgarna för att få legitimitet. Detta gäller också namnen på valkretsarna.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

I proposition 2001/02:53 föreslås att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier,
2. lag om ändring i folkomröstningslagen (1979:369),
3. lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor,
4. lag om ändring i vallagen (1997:157),
5. lag om ändring i lagen (2001:183) om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar,
6. lag om upphävande av lagen (1993:1403) om försöksverksamhet vid de allmänna valen år 1994, och
7. lag om upphävande av lagen (1994:285) om försök i vissa kommuner där väljarna skall kunna avge en särskild personröst vid de allmänna valen år 1994.

Följdmotioner

2001/02:K20 av Inger Lundberg m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett tillräckligt antal, lätt igenkännliga lokaler för poströstning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om öppettider i lokaler med förtids- eller poströstning.

2001/02:K21 av Per Unckel m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om poströstning inför valet 2006.
2. Riksdagen beslutar att brevröstningen skall göras generell för utlandsröstningen i enlighet med vad som anförs i motionen.
3. Riksdagen begär att möjligheten för utlandssvenskar att rösta via Internet utreds i enlighet med vad som anförs i motionen.

2001/02:K22 av Ingvar Svensson m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen beslutar genom förändring av vallagen att brevröstning för utlandssvenskar skall vara generell i enlighet med det lagförslag som Valtekniska utredningen år 2000 (SOU 2000:125) angivit i sitt betänkande.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen vad i motionen anförs om försöksverksamhet med Internetröstning för utlandssvenskar.

2001/02:K23 av Helena Bargholtz m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör återkomma med nytt lagförslag med beaktande av de ståndpunkter som framförs i motionen angående tillgängligheten i vallokaler.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om brevröstning.

2001/02:K24 av Per Lager (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen beslutar att avslå regeringens förslag om halvering av det statliga kansligrundstödet i vissa fall.

Motioner från allmänna motionstiden

2001/02:K204 av Rolf Gunnarsson (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om personval.

2001/02:K220 av Sten Andersson (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om obligatorisk markering vid personval.

2001/02:K236 av Bo Lundgren m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

18. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av personvalssystemet och valkretsindelningen i enlighet med vad som anförs i motionen.

2001/02:K253 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till sådan ändring i vallagen att blanka röster redovisas som blankröster i enlighet med vad som anförs i motionen.

2001/02:K260 av Lars Elinderson (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att väljare skall kunna visa giltig legitimation vid röstning i vallokal.

2001/02:K261 av Camilla Sköld Jansson m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen beslutar om sådan ändring i vallagen som ger synskadade rätt till valhemlighet.

2001/02:K263 av Barbro Feltzing (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en utredning om gemensamma valsedlar för de olika partierna.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att gemensamma valsedlar bör delas ut inne i vallokalen.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om gemensamma valsedlars betydelse för miljön och minskade utgifter för staten.

2001/02:K267 av Per Bill (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om att riksdagskandidater endast får ställa upp i en valkrets.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att de större valkretsarna i storstadsregionerna delas in i samma valkretsar som landstingen.

2001/02:K279 av Eva Flyborg (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att ta bort spärarna för personval till riksdag och kommunfullmäktige.

2001/02:K285 av Holger Gustafsson (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att utlandssvenskar, via Internet, skall ges möjlighet att delta i de allmänna svenska valen från och med år 2002.

2001/02:K291 av Claes Stockhaus (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till ändring i vallagen som innebär att en kommun får delas in i högst två valkretsar.

2001/02:K295 av Magnus Jacobsson (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av en utredning av hur Västra Götalands valkretsar skall utformas.

2001/02:K304 av Anna Kinberg (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om Internetbaserad röstning i allmänna val.

2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av gällande lagar så att Internetbaserad röstning i allmänna val möjliggörs.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om garanterad valhemlighet.

2001/02:K309 av Marianne Jönsson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om personvalsinslaget i kommunalvalen.

2001/02:K318 av Anders Ygeman (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av förstärkta informationsinsatser för att öka valdeltagandet.

2001/02:K322 av Lennart Nilsson och Lisbet Calner (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ändra Västra Götalands västra valkrets till Bohusläns valkrets.

2001/02:K323 av Ingvar Svensson m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i vallagen så att personvalsspärren i valet till riksdagen 2002 blir 5 % i likhet med övriga val.

2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av vallagen så att den s.k. dubbelvalsavvecklingen får en utformning enligt vad i motionen anförs.

3. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning om ett förändrat personvalssystem, där väljarna har möjlighet att göra en rangordning av kandidater med syfte att ett nytt personvalssystem införs 2006.

5. Riksdagen begär att regeringen lägger fram lagförslag så att utjämningsmandat införs i valkretsindelade kommuner inför valet 2002.

2001/02:K334 av Carina Hägg (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om särskild redovisning av blanka valsedlar.

2001/02:K371 av Agne Hansson m.fl. (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att alla skall ha samma möjligheter att delta i allmänna val.

5. Riksdagen begär hos regeringen en översyn av personvalssystemet i enlighet med vad i motionen anförs.

2001/02:K381 av Matz Hammarström m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i kapitel 7.3 i motionen anförs om personval och kampanjbidrag.

2001/02:K394 av Helena Bargholtz m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om införandet av ett renodlat personval, dvs. utan spärgränser.

2001/02:K424 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om ett renodlat personval.

2001/02:T466 av Johnny Gylling m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om Internetröstning för utlandssvenskar.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier¹

dels att 14 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 11 a §, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse**11 a §*

Ett parti som vid val till riksdagen har fått minst 4 procent av rösterna i hela landet och som vid närmast följande val till riksdagen får mindre än 2 procent av rösterna i hela landet, är berättigat till endast hälften av det stöd som anges i 3 och 9 §§.

14 §²

Ansökan om stöd enligt denna lag görs skriftligen varje år hos Partibidragsnämnden. Ansökan bör göras före utgången av oktober.

Ansökan om stöd enligt denna lag görs skriftligen varje år hos Partibidragsnämnden. Ansökan bör göras före utgången av oktober.

Till ansökan skall bifogas partiets årsredovisning för det senast avslutade räkenskapsåret. Räkenskaperna skall ha granskats av en auktoriserad eller godkänd revisor. Granskningen skall vara så ingående och omfattande som god revisionsred kräver. Stöd får inte beviljas om ansökan brister i de avseenden som nu sagts.

¹ Lagen omtryckt 1987:876.

² Senaste lydelse 2000:420.

Partistöd och kanslistöd betalas såvitt möjligt ut samtidigt. Utbetalningarna görs av riksdagsförvaltningen kvartalsvis med en fjärdedel varje gång. Första utbetalningen görs inom en månad efter det att ansökan har gjorts. Utbetalningarna sker till respektive partis riksorganisation. På begäran av partiet kan dock kanslistödet eller del därav betalas till riksdagsgruppens kansli.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2002.

2 Förslag till lag om ändring i folkomröstningslagen (1979:369)

Härigenom föreskrivs i fråga om folkomröstningslagen (1979:369) att 5 och 17 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §³

Rösträtt vid folkomröstning tillkommer den som är röstberättigad vid val till riksdagen.

Frågan om en person har rösträtt avgörs på grundval av en före omröstningen upprättad röstlängd. Om inte omröstningen hålls samtidigt med ett annat val enligt vallagen (1997:157) skall röstlängd för omröstningen upprättas med tillämpning av 7 kap. 1, 4, 10, 11 och 13 §§ val-lagen. Bestämmelserna i 7 kap. 14 § den lagen om rätten att överklaga beslut om rättelse av röstlängd *i samband med att valet överklagas* skall gälla även i fråga om överklagande av en omröstning.

Frågan om en person har rösträtt avgörs på grundval av en före omröstningen upprättad röstlängd. Om inte omröstningen hålls samtidigt med ett annat val enligt vallagen (1997:157) skall röstlängd för omröstningen upprättas med tillämpning av 7 kap. 1, 4, 10, 11 och 13 §§ val-lagen. Bestämmelserna i 7 kap. 14 § den lagen om rätten att överklaga beslut om rättelse av röstlängd skall gälla även i fråga om överklagande *i samband med* en omröstning.

17 §⁴

Har i den verksamhet för förberedande och genomförande av folkomröstning, för vilken myndighet svarar, förekommit avvikelse från föreskriven ordning eller har någon hindrat omröstningen, förvanskat avgivna röster eller otillbörligen verkat vid omröstningen på något annat sätt, skall Valprövningsnämnden, om det med fog kan antas att vad som har förekommit har inverkat på utgången av omröstningen, vid prövning av ett överklagande av omröstningen upphäva denna i den omfattning som behövs och förordna om ny omröstning beträffande ett eller flera områden som bildar valkrets vid val av kommunfullmäktige eller, om rättelse kan åstadkommas genom förnyad rösträkning, uppdra åt centrala valmyndigheten att vidta sådan rättelse. Förordnande om ny omröstning får dock, såvitt gäller rådgivande folkomröstning, meddelas endast om vad som förekommit kan ha lett till att resultatet av folkomröstningen har blivit missvisande med hänsyn till omröstningens ändamål.

Om enligt bestämmelse i lag talan mot visst beslut inte får föras eller skall föras i särskild ordning, får omständighet som avses med beslutet inte åberopas vid besvär som avses i denna paragraf.

³ Senaste lydelse 1997:162.

⁴ Senaste lydelse 1997:162.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Av 5 § andra stycket följer att bestämmelserna i 7 kap. 14 § vallagen (1997:157) om talan i samband med överklagande av val mot en skattemyndighets beslut om rättelse av röstlängd skall tillämpas i fråga om överklagande av en folkomröstning.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2002.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1987:813) om homosexuella sambor⁵ att punkt 13 skall upphöra att gälla vid utgången av februari 2002.

⁵ Senaste lydelse 2001:463.

4 Förslag till lag om ändring i vallagen (1997:157)

Härigenom föreskrivs i fråga om vallagen (1997:157)

dels att 9 kap. 11 § skall upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 8 §, 2 kap. 6 och 7 §§, 3 kap. 2, 6 och 8 §§, 4 kap. 1, 3 och 4 §§, 5 kap. 13 och 20 §§, 6 kap. 7, 11 och 15 §§, 7 kap. 3–7, 9 och 11–14 §§, 9 kap. 4, 6 och 12 §§, 10 kap. 1 och 8 §§, 11 kap. 7 §, 12 kap. 20 och 21 §§, 14 kap. 2, 3 och 7 §§, 15 kap. 6 §, 18 kap. 55 §, 19 kap. 2 och 20 §§ samt 20 kap. 6–8 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 18 kap. 71 §, samt närmast före 18 kap. 71 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

8 §

Valbar till Europaparlamentet är var och en som har rösträtt enligt 4 §. Unionsmedborgare är dock valbara under den ytterligare förutsättningen att de enligt 5 kap. 16 § visar att de i sitt hemland inte förlorat sin valbarhet vid val till Europaparlamentet.

Den är inte heller valbar som är

– ledamot av regeringen i en medlemsstat,

– ledamot av Europeiska gemenskapernas kommission,

– domare, generaladvokat eller justitiesekreterare i Europeiska gemenskapernas domstol,

– ledamot av Europeiska revisionsrätten,

– medlem av rådgivande kommittén i Europeiska kol- och stål-gemenskapen eller av Ekonomiska och sociala kommittén i Europeiska gemenskapen och Europeiska atomenergigemenskapen,

– medlem av sådana kommittéer eller andra organ som har tillsatts enligt fördragen om upprättandet av Europeiska kol- och stålgemenskapen, Europeiska gemenskapen och Europeiska atomenergigemenskapen för att förvalta gemenskapernas medel eller för att utföra en permanent och direkt förvaltningsuppgift,

– styrelseledamot, direktionsledamot eller anställd i Europeiska

investeringsbanken, eller

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

*– tjänsteman eller annars anställd
i aktiv tjänst inom Europeiska
gemenskapernas institutioner eller
till dessa knutna fackorgan.*

2 kap.

6 §⁶

Vid val till kommunfullmäktige är kommunen valkrets, om inte något annat följer av andra stycket.

Om en kommun har fler än 6 000 personer som har rösträtt, får kommunen delas in i två eller flera valkretsar. Om det finns fler än 24 000 som har rösträtt i en kommun eller om det för kommunen skall utses minst 51 fullmäktige, skall kommunen delas in i två eller flera valkretsar. En kommun som har färre än 6 000 personer som har rösträtt får delas in i två eller flera valkretsar bara om det finns synnerliga skäl därför att kommunen sträcker sig över ett betydande geografiskt område eller har andra geografiska förhållanden som motiverar en sådan indelning.

Antalet personer som har rösträtt i en kommun skall beräknas på grundval av uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet den 1 juli det år beslutet om valkretsindelning fattas.

Antalet personer som har rösträtt i en kommun skall beräknas på grundval av uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet den 1 mars det år beslutet om valkretsindelning fattas.

7 §

En valkrets skall utformas så att den kan få minst 15 kommunfullmäktige. Den bör ha en sammanhängande gränslinje. *En församling skall lämnas odelad eller i vart fall inte delas in i fler än två kretsar.* Antalet fullmäktige för hela kommunen skall fördelas så jämnt som möjligt.

En valkrets skall utformas så att den kan få minst 15 kommunfullmäktige. Den bör ha en sammanhängande gränslinje. Antalet fullmäktige för hela kommunen skall fördelas så jämnt som möjligt.

3 kap.

2 §⁷

Den centrala valmyndigheten skall för val till riksdagen besluta hur många fasta valkretsmandat som varje valkrets skall ha. Det skall göras på följande sätt.

⁶ Senaste lydelse 2001:208.

⁷ Senaste lydelse 2001:208.

Varje valkrets skall få ett fast valkretsmandat för varje gång som antalet personer som har rösträtt i valkretsen är jämnt delbart med en trehundrationdel av antalet personer som har rösträtt i hela landet.

Om inte alla fasta valkretsmandat kan fördelas på detta sätt, får valkretsarna de återstående mandaten i tur och ordning efter de överskott som uppstår vid beräkningen. När överskottstalen är lika stora i två eller flera valkretsar, skall lotten avgöra vilken valkrets som skall få mandatet.

Nuvarande lydelse

Antalet personer som har rösträtt skall beräknas på grundval av uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet den 1 november året före valåret.

Föreslagen lydelse

Antalet personer som har rösträtt skall beräknas på grundval av uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet den 1 mars valåret.

6 §⁸

Länsstyrelsen skall besluta hur många fasta valkretsmandat som varje valkrets skall ha. Det skall göras på följande sätt.

Antalet personer som har rösträtt i landstinget delas med antalet fasta valkretsmandat och därefter delas antalet personer som har rösträtt i varje valkrets med det tal som blir resultatet av den beräkningen. Varje gång som antalet som har rösträtt i en valkrets är jämnt delbart med detta tal får den valkretsen ett mandat.

Om inte alla fasta valkretsmandat kan fördelas på detta sätt, får valkretsarna de återstående mandaten i tur och ordning efter de överskott som uppstår vid beräkningen. När överskottstalen är lika stora i två eller flera valkretsar, skall lotten avgöra vilken valkrets som skall få mandatet.

Antalet personer som har rösträtt i landstinget skall beräknas på grundval av uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet den 1 november året före valåret.

Antalet personer som har rösträtt i landstinget skall beräknas på grundval av uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet den 1 mars valåret.

8 §⁹

Om en kommun är indelad i flera valkretsar skall länsstyrelsen besluta hur många mandat som varje valkrets skall ha. Det skall göras på följande sätt.

Antalet personer som har rösträtt i kommunen delas med antalet mandat och därefter delas antalet personer som har rösträtt i varje valkrets med det tal som blir resultatet av den beräkningen. Varje gång som antalet som har

⁸ Senaste lydelse 2001:208.

⁹ Senaste lydelse 2001:208.

rösträtt i en valkrets är jämnt delbart med detta tal får den valkretsen ett mandat.

Om inte alla mandat kan fördelas på detta sätt, får valkretsarna de återstående mandaten i tur och ordning efter de överskott som uppstår vid beräkningen. Om överskottstalen är lika stora i två eller flera valkretsar, skall lotten avgöra vilken valkrets som skall få mandatet.

Nuvarande lydelse

Antalet personer som har rösträtt i kommunen skall beräknas på grundval av uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet den 1 november året före valåret.

Föreslagen lydelse

Antalet personer som har rösträtt i kommunen skall beräknas på grundval av uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet den 1 mars valåret.

4 kap.

1 §

Varje kommun skall delas in i geografiskt avgränsade röstningsområden. Ett sådant område kallas valdistrikt.

Varje kommun skall delas in i geografiskt avgränsade röstningsområden. Ett sådant område kallas valdistrikt. *För varje fastighet skall samtliga röstberättigade hänföras till samma valdistrikt.*

3 §

Ett valdistrikt bör omfatta 1 200–1 500 personer som har rösträtt. Om det finns särskilda skäl, får ett valdistrikt omfatta färre än 300 som har rösträtt. *Länsstyrelsen får efter samråd med valnämnden besluta om valdistrikt som omfattar fler än 1 800 personer som har rösträtt.*

Ett valdistrikt bör omfatta 1 200–2 000 personer som har rösträtt. Om det finns särskilda skäl, får ett valdistrikt omfatta färre än 300 *eller fler än 2 000* som har rösträtt.

På förslag av fullmäktige i kommunen skall länsstyrelsen besluta om kommunens indelning i valdistrikt. Kommunen skall se över indelningen året närmast före det år då ordinarie val till riksdagen skall hållas.

På förslag av fullmäktige i kommunen skall länsstyrelsen besluta om kommunens indelning i valdistrikt. *Länsstyrelsen skall föra ett register över indelningen.* Kommunen skall se över indelningen året närmast före det år då ordinarie val till riksdagen skall hållas.

Om det behövs får länsstyrelsen självständigt besluta om indelningen i valdistrikt. Innan länsstyrelsen fattar ett sådant beslut, skall fullmäktige i kommunen få tillfälle att yttra sig.

4 §

Länsstyrelsens beslut om indelning

Länsstyrelsens beslut om indelning

i valdistrikt skall meddelas senast den 1 december året före det år då beslutet skall tillämpas för första gången.

Nuvarande lydelse

i valdistrikt skall meddelas senast den 1 december året före det år då beslutet skall tillämpas för första gången. *Om det behövs med hänsyn till ändringar i fastighetsindelningen, Föreslagen lydelse*

får beslut om smärre ändringar i indelningen i valdistrikt meddelas även efter denna tidpunkt.

Länsstyrelsen skall omedelbart i ortstidning kungöra beslut om indelning i valdistrikt.

5 kap.

13 §

För att skydda sin beteckning vid val skall partier som registrerat partibeteckning också anmäla samtliga sina kandidater. Om regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriver det får anmälan i stället göras hos länsstyrelsen.

För att skydda sin beteckning vid val skall partier som registrerat partibeteckning också anmäla samtliga sina kandidater. *Anmälan skall göras hos den centrala valmyndigheten.* Om regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriver det får anmälan i stället göras hos länsstyrelsen.

20 §

Den centrala valmyndigheten skall upprätta listor över de partier som registrerat partibeteckning och anmält kandidater. Sådana listor skall upprättas för varje slag av val och för varje riksdagsvalkrets, varje landsting och varje kommun eller, vid val till Europaparlamentet, landet som helhet.

I 9 kap. 11 § finns det bestämmelser om att sådana listor skall finnas i röstningslokalerna.

Den centrala valmyndigheten skall på begäran tillhandahålla listor över de partier som registrerat partibeteckning och anmält kandidater.

6 kap.

7 §

Den centrala valmyndigheten förser på beställning varje parti med valsedlar till det antal partiet önskar.

En beställning från ett parti som registrerat sin partibeteckning och anmält kandidater enligt 5 kap. 13 § levereras bara om beställningen gjorts av en behörig företrädare för partiet, av partiets ombud eller av en person som ombudet utsett.

Den centrala valmyndigheten tillhandahåller valsedlar med parti- och valbeteckning (partivalsedlar) för att läggas ut i röstningslokal enligt

*9 kap. 12 § eller medföras av
lantbrevbärare enligt 14 kap. 7 §
endast efter anmälan av behörig
företrädare för partiet eller av
partiets ombud.*

11 §¹⁰*Nuvarande lydelse*

Vid tillämpning av 8–10 §§ beräknas antalet personer som har rösträtt på grundval av uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet den 1 november året före valåret.

Föreslagen lydelse

Vid tillämpning av 8–10 §§ beräknas antalet personer som har rösträtt på grundval av uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet den 1 mars valåret.

15 §

Före ett val skall den centrala valmyndigheten bestämma den sista dag då valsedlar skall ha beställts för att de skall kunna levereras 45 dagar före valdagen. I särskilda fall får myndigheten bestämma en senare dag för beställning och leverans.

Om en beställning kommer in senare än vad den centrala valmyndigheten har bestämt, hålls valsedlar till handa bara om de kan levereras före valdagen och utan att leveransen av tidigare gjorda beställningar försenas.

Den centrala valmyndigheten skall före ett val också bestämma den sista dag då anmälan enligt 6 kap. 7 § tredje stycket skall ha gjorts.

7 kap.3 §¹¹

Röstlängderna för val till Europaparlamentet skall innehålla uppgifter om

- svenska medborgare som sägs i 1 §, och
- unionsmedborgare som fyller 18 år senast på valdagen, som är folkbokförda i landet och som enligt 5 § skriftligen hos *skattemyndigheten* anmält sin önskan att tas upp i röstlängd.

Röstlängderna för val till Europaparlamentet skall innehålla uppgifter om

- svenska medborgare som sägs i 1 §, och
- unionsmedborgare som fyller 18 år senast på valdagen, som är folkbokförda i landet och som enligt 5 § skriftligen hos *länsstyrelsen* anmält sin önskan att tas upp i röstlängd.

¹⁰ Senaste lydelse 2001:208.

¹¹ Senaste lydelse 1999:128.

4 §¹²*Nuvarande lydelse*

När det skall hållas val enligt denna lag skall *skattemyndigheten* upprätta en röstlängd för varje valdistrikt. Det är uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet 30 dagar före valdagen som skall ligga till grund för uppgifterna i röstlängderna.

Föreslagen lydelse

När det skall hållas val enligt denna lag skall *den centrala valmyndigheten* upprätta en röstlängd för varje valdistrikt. Det är uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet *och i fastighetsregistret enligt lagen (2000:224) om fastighetsregister* 30 dagar före valdagen som skall ligga till grund för uppgifterna i röstlängderna.

5 §¹³

Unionsmedborgare som vill utöva sin rösträtt vid val till Europaparlamentet skall senast 30 dagar före valdagen skriftligen hos *skattemyndigheten* anmäla sin önskan om att tas upp i röstlängd.

Den som gjort en sådan anmälan skall tas upp i en röstlängd till dess han eller hon stryks från den på egen begäran eller villkoren för rösträtt inte längre är uppfyllda.

- I sin anmälan skall unionsmedborgare i en skriftlig försäkran
- ange sin nationalitet och adress i Sverige,
 - ange den valkrets eller det område i hemstaten där de senast var upptagna i röstlängd, och
 - försäkra att de inte kommer att rösta i en annan medlemsstat.

Beslut med anledning av anmälningar meddelas när röstlängden upprättas. Underrättelse om ett sådant beslut skall sändas till valmyndigheten i den stat där väljaren är medborgare.

6 §¹⁴

Uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet skall ligga till grund för beslut om vilken röstlängd väljare som anges i 1–3 §§ skall finnas i. De

Uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet skall ligga till grund för beslut om vilken röstlängd väljare som anges i 1–3 §§ skall finnas i. De

¹² Senaste lydelse 2001:208.

¹³ Senaste lydelse 1999:128.

¹⁴ Senaste lydelse 2001:208.

skall tas upp i röstlängden för det
Nuvarande lydelse

valdistrikt inom vilket de är folkbokförda 30 dagar före valdagen. De som då inte är folkbokförda i landet skall tas upp i röstlängden i det valdistrikt inom vilket de senast var folkbokförda. Finns det inte någon uppgift om folkbokföring så att de kan hänföras till visst valdistrikt men finns det en uppgift om i vilken kommun som de senast varit folkbokförda, bestämmer *skattemyndigheten* i vilken röstlängd de skall tas upp.

skall tas upp i röstlängden för det
Föreslagen lydelse

valdistrikt inom vilket de är folkbokförda 30 dagar före valdagen. De som då inte är folkbokförda i landet skall tas upp i röstlängden i det valdistrikt inom vilket de senast var folkbokförda. Finns det inte någon uppgift om folkbokföring så att de kan hänföras till visst valdistrikt men finns det en uppgift om i vilken kommun som de senast varit folkbokförda, bestämmer *länsstyrelsen* i vilken röstlängd de skall tas upp.

7 §

För var och en som finns i en röstlängd skall *skattemyndigheten* upprätta ett röstkort. För val som hålls samtidigt skall det upprättas ett gemensamt röstkort. För väljare som inte har någon känd adress skall det upprättas röstkort bara om de begär det.

Ett röstkort skall innehålla uppgift om
– väljarens namn och nummer i röstlängden, och
– vilka val som väljaren får delta i.
Röstkortet bör också innehålla annan information om valet.

För var och en som finns i en röstlängd skall *den centrala valmyndigheten* upprätta ett röstkort. För val som hålls samtidigt skall det upprättas ett gemensamt röstkort. För väljare som inte har någon känd adress skall det upprättas röstkort bara om de begär det.

9 §

Väljare som har förlorat sitt röstkort eller inte har fått något röstkort skall få ett dupletteröstkort om de begär det.

Dupletteröstkort skall *beställas hos skattemyndigheten*. De som vill ha ett dupletteröstkort skall lämna uppgift om namn och personnummer.

Dupletteröstkort *tillhandahålls av den centrala valmyndigheten, länsstyrelsen, en utlandsmyndighet eller kommunen*. De som vill ha ett dupletteröstkort skall lämna uppgift om namn och personnummer.

11 §

De som anser att röstlängden innehåller felaktiga uppgifter om dem skall senast *måndagen* före valdagen skriftligen begära att uppgifterna rättas. Detta gäller också dem som anser sig vara felaktigt uteslutna ur röstlängden. Det som hänt senare än 30 dagar före valdag-

De som anser att röstlängden innehåller felaktiga uppgifter om dem skall senast *tolv dagar* före valdagen skriftligen begära att uppgifterna rättas. Detta gäller också dem som anser sig vara felaktigt uteslutna ur röstlängden. Det som hänt senare än 30 dagar före val-

en får inte ligga till grund för rättelse enligt denna paragraf.

Nuvarande lydelse

Frågor om rättelse skall prövas av skattemyndigheten.

dagen får inte ligga till grund för rättelse enligt denna paragraf.

Föreslagen lydelse

Frågor om rättelse skall prövas av länsstyrelsen.

12 §

Får skattemyndigheten från en myndighet i någon annan medlemsstat meddelande om att en person som har rösträtt och som finns upptagen i röstlängd här i landet, redan avgett en röst i val till Europaparlamentet, skall skattemyndigheten genast rätta röstlängden.

Får den centrala valmyndigheten från en myndighet i någon annan medlemsstat meddelande om att en person som har rösträtt och som finns upptagen i röstlängd här i landet, är upptagen i röstlängd i annat land eller redan avgett en röst i val till Europaparlamentet, skall den centrala valmyndigheten genast rätta röstlängden om inte röstkort redan skickats ut till väljaren.

Om en röst lämnas av en svensk medborgare som inte är folkbokförd i landet och som inte finns upptagen i röstlängden skall den centrala valmyndigheten genast rätta röstlängden om rösten kommit in till myndigheten senast klockan 12.00 dagen före valdagen.

13 §

När samtliga beslut om rättelser förts in i en röstlängd skall den så snart som möjligt sändas till den kommun där valdistriktet ligger.

Har ett beslut om rättelse inte hunnit föras in i röstlängden innan den sänts till kommunen får den centrala valmyndigheten eller länsstyrelsen uppdra åt valnämnden i kommunen att ombesörja att rättelsen förs in.

14 §

Skattemyndighetens beslut i ett ärende om rättelse får överklagas bara i samband med att det val överklagas för vilket röstlängden har upprättats. I ett sådant ärende får bara det åberopas som har förekommit hos skattemyndigheten.

Den centrala valmyndighetens eller länsstyrelsens beslut i ett ärende om rättelse får överklagas hos Valprövningsnämnden.

Skrivelsen med överklagandet skall ha kommit in till den myndighet som meddelat beslutet (beslutsmyndigheten) senast onsdagen före

Nuvarande lydelse

valdagen. Skrivelsen skall genast överlämnas till Valprövningsföreslagen lydelse

nämnden.

Om skrivelsen med överklagandet kommit in till Valprövningsnämnden inom överklagandetiden, skall överklagandet tas upp till prövning även om inte skrivelsen kommit till beslutsmyndigheten i tid.

Det är Valprövningsnämnden som skall avgöra om en skrivelse med ett överklagande har kommit i rätt tid.

Beslutsmyndigheten skall genast till Valprövningsnämnden ge in yttrande över överklagandet. Bestämmelserna i 27 och 28 §§ förvaltningslagen (1986:223) om omprövning av beslut skall inte tillämpas.

9 kap.

4 §

Kommunen skall se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas som vallokaler.

Kommunen skall se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas som vallokaler och som i fråga om lokalisering och öppethållande ger väljarna goda möjligheter att rösta.

Kommunen får som vallokal använda en lokal som inte är tillgänglig för fysiskt funktionshindrade väljare endast om kommunen inte kan använda en lokal som är tillgänglig för dem. Om kommunen avser att använda en lokal som inte uppfyller kravet på tillgänglighet, skall kommunen samråda med länsstyrelsen innan den beslutar i saken. Kommunen skall ange varför den gjort bedömningen att någon annan lokal inte kan användas i stället.

6 §

Väljare som röstar i sin vallokal bör ha med sig sitt röstkort.

För att få rösta på ett postkontor eller ett särskilt röstmottagningsställe inom landet måste väljare ha med sig sitt röstkort och lämna det till röstmottagaren.

För att få rösta på ett postkontor eller ett särskilt röstmottagningsställe inom landet måste väljare ha med sig sitt röstkort och lämna det till röstmottagaren om inte röstkortet på

*annat sätt är tillgängligt för
röstmottagaren.*

Om de som vill rösta hos en utlandsmyndighet inte har något röstkort skall röstmottagaren fylla i ett adresskort för dem.

12 §

I anslutning till varje röstningslokal skall det ordnas en lämplig plats där valsedlar kan läggas ut. Om detta inte är möjligt får en sådan plats i stället ordnas inne i lokalen. På denna plats skall väljarna för det val som avses ha tillgång till

Nuvarande lydelse

– valsedlar för val till riksdagen samt landstings- och kommunfullmäktige med parti- och valbeteckning (*partimarkerade valsedlar*) för varje parti som vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet,

– valsedlar för val till Europaparlamentet med parti- och valbeteckning (*partimarkerade valsedlar*) för varje parti som vid något av de två senaste valen har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet, och

– blanka valsedlar.

Valförrättarna och röstmottagarna skall se till att valsedlar enligt första stycket finns utlagda.

De partier som deltar i valen skall också kunna lägga ut sina valsedlar på denna plats. På *särskilda röstmottagningsställena inom landet och röstmottagningsställena* som inrättas av utlandsmyndigheter får partierna bara lägga ut *partimarkerade valsedlar*.

Föreslagen lydelse

– valsedlar för val till riksdagen samt landstings- och kommunfullmäktige med parti- och valbeteckning (*partivalsedlar*) för varje parti som vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet, *under förutsättning att partiet har gjort en anmälan enligt 6 kap. 7 § tredje stycket,*

– valsedlar för val till Europaparlamentet med parti- och valbeteckning (*partivalsedlar*) för varje parti som vid något av de två senaste valen har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet *eller valsedlar med kandidatnamn (namnvalsedlar) om partiet deltar med endast en valsedel, under förutsättning att partiet har gjort en anmälan enligt 6 kap. 7 § tredje stycket,* och

10 kap.

1 §¹⁵

¹⁵ Senaste lydelse 1999:129.

En vallokal skall vid val till riksdagen och vid val till landstings- och *Nuvarande lydelse*

kommunfullmäktige hållas öppen för röstning mellan klockan 8.00 och 20.00 samt vid val till Europaparlamentet mellan klockan 8.00 och 21.00. Om väljarna i distriktet ändå får tillräckligt bra möjligheter att rösta, får *den centrala valmyndigheten* bestämma att vallokalen i ett visst valdistrikt skall vara öppen för röstning under kortare tid.

En vallokal skall vid val till riksdagen och vid val till landstings- och

Föreslagen lydelse

kommunfullmäktige hållas öppen för röstning mellan klockan 8.00 och 20.00 samt vid val till Europaparlamentet mellan klockan 8.00 och 21.00. Om väljarna i distriktet ändå får tillräckligt bra möjligheter att rösta, får *valnämnden* bestämma att vallokalen i ett visst valdistrikt skall vara öppen för röstning under kortare tid.

8 §

Uppfylls de krav som ställs i 6 och 7 §§ skall valförrättaren ta emot väljarens valkuvert, i väljarens närvaro lägga det i valurnan för det val valsekeln gäller och markera i röstlängden att väljaren röstat.

Om en vallokal inte är tillgänglig för en fysiskt funktionshindrad väljare, får valförrättaren trots vad som sägs i första stycket ta emot väljarens valkuvert utanför vallokalen om det kan ske under betryggande former.

11 kap.

7 §

Väljarna skall visa sitt röstkort för röstmottagaren, som skall ge dem ett valkuvert för varje slag av val de vill delta i och hänvisa dem till en ledig valskärm. Där skall de avge sin röst och lägga en valsekel för varje slag av val i ett valkuvert utan att vika valsekeln.

Väljarna skall för varje slag av val de vill delta i få ett valkuvert. Därefter skall de bakom en ledig valskärm avge sin röst och lägga en valsekel för varje slag av val i ett valkuvert utan att vika valsekeln.

När väljarna gjort i ordning sina valkuvert skall de lämna kuverten och sitt röstkort till röstmottagaren.

12 kap.

20 §

Röstmottagaren skall ta hand om de fönsterkuvert som gjorts i ordning och på en särskild förteckning anteckna varje väljares namn och den valnämnd som varje fönsterkuvert skall skickas till. På fönsterkuvertet skall röstmottagaren anteckna det

Röstmottagaren skall ta hand om de fönsterkuvert som gjorts i ordning och på en särskild förteckning anteckna varje väljares namn och den valnämnd eller det valdistrikt som varje fönsterkuvert skall skickas till. På fönsterkuvertet skall

nummer som finns i förteckningen.

röstmottagaren anteckna det nummer som finns i förteckningen.

21 §

Röstmottagaren skall skicka fönsterkuverten till valnämnden i den kommun där väljaren finns i röstlängden. Skickas kuverten med post skall de ordnas som värdepost.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Röstmottagaren vid ett sådant röstmottagningsställe som inrättats med stöd av 2 § får i stället skicka kuverten till valförrättarna i valdistriktet om kuverten kan beräknas vara hos valförrättarna innan tiden för röstning i vallokalen går ut.

Innan fönsterkuverten skickas till vallokalen skall de läggas i särskilda omslag som förseglas. På varje omslag skall det antecknas hur många fönsterkuvert som omslaget innehåller.

14 kap.

2 §

Väljare som är sjuka, funktionshindrade eller gamla och därför inte kan komma personligen till sin vallokal eller någon annan röstningslokal får lämna sin valsedel genom bud.

Vad som sägs i första stycket gäller också väljare som

- 1. är intagna i häkte, eller*
- 2. är intagna i kriminalvårdsanstalt och av säkerhetsskäl inte kan rösta i samma röstningslokal som andra intagna på anstalten.*

3 §

Bud får vara väljarens make, sambo, barn, barnbarn, makes barn, sambos barn, fader, moder eller syskon. Bud får också den vara som yrkesmässigt eller på ett därmed likartat sätt ger väljaren vård *av mera varaktigt slag* eller på ett annat sätt brukar hjälpa väljaren i personliga angelägenheter.

Bud får vara väljarens make, sambo, barn, barnbarn, makes barn, sambos barn, fader, moder eller syskon. Bud får också den vara som yrkesmässigt eller på ett därmed likartat sätt ger väljaren vård eller på ett annat sätt brukar hjälpa väljaren i personliga angelägenheter.

Den som anlitas som bud skall ha fyllt 18 år.

7 §

Väljare som betjänas av Posten Aktiebolags lantbrevbärare får lämna sina röster genom lantbrevbäraren, om röstmottagning anordnas vid det postkontor som lantbrevbäraren hör till. Den centrala valmyndigheten får vid val som inte gäller hela landet, på förslag av Posten Aktiebolag, begränsa antalet linjer där väljarna får lämna sina röster genom lantbrevbäraren.

En lantbrevbärare som tar hand om ytterkuvert för budröster bör ha med sig

Nuvarande lydelse

– *partimarkerade valsedlar* för varje parti som vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet, och

Föreslagen lydelse

– *valsedlar för val till riksdagen samt landstings- och kommunfullmäktige med parti- och valbeteckning (partivalsedlar)* för varje parti som vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet, *under förutsättning att partiet har gjort en anmälan enligt 6 kap. 7 § tredje stycket,*

– *valsedlar för val till Europaparlamentet med parti- och valbeteckning (partivalsedlar)* för varje parti som vid något av de två senaste valen har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet *eller valsedlar med kandidatnamn (namnvalsedlar) om partiet deltar med endast en valsedel, under förutsättning att partiet har gjort en anmälan enligt 6 kap. 7 § tredje stycket, och*

– blanka valsedlar.

15 kap.

6 §

Valförrättarna skall ta emot omslagen med fönsterkuvert. De skall anteckna i valdistriktets protokoll hur många omslag de tagit emot *och* hur många fönsterkuvert som omslagen innehåller enligt vad som står på dem. Omslagen får inte öppnas innan den granskning som sägs i 7 § påbörjats.

Valförrättarna skall ta emot omslagen med fönsterkuvert. De skall anteckna i valdistriktets protokoll hur många omslag de tagit emot *från valnämnden och från särskilda röstmottagningsställen samt* hur många fönsterkuvert som omslagen innehåller enligt vad som står på dem. Omslagen får inte öppnas innan den granskning som sägs i 7 § påbörjats.

18 kap.

55 §

Kommunfullmäktige bestämmer hur många ersättare som skall finnas för ledamöterna i fullmäktige. Antalet utgör en viss andel, dock högst hälften av

det antal platser som varje parti får i kommunen. Dessa bestämmelser finns i 5 kap. 4 § andra stycket kommunallagen (1991:900).

Länsstyrelsen skall utse ersättare till det antal och på det sätt som sägs i 20 kap. 7 §. Om andelen ersättare av de platser som ett parti fått utgör ett brutet tal skall detta avrundas till

Nuvarande lydelse

närmast högre hela tal. *För partier som har fått ett eller två mandat i fullmäktige* skall även 20 kap. 8 § tillämpas om det annars inte kommer att utses två ersättare. Kan någon ersättare för en viss ledamot inte utses på det sättet, utses ingen ersättare för den ledamoten.

Länsstyrelsen skall utse ersättare till det antal och på det sätt som sägs i 20 kap. 7 §. Om andelen ersättare av de platser som ett parti fått utgör ett brutet tal skall detta avrundas till

Föreslagen lydelse

närmast högre hela tal. *Om det för ett parti inte kommer att utses minst två ersättare* skall 20 kap. 8 § tillämpas. Kan någon ersättare för en viss ledamot inte utses på det sättet, utses ingen ersättare för den ledamoten.

Uppgifter som är oförenliga med uppdraget att vara företrädare i Europaparlamentet

71§

Uppdraget som företrädare i Europaparlamentet är inte förenligt med att vara

– ledamot av regeringen i en medlemsstat,

– ledamot av Europeiska gemenskapernas kommission,

– domare, generaladvokat eller justitiesekreterare i Europeiska gemenskapernas domstol,

– ledamot av Europeiska revisionsrätten,

– medlem av rådgivande kommittén i Europeiska kol- och stål-gemenskapen eller av Ekonomiska och sociala kommittén i Europeiska gemenskapen och Europeiska atomenergigemenskapen,

– medlem av sådana kommittéer eller andra organ som har tillsatts enligt fördragen om upprättandet av Europeiska kol- och stål-gemenskapen, Europeiska gemenskapen och Europeiska atomenergigemenskapen för att förvalta gemenskapernas medel eller för att utföra en permanent och

*direkt förvaltningsuppgift,
– styrelseledamot, direktions-
ledamot eller anställd i Europeiska
investeringsbanken, eller
– tjänsteman eller annars anställd
i aktiv tjänst inom Europeiska
gemenskapernas institutioner eller
till dessa knutna fackorgan.*

19 kap.

2 §

Nuvarande lydelse

Ett beslut får överklagas av
– den som enligt röstlängden har
rösträtt vid valet,
– den som enligt beslut av
skattemyndigheten i ett ärende om
rättelse av röstlängd enligt 7 kap.
11 § var utesluten från rösträtt,
– den som efter anmälan enligt
7 kap. 1 eller 10 § inte tagits upp i
röstlängden, och
– ett parti som har deltagit i valet.

Föreslagen lydelse

– den som enligt röstlängden har
rösträtt vid valet, och

20 §

Om ett visst beslut enligt lag inte får överklagas eller om det skall
överklagas i särskild ordning, får en omständighet som avses med beslutet
inte åberopas vid ett överklagande som avses i 18 eller 19 §.

*Bestämmelser om talan i samband
med ett överklagande av val mot en
skattemyndighets beslut om rättelse
av en röstlängd finns i 7 kap. 14 §.*

20 kap.**6 §***Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Om ersättare skall utses enligt 18 kap. 51 § andra stycket eller 56 § andra stycket samt om en ny ledamot skall utses enligt 62 eller 65 § skall följande gälla.

Den kandidat inom valkretsen som står i tur att få nästa mandat för partiet utses till ersättare eller ny ledamot. Saknas en sådan kandidat på partiets valsedlar, skall den centrala valmyndigheten med tillämpning av 2 § bestämma en annan valkrets, där partiet deltar i fördelningen av fasta valkretsmandat, från vilken ersättaren eller ledamoten skall utses. Till ersättare utses den som där står närmast i tur att få mandat för partiet.

Den kandidat inom valkretsen som står i tur att få nästa mandat för partiet utses till ersättare eller ny ledamot. Saknas en sådan kandidat på partiets valsedlar, skall den centrala valmyndigheten, *såvitt avser riksdagsvalet, och länsstyrelsen, såvitt avser val till landstings- och kommunfullmäktige*, med tillämpning av 2 § bestämma en annan valkrets, där partiet deltar i fördelningen av fasta valkretsmandat, från vilken ersättaren eller ledamoten skall utses. Till ersättare utses den som där står närmast i tur att få mandat för partiet.

7 §

Ersättare enligt 18 kap. 55 § utses på följande sätt.

I första hand utses ersättare på grundval av ordningen mellan kandidaterna som framkommer vid beräkningen av deras personliga röstetal enligt 3 §.

I andra hand utses ersättare genom en sammanräkning inom det parti för vilket han eller hon har blivit vald. Vid varje sammanräkning tas hänsyn bara till de valsedlar som upptar ledamotens namn och som på grund härav gällde för detta namn, när det fick plats i ordningen. Varje valsedel gäller som en hel röst. Med iakttagande av att namnet på en kandidat som genom valet blivit utsedd till ledamot skall anses som obefintligt tillgodoräknas röstvärdet det namn som står främst på sedeln. Den som får högsta röstetalet är utsedd till ersättare för den ledamot som sammanräkningen avser. Får flera kandidater lika röstetal skall lotten avgöra vem som skall ha företräde.

Om det antal ersättare som har utsetts är mindre än det antal som kommunfullmäktige har bestämt enligt 5 kap. 4 § andra stycket kommunallagen (1991:900) och samma ersättare har utsetts för tre eller flera ledamöter, utses ytterligare en ersättare för var och en av dessa ledamöter. Därvid skall även namnet på en kandidat som genom valet blivit utsedd till ersättare för den ledamot som sammanräkningen avser anses som obefintligt. I övrigt görs på sätt som anges i andra och tredje stycket.

Om antalet ersättare fortfarande är mindre än det antal som kommunfullmäktige har bestämt enligt 5 kap. 4 § andra stycket kommunallagen och samma ersättare har utsetts för fem eller flera ledamöter, utses ytterligare en *sammanräkning* ersättare för var och

Om antalet ersättare fortfarande är mindre än det antal som kommunfullmäktige har bestämt enligt 5 kap. 4 § andra stycket kommunallagen och samma ersättare har utsetts för fem eller flera ledamöter, utses ytterligare en ersättare för var och en av dessa ledamöter.

en av dessa ledamöter.

Därefter görs på motsvarande sätt successivt ytterligare sammanräkningar för de ledamöter vilkas ersättare har utsetts för sju eller flera ledamöter, nio eller flera ledamöter, och så vidare, så länge antalet ersättare är mindre än det antal som kommunfullmäktige har bestämt.

8 §

Nuvarande lydelse

Om det sedan ersättare utsetts enligt 7 § visar sig att det för ledamot eller ledamöter i ett parti *som har fått ett eller två mandat* utsetts bara en ersättare skall ytterligare en sammanräkning göras. I det fall partiet har fått två mandat skall sammanräkningen i första hand göras för den ledamot som har störst personligt röstetal i förhållande till antalet röster för partiet i valkretsen och därefter för den som har störst jämförelsetal.

Föreslagen lydelse

Om det sedan ersättare utsetts enligt 7 § visar sig att det för ledamot eller ledamöter i ett parti utsetts bara en ersättare skall ytterligare en sammanräkning göras *till dess minst två ersättare utsetts*. I det fall partiet har fått två *eller flera* mandat skall sammanräkningen i första hand göras för den ledamot som har störst personligt röstetal i förhållande till antalet röster för partiet i valkretsen och därefter för den som har störst jämförelsetal.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 mars 2002.
 2. Den nya lydelsen av 3 kap. 2, 6 och 8 §§ skall tillämpas första gången inför 2006 års allmänna val.
 3. Den nya lydelsen av 6 kap. 11 § skall tillämpas första gången inför 2004 års val till Europaparlamentet.

5 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:183) om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2001:183) om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar att 1 kap. 1 och 6 §§ samt 2 kap. 1, 8 och 14 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

Denna lag tillämpas vid behandling av personuppgifter i den centrala valmyndighetens, *skattemyndigheter-nas* och länsstyrelsernas verksamhet med val och folkomröstningar enligt vallagen (1997:157), folkomröstningslagen (1979:369) samt lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar, om behandlingen är helt eller delvis automatiserad eller om uppgifterna ingår i eller är avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier.

Denna lag tillämpas vid behandling av personuppgifter i den centrala valmyndighetens och länsstyrelsernas verksamhet med val och folkomröstningar enligt vallagen (1997:157), folkomröstningslagen (1979:369) samt lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar, om behandlingen är helt eller delvis automatiserad eller om uppgifterna ingår i eller är avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier.

6 §

Den centrala valmyndigheten är personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som myndigheten skall utföra. En *skattemyndighet eller* länsstyrelse är personuppgiftsansvarig för den behandling som *myndigheten eller* länsstyrelsen skall utföra.

Den centrala valmyndigheten är personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som myndigheten skall utföra. En länsstyrelse är personuppgiftsansvarig för den behandling som länsstyrelsen skall utföra.

2 kap.

1 §

I den centrala valmyndighetens, *skattemyndigheternas* och länsstyrelsernas verksamhet med val och folkomröstningar skall det finnas en samling personuppgifter som med hjälp av automatiserad behandling används gemensamt i verksamheten

I den centrala valmyndighetens och länsstyrelsernas verksamhet med val och folkomröstningar skall det finnas en samling personuppgifter som med hjälp av automatiserad behandling används gemensamt i verksamheten för de i 1 kap. 4 och

för de i 1 kap. 4 och 5 §§ angivna <i>Nuvarande lydelse</i>	5 §§ angivna ändamålen (val- och <i>Föreslagen lydelse</i>
ändamålen (val- och folkomröstningsdatabas).	folkomröstningsdatabas).

8 §

Den centrala valmyndigheten och länsstyrelserna får ha direktåtkomst till uppgifter som avses i 3–6 §§.

De kommunala valnämnderna får ha direktåtkomst till uppgifter som avses i 3–5 §§.

<i>Skattemyndigheterna får ha direktåtkomst till uppgifter som avses i 3 § samt till uppgifter enligt 5 och 6 §§ i fråga om person som avses i 2 § 1.</i>	<i>Den som ansvarar för röstmottagning i en röstningslokal som avses i 9 kap. 3 § vallagen (1997:157) får ha direktåtkomst till uppgifter om personnummer, namn och valdistrikt.</i>
---	--

14 §

Den centrala valmyndigheten, <i>skattemyndigheterna</i> och länsstyrelserna får ta ut avgifter för att lämna ut uppgifter ur databasen enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen.	Den centrala valmyndigheten och länsstyrelserna får ta ut avgifter för att lämna ut uppgifter ur databasen enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen.
---	---

Rätten att ta ut avgifter enligt första stycket får inte innebära inskränkning i rätten att ta del av och mot fastställd avgift få kopia eller utskrift av en allmän handling enligt tryckfrihetsförordningen.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2002.

6 Förslag till lag om upphävande av lagen (1993:1403) om försöksverksamhet vid de allmänna valen år 1994

Härigenom föreskrivs att lagen (1993:1403) om försöksverksamhet vid de allmänna valen år 1994 skall upphöra att gälla vid utgången av februari 2002.

7 Förslag till lag om upphävande av lagen (1994:285) om försök i vissa kommuner där väljarna skall kunna avge en särskild personröst vid de allmänna valen år 1994

Härigenom föreskrivs att lagen (1994:285) om försök i vissa kommuner där väljarna skall kunna avge en särskild personröst vid de allmänna valen år 1994 skall upphöra att gälla vid utgången av februari 2002.

BILAGA 3

Utskottets lagförslag

1. Förslag till lag om ändring i lagen (1997:159) om brevröstning i vissa fall

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1997:159) om brevröstning i vissa fall

dels att 6 och 8 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 1, 2, 5, 7, 9, 10, 12 och 13 §§ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

Vid ordinarie val eller omval till riksdagen, ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige samt vid extra val till riksdagen, val till Europaparlamentet och folkomröstning får väljare som vistas *i Tyskland och Schweiz* eller ombord på ett *svenskt* fartyg i utrikes fart brevrösta enligt bestämmelserna i denna lag.

Vid brevröstning skall bestämmelserna i vallagen (1997:157) tillämpas om inte annat följer av denna lag.

Vid ordinarie val eller omval till riksdagen, ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige samt vid extra val till riksdagen, val till Europaparlamentet och folkomröstning får väljare som vistas *utomlands* eller ombord på ett fartyg i utrikes fart brevrösta enligt bestämmelserna i denna lag.

Vid brevröstning skall bestämmelserna i vallagen (1997:157) tillämpas om inte annat följer av denna lag.

2 §

Den som vill brevrösta skall

- för varje slag av val själv lägga in en valsedel i ett valkuvert,
- i närvaro av två vittnen lägga de valkuvert som gjorts i ordning i ett ytterkuvert för brevröst,
- klistra igen ytterkuvertet,
- försäkra på heder och samvete att valkuvert och ytterkuvert gjorts i ordning på detta sätt och att de gjorts i ordning *i Tyskland eller Schweiz*

Den som vill brevrösta skall

- för varje slag av val själv lägga in en valsedel i ett valkuvert,
- i närvaro av två vittnen lägga de valkuvert som gjorts i ordning i ett ytterkuvert för brevröst,
- klistra igen ytterkuvertet,
- försäkra på heder och samvete att valkuvert och ytterkuvert gjorts i ordning på detta sätt och att de gjorts i ordning *utomlands* respektive

Nuvarande lydelse

respektive ombord på ett *svenskt* fartyg i utrikes fart,
 – skriva sitt namn och sitt personnummer på ytterkuvertet för brevröst, och
 – intyga att valkuvert inte gjorts i ordning tidigare än vad som sägs i 7 §.

Föreslagen lydelse

ombord på ett fartyg i utrikes fart,
 – skriva sitt namn och sitt personnummer på ytterkuvertet för brevröst, och
 – intyga att valkuvert inte gjorts i ordning tidigare än vad som sägs i 7 §.

5 §

När ytterkuvertet gjorts i ordning på det sätt som sägs i 2 och 3 §§ skall väljaren
 – lägga ytterkuvertet i ett omslagskuvert för brevröst,
 – klistra igen detta kuvert,
 – skriva sitt namn och sitt personnummer på omslagskuvertet, och
 – skicka omslagskuvertet med postbefordran till den centrala valmyndigheten.

När ytterkuvertet gjorts i ordning på det sätt som sägs i 2 och 3 §§ skall väljaren
 – lägga ytterkuvertet i ett omslagskuvert för brevröst,
 – lägga i antingen röstkort eller förtryckt adresskort eller om väljaren inte har tillgång till någotdera ett adresskort som väljaren själv skrivit personnummer och namn på,
 – klistra igen detta kuvert,
 – skriva sitt namn och sitt personnummer på omslagskuvertet, och
 – skicka omslagskuvertet med postbefordran till den centrala valmyndigheten.

7 §

Vid ordinarie val eller omval till riksdagen, ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige, val till Europaparlamentet och vid en folkomröstning får ett ytterkuvert för brevröst från *Tyskland eller Schweiz göras i ordning tidigast 24 dagar före valdagen och senast dagen före valdagen. Vid dessa val får ett ytterkuvert för brevröst från ett fartyg göras i ordning tidigast 55 dagar före valdagen och senast dagen före valdagen.*

Vid extra val till riksdagen och vid folkomröstning som hålls samtidigt med sådana val får ett ytterkuvert från en väljare i Tyskland eller Schweiz göras i ordning tidigast 20 dagar före valdagen och från en väljare ombord på ett fartyg tidigast

Vid ordinarie val eller omval till riksdagen, ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige *samt vid extra val till riksdagen*, val till Europaparlamentet och folkomröstning får ett ytterkuvert för brevröst från *utlandet eller från ett fartyg göras i ordning tidigast 30 dagar före valdagen.*

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

30 dagar före valdagen.

9 §

Omslagskuvert för brevröst skall *skickas med post i så god tid att det kan beräknas* vara den centrala valmyndigheten till handa senast *dagen efter valdagen*.

Omslagskuvert för brevröst skall vara den centrala valmyndigheten till handa senast *dagen efter valdagen*.

10 §

Den centrala valmyndigheten skall allt eftersom omslagskuverten kommer från *Tyskland eller Schweiz* eller från ett fartyg i utrikes fart forlöpande anteckna hur många omslagskuvert som kommer in till myndigheten och därefter skicka kuverten till valnämnden i den kommun där väljaren finns i röstlängden.

Den centrala valmyndigheten skall allt eftersom omslagskuverten kommer från *utlandet* eller från ett fartyg i utrikes fart forlöpande anteckna hur många omslagskuvert som kommer in till myndigheten och därefter skicka kuverten till valnämnden i den kommun där väljaren finns i röstlängden.

12 §

Valnämnden skall granska omslagskuverten och deras innehåll vid valnämndens sammanträde för preliminär rösträkning enligt 17 kap. vallagen (1997:157).

Efter att valnämnden gjort det som sägs i 17 kap. 3–7 §§ vallagen skall nämnden granska omslagskuverten för brevröst. Vid denna granskning skall nämnden göra följande.

1. Räkna antalet omslagskuvert och anteckna i protokollet.

2. Granska omslagskuverten. Vid denna granskning skall valnämnden kontrollera att omslagskuvert

- inte har blivit öppnat efter att det klistrats igen,
- har skickats med post från *Tyskland, Schweiz* eller från ett fartyg i utrikes fart, och
- *inte har avgetts senare än dagen före valdagen*.

3. Öppna de omslagskuvert som uppfyller kraven under 2, ta ut ytterkuvertet och kontrollera att väljarna

- har rösträtt i kommunen,
- inte har röstat i vallokalen under valdagen,

Efter att valnämnden gjort det som sägs i 17 kap. 3–7 §§ vallagen skall nämnden granska omslagskuverten för brevröst. Vid denna granskning skall nämnden göra följande.

1. Räkna antalet omslagskuvert och anteckna i protokollet.

2. Granska omslagskuverten. Vid denna granskning skall valnämnden kontrollera att omslagskuvert

- inte har blivit öppnat efter att det klistrats igen,
- har skickats med post från *utlandet* eller från ett fartyg i utrikes fart, och
- *inte har inkommit till den centrala valmyndigheten senare än dagen efter valdagen*.

3. Öppna de omslagskuvert som uppfyller kraven under 2, ta ut ytterkuvertet och kontrollera att väljarna

- har rösträtt i kommunen,
- inte har röstat i vallokalen under

Nuvarande lydelse

- inte har lämnat ett fönsterkuvert som sägs i 8 kap. 3 § tredje stycket vallagen, och
- inte har lämnat fler än ett ytterkuvert för brevröst.

Föreslagen lydelse

- valdagen,
- inte har lämnat ett fönsterkuvert som sägs i 8 kap. 3 § tredje stycket vallagen, och
- inte har lämnat fler än ett ytterkuvert för brevröst.

13 §

Uppfylls kraven som ställs i 12 § skall valnämnden fortsätta att granska ytterkuvert och kontrollera att det är igenklistrat.

Om ytterkuvertet är igenklistrat skall valnämnden vid sin fortsatta granskning kontrollera att väljaren

- på ytterkuvertet skriftligen försäkrat på heder och samvete att väljaren själv gjort i ordning valkuvert och lagt det i ytterkuvertet i närvaro av två vittnen och att kuverten gjorts i ordning *i Tyskland eller Schweiz* respektive ombord på ett fartyg i utrikes fart,

- skrivit sitt namn och sitt personnummer på kuvertet, och

- intygat att valkuvert inte gjorts i ordning tidigare än vad som sägs i 7 §.

Valnämnden skall också kontrollera att två vittnen på ytterkuvertet skriftligen intygat att

- väljaren själv lagt valkuvert i ytterkuvertet och klistrat igen det,
- väljaren själv har skrivit under en försäkran på ytterkuvertet,
- ytterkuvertet gjorts i ordning *i Tyskland, Schweiz* respektive ombord på ett fartyg i utrikes fart, och
- ytterkuvertet inte gjorts i ordning tidigare än vad som sägs i 7 §.

Om ytterkuvertet är igenklistrat skall valnämnden vid sin fortsatta granskning kontrollera att väljaren

- på ytterkuvertet skriftligen försäkrat på heder och samvete att väljaren själv gjort i ordning valkuvert och lagt det i ytterkuvertet i närvaro av två vittnen och att kuverten gjorts i ordning *i utlandet* respektive ombord på ett fartyg i utrikes fart,

- skrivit sitt namn och sitt personnummer på kuvertet, och

- intygat att valkuvert inte gjorts i ordning tidigare än vad som sägs i 7 §.

Valnämnden skall också kontrollera att två vittnen på ytterkuvertet skriftligen intygat att

- väljaren själv lagt valkuvert i ytterkuvertet och klistrat igen det,
- väljaren själv har skrivit under en försäkran på ytterkuvertet,
- ytterkuvertet gjorts i ordning *i utlandet* respektive ombord på ett fartyg i utrikes fart, och
- ytterkuvertet inte gjorts i ordning tidigare än vad som sägs i 7 §.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2002.

2. Förslag till lag om ändring i vallagen (1997:157)

Härigenom föreskrivs att 19 kap. 2 § vallagen (1997:157) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 kap. 2 §

Ett beslut får överklagas av

- den som enligt röstlängden har rösträtt vid valet,
- *den som enligt beslut av skattemyndigheten i ett ärende om rättelse av röstlängd enligt 7 kap. 11 § var utesluten från rösträtt,*
- *den som efter anmälan enligt 7 kap. 1 eller 10 § inte tagits upp i röstlängden, och*
- ett parti som har deltagit i valet.

Ett beslut får överklagas av

- den som enligt röstlängden har rösträtt vid valet, *och*
- ett parti som har deltagit i valet.